

5⁷⁷⁶. Huic successit in cathedra Laurentius, vir animosus, expeditus et admodum litteratus, utpote qui prius summi pontificis fuerat notarius; institutus fuit etiam egregius predicator (1269-1279).

4. ⁷⁷⁷ Assumptus post hunc ad eandem ex preclaro genere, utpote ⁷⁷⁸ filius comitis Flandrensis, dominus Johannes, aspectu decorus, verbo placidus, paulo ante licentiatus Parisius in decretis; qui postmodum ad Leodiensem ecclesiam est translatus (1280-1282).

5⁷⁷⁹. Ipsi eidem ecclesie Metensi desolate post heo per sedem apostolicam misericorditer est provisum de viro illustri genere, fratre comitis Hanonie, domino Borchardo ⁷⁸⁰, viro inquam famoso, provido et expedito ac sufficienter ⁷⁸¹ litterato (1283). Qui quot et quanta tam ipse quam quatuor venerabiles statim dicti pro ecclesie ipsius re tuenda pertulerint, queve sibi bona, licet cum aliquo suorum et suo gravamine, acquisierint, in posterum permansura modernorum tempora manifestant et sunt perpetue memorie commendanda. Poterunt autem suo tempore secundum exigentiam meritorum cum aliis

diffusius annotari, cum laudis oportunitas ad portum venerit oportunum. Sedit annis 13, de multis suis hostibus strenue triumphando. Sed et Gorziense monasterium visus est per sedem apostolicam Metensi episcopatu incorporare. Hujus etiam temporibus anno scilicet 11 et 12 (1294-1295), inaudita caristia et in ultimo tanta copia vini fuit, ut pro tribus solidis cum dimidio modius haberetur, qui prius, vineis in hyeme congelatis, vendebatur 26, ita ut pro tribus solidis infra unum mensem haberetur ⁷⁸² unus modius vini, ut pro una quarta bladi et pro uno modio vini haberetur ⁷⁸³. Fuit etiam ipso 13 anno tanta pluviarum inundantia, ut colles et domus multe ruerent et ipsi montes horride sinderentur. Obiit autem anno Domini 1296, pridie Kalend. Decembris, et ingressu chori majoris Metensis ecclesie est sepultus, qui ad eandem ecclesiam ordinatione summi pontificis, ut superius dictum est, in episcopum est transmissus anno Domini 1283; cujus anima per Dei misericordiam requiescat in pace. Amen.

VARIAE LECTIONES.

⁷⁷⁶ XII. 3. ⁷⁷⁷ XIII. 3. ⁷⁷⁸ utpote 3. ⁷⁷⁹ XIV. 3. ⁷⁸⁰ bochardo 3. ⁷⁸¹ sufficit 3. ⁷⁸² pro tribus sol. iterum add. 3. ⁷⁸³ vini add. 3. ubi locus hic corruptus est.

ANNO DOMINI MCMX

PLACIDUS

COENOBII NONANTULANI^{us} ORDINIS S. BENEDICTI PRIOR

POSTEA

IGNOTÆ SEDIS EPISCOPUS

LIBER DE HONORE ECCLESIAE

(Ex ms. cod. inclyti monasterii Gottwicensis ord. S. Bened. in Austria eruit P. Bernardus Pzz, Benedictinus et bibliothecarius Mellicensis, ediditque in *Thesouro Anecd. noviss.*, t. II, parte II, pag. 73-180)

MONITUM.

(Dissertatio isagogica ad eundem tomum p. XXIII.)

Placidi Nonantulani nemo antiquorum auctorum qui de scriptoribus ecclesiasticis egerunt, meminit, nisi solus Anonymus Mellicensis, in Appendice Bibliothecae Benedictino-Maurianae primum a nobis evulgatus, cujus capite 415 De scrip. Eccl. haec verba sunt: *Placidus coenobii Nonantulani prior scribit contra investituras et iniquam potestatem quarti Heinrichi.* Quibus verbis sine dubio hoc ipsum Placidi opus, illustre sane ac egregium, quod hic ex ms. codice inclyti monasterii Gottwicensis sexcentorum annorum in lucem expromimus, innuit et commonstrat. Neque enim aliud in eo Placidus agit quam ut profanos

magistratus a sacrarum dignitatum et munerum collatione ac ordinatione quam longissime arecat, persuadeatque nihil sæcularibus principibus in Domini sanctuarium licere, quæ modestia et integritas sanctissimis quibusque principibus chara semper et solemnitas fuit. Sed ipsum Placidum audire juvat in prologo, ex cujus oratione et occasione scripti libri, et totius simul operis argumentum discemus. Opus ipsum in codice Gottwicensi in clxxviii capitula dispescitur, cum tabula seu index libræ præfixus cxxxī spondeat: nec lemmata capitulorum in indice descripta cum lemmatibus capitulorum in contextu et serie libri ubique conveniunt, ut constat ex capp. 2, 29, 30, 31, 32, 33, 34, usque ad 42, in quo iterum ad verbum conveniunt: quæ capitulorum et lemmatum diversitas a librario, non satis caute libri contextum incidit, nec indicem operi præmissum diligenter consulentis forte profecta est. Res facilis exploratu esset, si liber Placidi in bibliotheca Petrensi adhuc exstaret, ubi olim exstitisse discimus ex catalogo librorum monasterii S. Petri ante quingentos annos conscripto, in quo sic quædam volumina recensentur: *Josephus De excidio Jerosolymorum. Hilarius super Psalterium. Collationes Patrum in duobus voluminibus. Canones Magontini. Honorius De imagine mundi. Origenes De singularitate clericorum. Cantica Canticorum. Passio S. Pauli apostoli. Vita Ægidii, Passio S. Antonini M. in uno vol. Leges Longobardorum. Beda super Actus apostolorum. Cosmographia. Capitula canonum Græcorum. Regula S. Benedicti. Placidus De honore Ecclesiæ*, etc. Verum hic posterior codex tota bibliotheca a nobis perquisitus nusquam comparuit. Igitur aliud manu exaratum exemplum aliunde expectandum est, ut, unde hæc in Placidi opere capitulorum et lemmatum perturbatio exorta sit, pernoscatur. Jam vero, ut ad ipsum Placidum revertamur, is non solum Nonantulani monasterii prior fuit, ut Anonymus Mellicensis notavit, sed etiam episcopus, ut ex capp. 82 et 83 discimus, tametsi nec ex Ferd. Ughelli Italia Sacra nec aliunde nobis expiscari licuerit, quam sedem sua virtute et doctrina, nequaquam vulgari, ornaverit. Certiora de ejus ætate, qua floruerit, vel hic ipse De honore Ecclesiæ liber suppetit. Nam cap. 53 ita diserte Placidus loquitur: *Sciebant itaque sancti Patres quia, si novi aliquid emergeret, Deus, qui in cordibus electorum esset suorum, ipse consilium daret. Quod verum esse testatur concilium sanctorum Patrum moderno tempore, anno videlicet ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo octavo in urbe Roma sub sanctæ memoriæ Gregorio VII, universali papa secundum antiquam et ecclesiasticam consuetudinem venerabiliter celebratum*, etc. Et cap. 117, postquam narrasset, dici dominum papam Paschalem II, vi coactum, *compassione videlicet suorum fratrum et filiorum, quos male tractari videbat, præbuisse assensum ut privilegio concesso hoc permiserit, ut episcopus non consecratur, nisi a rigibus annulo et baculo investiat, et papa non sine permissu regis pastorem non eligat*, etc., subjungit et tanquam sibi præsentem ita exhortatur Paschalem: *Non igitur sanctus papa hoc observare debet, sed magis studiosissime emendare, imitans beatissimi Patris sui, apostoli Petri fidem, cujus vicem per gratiam DEI in sancta Ecclesia obtinet, qui quod timide negavit, cum magna cordis dilectione emendare studuit*. Ex quibus perspicuum est Placidum sub pontificatu Gregorii VII, Urbani II et Paschalis itidem II scripsisse, quarum ultimus ab anno 1099 usque ad 1118, Ecclesiæ præfuit. Hæc, nec plura de Placido Nonantulano, cujus insigne opus deinceps viri docti reverendissimo et perillustri domino Godefrido Besselio, amplissimo et doctissimo abbati Gottwicensi debebunt, qui, repetitis precibus et epistolis nostris commotus, tandem codicem Mellicium benigne transmisit, ex quo illud, festinatis operis, octo circiter aut decem dierum spatio exscripsimus.

INCIPIIT PROLOGUS

IN LIBRUM DE HONORE ECCLESIAE.

Verbum et sapientiam Dei Patris, Dominus noster A *stra possideant. Si vero solummodo decimis et primitiis, et oblationibus quæ sibi ad altare inferuntur, contenti esse voluerint, eorum in voluntate pendeat; sin autem quæ olim data sunt Ecclesiæ habere dederunt, per nos obtineant. Quam rationem omnes Catholici abhorrentes, utpote donis sancti Spiritus contrariam, qui non solum spiritualia, sed etiam corporalia Ecclesiæ suæ donare dignatur, et per se hæc episcopos habere vult, ut qui consecratus est, tam parvas quam magnas possessiones, quæ Deo sanctificatæ sunt, in potestate habeat, se contra tantam impietatem divinis verbis armare curarunt. Tunc etiam ego, omnium Christianorum ultimus, sententias sanctorum Patrum colligere studens, libellum parvulum pro honore et defensione sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ edidi, in quo prius de primatu sancti Petri super omnem Ecclesiam loquens, consequenter quid sit Ecclesia, et quanti pretii apud Deum habeatur exposui. Deinde adnectere curavi quia non solum spi-*

Jesus Christus, qui pro Ecclesia sua salvanda de cælis descendere dignatus est, eam gratia sui Spiritus confirmare et contra omnes hæreses lumine veræ sapientiæ semper illustrare dignatur. Inde est, quod etiam nostris diebus contra perversi dogmatis defensores eam armare et munire, non solum ejusdem sancti Spiritus gratia, verum etiam et doctrinis, tam Veteris quam Novi Testamenti, et sanctorum Catholicorum dictis dignatus est. Dicebant enim quidam: Ecclesia spiritualis est, et ideo nihil ei terrenarum rerum pertinet, nisi locus tantum, qui consueto nomine ecclesia dicitur. Si quid autem terrenarum rerum desiderant qui ei serviunt, jure Ecclesiæ obtinere non possunt. Nisi enim nos dederimus, episcopi vel clerici nil possidere possunt, exceptis his quæ altari inferuntur, et decimis et primitiis; nam alia possessiones nostræ sunt. Igitur episcopatus et abbatius qui desiderant, aut per nos obtineant, aut nequaquam no-

ritualibus, sed etiam corporalibus donis sancta Ecclesia honoranda est, ideoque recte facere eos qui sui juris aliquid ei donantes, vice Christi eam honorant. Quod confirmantes probamus, quia quod Ecclesiae tribuitur, Christo utique donatur; quod autem Ecclesiae est, in potestate praesulum debere consistere, sanctorum Patrum dictis probantes, pastores ei non ab aliqua potestate terrena, sed electione communi clericorum et laicorum decerni docuimus. Quam electionem iudicio episcoporum firmari oportere monstravimus, nihilque sanctam Ecclesiam regibus debere, nisi tantum tributum persolvere. Ubi etiam adnectentes de rebus Ecclesiae non auferendis, probamus sacrilegos esse, qui, quod Ecclesiae donatum est, ei auferre non timent. Ubi etiam et de investitura Ecclesiarum, a quibus fieri debeat, demonstrantes, utrum non sui ordinis viro aliquis episcoporum Ecclesias subdere debeat luce clarius demonstrare curamus. Quod vero sanctus Adrianus vel alii sancti pontifices dicuntur huic rei assensum dedisse, si verum est, quomodo intelligendum sit docentes, hac occasione contra jus divinum fieri non debere monstravimus. Quae omnia testimoniis Veteris et Novi Testamenti probantes etiam auctoritate canonum et sanctorum Patrum dictis firmare curavimus. Quibus verbis

exempla sanctorum, qui pro iustitia mori maluerunt quam flecti, adnectentes, paucis admonere curamus, ut praesentem pro amore Dei et ejus Ecclesiae vitam despicientes, mori non timeamus, certi quia pro amore sanctae Ecclesiae qui moritur, pro Christo utique, qui pro ea propriam animam posuit, mori probatur. Pro eo autem qui mortuus fuerit, in aeternum vivet. Haec autem omnia testimoniis, ut diximus, tam Veteris quam Novi Testamenti, et sanctorum Patrum dictis probantes, ubi justum visum est, his sacratissimis verbis, quasi de medio petrarum dantes vocem, etiam nostri aliquid verbo duntaxat, non sensu adde-re studuimus. Ex quo autem doctore verba protulimus, ejus et nomen et librum desoris adnotavimus. Nostra vero, quae nobis gratia divina collata sunt, ex ratione esse signavimus. Pro quibus omnibus non ab hominibus, sed a Christo Domino, qui pro calice aquae frigidae se mercedem donaturum promisit, in caelesti regno misericordiam expectantes, charitatem Spiritus sancti exoramus, ut labor noster in defensione et honore sanctae matris Ecclesiae catholicae, in imitatione antiquorum Patrum sanctis praesentis temporis praesulibus, et omnibus orthodoxis inanis non sit, sed corroborante nos gratia Spiritus sancti mala respiciamus, quae vero bona sunt, firmissime retineamus. Amen.

CAPITULA LIBRI.

I. Dominum nostrum Jesum Christum specialius **C** beato Petro sanctam Ecclesiam commendasse.

II. Quid sit Ecclesia.

III. Quod sancta Ecclesia sponsa Christi sit.

IV. Quod Christus caput Ecclesiae et sancta Ecclesia corpus Christi sit.

V. Quod honor sanctae Ecclesiae honor Christi sit.

VI. Quod sancta Ecclesia non solum in spiritualibus, sed etiam in corporalibus rebus intelligatur.

VII. De possessione Ecclesiae.

VIII. De eadem re.

IX. Item de eadem re.

X. Quod votum Deo sit per omnia solvendum.

XI. Ut laici ecclesiastica non disponent.

XII. Quae poena maneat eis qui ecclesiasticas res **D** invadunt.

XIII. Quod excommunicandus sit, qui ecclesiasticas res invadit.

XIV. Quid sit propriam sacerdotum et populo-

XV. De eo ut potestates terrenae non invadant epi-

XVI. De eo quia principes sub disciplina fidei retinentur.

XVII. De imperatoria lege.

XVIII. Quomodo intelligendum sit: «Reddite quae sunt Caesaris, Caesari, et quae sunt Dei, Deo.»

PATROL. CLXIII.

XIX. Admonitio ex verbis S. Ambrosii.

XX. Item confirmatio ejusdem rei.

XXI. De episcopis, a quibus ordinari praecipiantur.

XXII. Ad quos proprie electio sacerdotum pertineat.

XXIII. De eo quia illi, qui contra canones ordi-

nantur, episcopi non sunt habendi.

XXIV. De eo quia electio pontificis imperatori mi-

nime pertinet.

XXV. De eo quia concordia omnium in electione

requiritur.

XXVI. De eadem re.

XXVII. De eo quia sacri canones imperatoribus

electiones episcoporum non tribuunt

XXVIII. Electus pastor quid regendum susce-

pit.

XXIX. Omnium Ecclesiarum rerum curam ad

episcopum proprie pertinere.

XXX. Ut curam ecclesiasticarum rerum episcopus

- XXXIV. Quod res ecclesiasticæ ad laicos dispo- A
nendæ non respiciant.
- XXXV. De eadem re.
- XXXVI. Admonitio, ut hæc sententiæ bene intelli-
gantur.
- XXXVII. Synodale decretum sancti Symmachi
papæ de laicis, qui per se Ecclesiam ordinare deside-
rant.
- XXXVIII. De eo quia ab electione pontificum non
segregantur principes, sed a dominatione.
- XXXIX. Quæ sit canonica episcoporum electio.
- XL. De eadem re
- XLI. Non licere imperatoribus episcopos in Eccle-
siam introducere.
- XLII. Quod non debeant officia ecclesiastica pe-
cuniis obtineri.
- XLIII. De eo quia gratia Dei etiam terrena nobis
donat.
- XLIV. De possessione ecclesiæ.
- XLV. De oblationibus parochiarum.
- XLVI. Quod portiones de redditibus ecclesiæ fieri
debeant.
- XLVII. Quod non debeat unquam ecclesiæ tolli
quod semel ei donatum est.
- XLVIII. De rebus terrenis Christo donandis.
- XLIX. De his qui ea quæ sunt ecclesiæ donata au-
ferunt.
- L. Ut omnes ecclesiæ, cum omnibus quæ possident,
in episcopi potestate sint.
- LI. Ea quæ sunt clericorum, ad eas ecclesias per-
tinere in quibus titulantur.
- LII. De eo quia omnia quæ Deo offeruntur obla-
tiones appellantur.
- LIII. Quantum mali sit res ecclesiæ tollere.
- LIV. Ecclesiasticas res dona Dei esse.
- LV. Quare antiqui Patres nominatim non contra-
dixerint investituras Ecclesiarum a laicis fieri.
- LVI. Ut laici ecclesias nullo modo investire au-
deant.
- LVII. Quia grave scelus est laicos baculo vel
annulo ecclesias investire.
- LVIII. Contra eos qui dicunt ideo nos hoc do-
cere, ut regni honor minuatur.
- LIX. Ut nostri temporis veri imperatores sequi
dignentur exemplum magni Constantini imp.
- LX. Exemplum magnæ humilitatis Constantini
imp.
- LXI. Exemplum veræ humilitatis Valentini
imp. et de electione S. Ambrosii.
- LXII. De eo quia S. Ambrosius Theodosium imp.
excommunicavit.
- LXIII. De Marciano imp.
- LXIV. Exemplum obedientiæ Caroli imp.
- LXV. Ubi Carolus imperator, unde ab Apostolico
admonitus fuerat, emendare promittit.
- LXVI. De eadem re.
- LXVII. De eadem re.
- LXVIII. Admonitio imperatorum, ut sequantur
præcedentium imperatorum exempla.
- LXIX. Quare sanctus Adrianus investiri Ecclesias
permittere imperatoribus potuit.
- LXX. De investitura, quid significet et quam grave
scelus sit sanctuarium Dei investiri velle.
- LXXI. Quia investitura ecclesiarum fieri non de-
beat.
- LXXII. Romano pontifici summo studio procu-
randum est ut sanctorum instituta servantur.
- LXXIII. De eo quia de terrenis, quæ ecclesiæ pos-
sident, non debet juri imperatorum addi.
- LXXIV. De eo quia pastores non tantum anima-
rum, sed etiam corporum curam agere debeant.
- LXXV. Nullum episcoporum debere aliquam ec-
clesiam laicis subdere.
- LXXVI. Exempla, quibus probatur sanctam Ec-
clesiam Romanam majores Dei ecclesias semper ordi-
nasse.
- LXXVII. De excommunicatione et zizanitis.
- LXXVIII. Quia Dominus ipse excommunicatio-
nem præcepit, et quid intersit inter excommunicare et
eradicare.
- LXXIX. De excommunicatione, qua intentione
fieri debeat.
- LXXX. Non posse episcopum vices suas in eccle-
siasticis rebus laicis tribuere.
- LXXXI. Contra adolutores, qui contra canones
auctoritatem dare contendunt.
- LXXXII. Utrum alicui pro honore terreno eccle-
siam ordinare concedendum sit.
- LXXXIII. Contra eos qui ideo putant juste im-
peratores ecclesias investire, quia nonnulli antiq-
uum, qui investiti sunt, sancti fuerunt.
- LXXXIV. Vera et certa comprobatio, quia, sicut
Simoniacus est ille qui per avaritiam pecuniarum ordi-
natur, ita et ille qui per avaritiam sublimatur, Si-
moniacus certissime comprobetur.
- LXXXV. Quanta gloria et honore digni sint sa-
cerdotes.
- LXXXVI. Vera comprobatio, quia Simoniacus est
qui officia ecclesiastica a laicis accipit.
- LXXXVII. Quia grave sacrilegium sit auferre
Ecclesiæ quæ ei donata sunt.
- LXXXVIII. Quod episcopi vices apostolorum in
Ecclesia habeant.
- D LXXXIX. De temporali virtute sanctæ matris
Ecclesiæ.
- XC. De officiis ecclesiasticis non vendendis.
- XCI. De honore quem sacerdotibus imperatores
exhibere debent.
- XCII. De eo quia regnum terrenum de honore
sanctæ Ecclesiæ crevit.
- XCIII. Contra eos, qui dicunt: Tanta donantur
Ecclesiæ, ut regno vix pauca remaneant.
- XCIV. Quo ordine, sanctis canonibus non con-
trario, sacerdotium et regnum concordare possint.
- XCV. De distinctione regum contra Simoniacam
hæresim.
- XCVI. De eo quia privata lex communem legem
facere non potest.

- XCVII. Quia gratia, nisi gratis accipiatur, gratia non est.
- XCVIII. De eo, quia Simoniaci peiores sunt quam Ariani.
- XCIX. De eo quia regnum terrenum sanctæ Ecclesiæ servire debet.
- C. Qua in re potestatem in Ecclesia terreni Principes habere debeant.
- CI. De Gregorio VII papa.
- CII. Quam pure et sancte ecclesiastica officia tractari debeant.
- CIII. Quomodo Adrianus papa anathematizavit principes electioni præsulum se immiscentes.
- CIV. Quare permissum sit imperatoribus ecclesias investire?
- CV. Qualiter electio pastoris canonicè facienda sit? B
- CVI. Non debere eligi archiepiscopum sine jussu vel scientia vicariorum domini papæ.
- CVII. Quod ex jactantia cordis desiderium primatus nascatur.
- CVIII. Quod clerus et plebs sacraotem sibi eligere debeant.
- CIX. Quod non sint veri episcopi qui per ambitionem ordinantur.
- CX. De eo quia humiles ad sacrum ordinem provehendi sunt.
- CXI. Ut personarum acceptio in sacris honoribus dandis non fiat.
- CXII. Quam grave sit aliqua fraudulentia sacrum ordinem temerare.
- CXIII. Quia difficile bono exitu consummantur quæ male inchoata sunt.
- CXIV. Ad hæc [f. Quod hæc] sacra verba demonstrant.
- CXV. Quam grave sit, prærogativam sacerdotii ambitione quærere, et qua pœnitentia illi subveniatur.
- CXVI. De principibus sanctæ Ecclesiæ catholicæ.
- CXVII. De eo quia consuetudo, quæ temporibus S. Gregorii Romanæ Ecclesiæ inerat, non præjudicat canonicæ rationi.
- CXVIII. Exemplum de Vita S. Martini, ubi ostenditur quantam reverentiam terreni principes etiam in terrenis rebus sacerdotibus habere debent. D
- CXIX. Quanta mala de potestate laicorum in Ecclesia nata sint.
- CXX. Exhortatio, ut in bono quod inceptum est perseveretur, malum vero omnimodis emendetur, et de statere in ore piscis invento.
- CXXI. De eo quod populus ad voluntatem Dei implendam cogendus est.
- CXXII. De eo quia prava sententia emendanda est.
- CXXIII. Quia cum magno studio perversus resistere debemus, et Deum magis timere quam hominem.
- CXXIV. De eadem re.
- CXXV. Item de eadem re.
- CXXVI. De eadem re.
- CXXVII. De eadem re.
- CXXVIII. De eadem re.
- CXXIX. Quia nihil pretiosius nobis debet esse quam veritas.
- CXXX. Alios ab errore revocandos.
- CXXXI. De eadem re.
- CXXXII. Quia pro amore Dei perversorum odia contra nos excitare debemus.
- CXXXIII. Quia bonum sit emendare quod male protulimus.
- CXXXIV. Quid agendum sit, quando ita concludimur ut sine peccato evadere non possimus.
- CXXXV. De eadem re.
- CXXXVI. Non esse faciendum malum quod juramento promisimus.
- CXXXVII. De eo quia pro nostro honore maculari sacro ordini non debemus inferre.
- CXXXVIII. Quid agendum sit, quando turbatur Ecclesia.
- CXXXIX. De eo quia in prava sententia perseverare non debemus.
- CXL. Quia non solum nobis, sed etiam imperatori præstamus, si ei ad malum non consentimus.
- CXLI. De eo quia Ecclesia Dei, id est hæreditas Christi, imperatori tradi non debet.
- CXLII. Contra eos qui dicunt contra imperatorem nos facere, quia prædicamus ecclesiasticas res sine ejus investitura pastores possidere debere.
- CXLIII. Item confirmatio ejusdem sententiæ.
- CXLIV. Contra eos qui dicunt in potestate Romani pontificis esse ecclesias Dei imperatoribus tradere.
- CXLV. Sic ostenditur falsum esse quod quidam dicunt: Omnia terrena imperatoris sunt.
- CXLVI. De eo quia sacerdotes seditionem populi excitare non debent; si vero pro justitia quam prædicant excitata fuerit, non eis esse ascribendum.
- CXLVII. Exaggeratio hujus sententiæ, et quam grave sit ecclesiam tradere.
- CXLVIII. De eo quia tam graves tentationes non uni homini, sed universæ Ecclesiæ fiant, et quia in divinis nullum jus imperator habeat.
- CXLIX. Quam firmus in his sacris sentienciis B. Ambrosius fuerit.
- CL. Exhortatio, ut sic serviat imperatori, ut Deus non offendatur.
- CLI. De eo quia non tantum vasa altaris sacra sunt, sed etiam omnia quæ Deo offeruntur.
- CLII. De eadem re.
- CLIII. Vera comprobatio, quia sicut minima, ita et majora quæ Deo offeruntur, Ecclesiæ jure competant.
- CLIV. Contra eos qui dicunt: Terrena ecclesiæ imperatoris sunt, et nisi pastores de manu ejus accipiant, ea habere non debent.
- CLV. Quia episcopi vel abbates per suos fideles ad magnis possessionibus, quas possident, servire imperatoribus debent.

CLVI. *Contra eos qui dicunt ideo imperatores A Ecclesiam investire, quia sacrati sunt.*

CLVII. *Contra eos qui dicunt : Spiritualia episcopis pertinent, sæcularia vero nequaquam.*

CLVIII. *Constitutio Theodosii, imp.*

CLIX. *Diversa præcepta legum, eadem firmantium quæ et sacri canones.*

CLX. *Quid observandum sit in ordinatione episcopi.*

CLXI. *Quia quod sanctis locis datum est, firmiter eis permanere debet.*

CLXII. *Item de eadem re.*

CLXIII. *De hæreditate in nomine Christi relicta.*

CLXIV. *De hæreditate relicta martyribus.*

CLXV. *Res episcopi in jus ecclesiæ legaliter decernere.*

CLXVI. *Res ecclesiæ firmiter permansuras.*

CLXVII. *De episcopis, pro rebus ecclesiæ exactione non constringendis.*

CLXVIII. *Quid agere debeat imperator, si commutare voluerit cum ecclesia.*

CLXIX. *De reverentia imperatorum in clericos.*

CLXX. *Exempla sanctorum, quibus pro veritate usque ad mortem certare plenissime admonemur.*

CLXXI. *Adhortatio, ut pro his sacris dogmatibus, Deo nos corroborante usque ad mortem certemus.*

PLACIDI MONACHI

LIBER

DE HONORE ECCLESIAE.

CAPUT PRIMUM. *Dominum nostrum Jesum Christum specialius beato Petro sanctam Ecclesiam commendasse.*

Cunctis fidelibus liquet ovilibus Domini curam beato Petro apostolo ab ipso Domino commendatam. Nam cum resurrexisset a mortuis, et suis discipulis veritatem suæ resurrectionis, non solum videndo, sed etiam conveseendo ostenderet, inter alia ait B. Petro : *Simon Joannis, diligis me plus his ?* Quo respondente : *Tu scis, Domine, quia amo te,* ait ei Dominus : *Pasce oves meas.* Hoc semel, hoc bis, hoc etiam tertio ei indicens, scilicet ut amore, quo eum se diligere fatebatur, in pascendis ovibus ejus ostenderet. Cui etiam vadens ad passionem dixerat : *Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum; ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos (Luc. xxii).* Cui etiam antea dixerat : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (Matth. xvi).* In quibus verbis, ut omnibus sanctis doctoribus verissime visum est, specialis quædam prærogativa in sancta Ecclesia custodienda beato Petro injungitur. Et quamvis omnes apostoli pastores sint, præsertim qui ab ipso Domino audierunt : *Vos estis lux mundi (Matth. v);* et iterum : *Ego elegi vos de mundo, ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat (Joan. xv);* et iterum : *Euntes, docete omnes gentes (Matth. xxviii);* et rursus die resurrectionis eis apprensus ait : *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis (Joan. xx);* Tamen propter unitatis vinculum acrius commendandum, specialius B. Petro Ecclesiæ cura committitur.

CAP. II. — *Quid sit Ecclesia.*

Ecclesiam esse congregationem fidelium, vel oo-

tius convocationem, notissimum est. Unde B. Augustinus (in *Psal. cxxvi*) ait : *Dominus Jesus Christus ædificat domum suam. Domus autem Dei est populus Dei, id est Ecclesia Dei. Quid est domus Dei? Templum Dei. Et quid dicit Apostolus : « Templum Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii). » Omnes autem fideles, quæ est domus Dei, non solum quomodo sunt, sed et qui ante nos fuerunt, et jam dormierunt, et qui post nos futuri sunt, adhuc qui nosci debent in rebus humanis usque in finem congregati in unum, fideles innumerabiles, sed Deo numerati, de quibus dicit Apostolus : « Novit Dominus, qui sunt ejus (II Tim. ii); » grana illa, quæ modo gemunt inter paleam, quæ massam unam factura sunt, quando area in fine fuerit ventilata (Matth. iii). Omnis ergo numerus fidelium sanctorum ex hominibus commutandorum, ut fiant æquales angelis Dei, adjunctis et ipsis angelis, qui modo non peregrinantur, sed expectant nos, quando a peregrinatione redeamus, omnes simul unam domum Dei faciunt, et unam civitatem. Ipsa est Jerusalem, id est, Ecclesia sancta Dei.*

CAP. III. — *Quod sancta Ecclesia sponsa Christi sit.*

Sanctæ Ecclesiæ Dominus per prophetam promittit dicens : *Et sponsabo te mihi in justitia, et judicio, et in misericordia, et miserationibus, et sponsabo te mihi in fide, et scies quia ego Dominus (Ose. ii).* Unde etiam et B. Apostolus loquens Ecclesiæ ait : *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo (II Cor. xi).* Et Psalmista ait : *Uxor tua sicut vinea fertilis (Psal. cxxvii).* Quod exponens sanctus Augustinus (in hunc *Psal. cxxvii*) dicit : *Uxor tua Christo dicitur : ergo uxor ejus Ecclesia est, non sine*

causa ipsa conjux de latere facta est, viro dormiente, Eva (Gen. 11), quia facta est moriente Christo Ecclesia. Et illa de latere viri cum costa detracta est, et ista de latere viri, quando latus lancea percussus est (Joan. XIX), et sacramenta, unde Ecclesia formaretur, profuxerunt.

CAP. IV. — Quod Christus caput Ecclesiae, et sancta Ecclesia corpus Christi sit.

B. Paulus apostolus, loquens de Domino ait. *Deus Pater omnia subiecit sub pedibus Christi, et ipsum dedit caput super omni Ecclesia, quæ est corpus ipsius, plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur (I Cor. XV). Qui iterum de Christo ait: Omnia in ipso constant, et ipse est caput corporis Ecclesiae (Col. 1).* Unde etiam ipse Dominus per prophetam dicit: *Induit me Dominus vestimento salutis, et indumento lætitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, et quasi sponsam ornatam monilibus suis (Isa. LXI).*

CAP. V. — Quod honor sanctæ Ecclesiae honor Christi sit.

Apparet liquido quia, cum Christus caput Ecclesiae sit, et sancta Ecclesia corpus Redemptoris sui, his sacris testimoniis comprobetur, qui eam honorat, honorat et Christum, et qui eam spernit, spernit et Christum. Non solum hæc in divinis rebus, ubi est fons veræ charitatis, ratione veritatis ostenditur, sed etiam humano modo istum considerare possumus. Quia quisquis sponsam alicujus honori vel despectui habet, hoc sibi sponsus verissime fieri clamat. Sed tamen huic apertæ rationi testimonium divinum suffragari demonstramus. Ait enim ipse Dominus sanctis suis: *Qui vos honorat, me honorat, et qui vos spernit, me spernit (Luc. X).*

CAP. VI. — Quod sancta Ecclesia non solum in spiritualibus, sed et in corporalibus rebus intelligatur.

Sanctam Ecclesiam spiritualem esse et spiritualibus donis ditari manifestum est. Inde est quod gratia septiformis Spiritus semper illustratur, et spirituales Deo filios quotidie generat. Sed tamen et corporalibus rebus honorifice eam venerari, sancti Patres studiose sanxissent, sacratissima eorum institutio aperte testatur. Nam ut honor Dei exinde amplius cresceret, non solum tantum in corde nos Deum venerari, sed etiam in ejus honore templum nos fabricare docuerunt, ubi populus conveniens Domini præcepta audiret, et Deum invisibilibus mysteriis coleret, ubi Deum jugiter laudarem, ubi ejus corpus et sanguis per ministerium sacerdotum ineffabilis Spiritus sanctificatione quotidie sumeretur, ubi sacrum chrisma conficeretur, ubi per adoptionem in baptismo filii Dei efficeremur. Qui locus etiam ecclesia nuncupari institutus est, ideo videlicet, quia fidelem populum ibi in honore Dei congregari sancitum est. Attestatur huic rei beatissimus et præclarus doctor Ambrosius, Mediolanensis Ecclesiae archiepiscopus, in hymno quem in dedicatione ecclesiae fecit, taliter Domino dicens: *Hæc*

domus rite tibi dedicata noscitur, in qua populus sacratum corpus assumit, bibit et beatum sanguinis haustum. Hic sacrosancti latices veternas diluunt culpas, perimuntque noxas; chrismate vero ut creetur genus Christicolarum. Hic locus nempe vocatur aula regis immensi, niveaque cæli porta, quæ vitæ patriam petentes accipit omnes. Unde factum est ut multi fidelium se suasque res Deo tradere volentes, Ecclesiam, videlicet sponsæ Christi, hoc vice Dei cum magna cordis humilitate donarent. Alii etiam in jure proprio ecclesias et monasteria facientes servis Dei, Deo ibi servientibus, omnia sua fideliter tradiderunt, ita se veraciter implere credentes, quod Dominus ait: *Vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me (Luc. XVIII).* Cui rei omnes piissimi imperatores, Constantinus videlicet primus Romanorum imperator Christo credens, Theodosius etiam et Justinianus cum multis aliis Christianis imperatoribus robur et firmitatem imperialem conferentes, firmare et stabilire ad honorem Christi curarunt.

CAP. VII. — De possessione Ecclesiae.

Quod semel Ecclesiae datum est, in perpetuum Christi est, nec aliquo modo alienari a possessione Ecclesiae potest, in tantum, ut etiam idem ipse fabricator ecclesiae, postquam eam Deo voverit et consecrari fecerit, in ea deinceps nullum jus habere possit. Non enim per eum ordinari, non investiri ulterius potest. Testantur hæc non solum Novi sed etiam Veteris Instrumenti sacratissimæ scripturæ. Quæ igitur Ecclesiae dantur, ideo ut omnibus notum est, ei donantur, ut pauperes Christi inde alantur, utque servientes Deo in sacrario habeant unde pascantur, ut scilicet contemplationi divinæ et ejus assiduæ laudationi sine sæculi hujus sollicitudine devotissime semper intenti, adhærere Deo jugiter possint. Illis utique, qui Ecclesiae suæ sumptus præbent, id est, sanctis pauperibus in hoc seculo ministrant, Dominus ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula (Luc. XVI). Thesaurizate vobis thesauros in cælo, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur (Matth. VI).* Quantum autem mali sit, quod semel Deo datur, iterum aliquo ingenio velle auferre, idem ipse demonstrat dicens: *Nemo mittens manum suam in aratrum, et aspiciens retro, aptus est regno Dei (Luc. IX).* Unde etiam et in Actibus apostolorum Anania et Saphira, qui, quod Deo voverant, occulte auferre conati sunt, increpatione B. Petri apostoli morti traditi sunt (Act. V). Ubi etiam cum gravi timore pensandum est quæ poena multari habent qui non solum sua Deo non tribuunt, verum etiam oblata ab aliis auferre non timent; si mortis sententiam meruerunt, qui non aliena sed sua, quæ jam Deo voverant, contra ejus sacrum institutum auferre conabantur.

CAP. VIII. — De eadem re

Quia igitur Novi Testamenti sententiam protulimus, proferamus et Veteris. De hac enim re ita sanctus Moyses legislator sententiam protulit, in-

quiens: *Cum voveris votum Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requireret illud Dominus Deus tuus. Et si moratus fueris, reputabit tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris; quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis et facies, sicut promisisti Domino Deo tuo, et propria voluntate ex ore tuo locutus es (Deut. xxiii).*

CAP. IX.— *Item de eadem re.*

Qui etiam et cum præciperet decimas et primitias, et vota spontanea Deo offerenda, præcepit insuper ut quod semel quis obtulit Deo, subtrahendi vel mutandi ulterius non habeat potestatem. Quod si fecerit, et quod prius vovit, et quod postea mutavit, in jus Domini venire manifestissime decrevit. Quæ autem Domino dabantur, sacerdotum fuisse notissimum est, quibus etiam urbes et suburbana donata sunt. Quæ omnia sine alicujus controversia legitime possidebant (*Exod. xxii; Num. xxx*).

CAP. X.— *Quod votum Deo sit per omnia persolvendum.*

Vovore nos Domino vota, et reddere etiam Psalmista admonet dicens: *Vovete et reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus offertis munera (Psal. lxxv)*. Quod exponens S. Pater Augustinus (*in hunc psal.*) ait *Fratres mei, quis quod potest, voveat et reddat. Ne voveatis, et non reddatis. Quid autem debent vovere? Credere in illum, sperare in illo, bene vivere, mala non facere. Hæc autem communita omnibus. Deinde quidam vovent castitatem, alii domum suam esse hospitalem omnibus sanctis advenientibus; magnum votum vovent. Alius vovet celinquere sua omnia, distributa pauperibus, et ire in communem vitam et in societatem sanctorum; inagnum votum vovit. Attendat tantum ut quod vovit, Deo adjuvante, reddere studeat. De hac re iterum sanctus Augustinus ait principibus et populis Christianis (*Serm. ad populum*): Hortamur Christianitatem vestram, ut, juxta sanctorum canonum instituta, nec Ecclesiis, a vobis fundatis, aliunde veniens presbyter suscipiatur, nisi a vestra fuerit Ecclesiæ episcopo consecratus, aut ab eo per commendatitias litteras suscipiatur.*

CAP. XI.— *Ut laici ecclesiastica non disponant.*

(*Ex Registro S. Greg. papæ I.*) Rationis ordo non palitur ut res Monasteriorum vel aliarum Ecclesiarum, ad arbitrium suum laica persona vindicare debeat.

CAP. XII.— *Quæ pœna maneat eis qui ecclesiasticas res invadunt.*

(*Ex Regula S. Greg. papæ I.*) Si quis regum, sacerdotum, judicum, atque sæcularium personarum res Ecclesiarum injuste ab Ecclesiis alienare præsumperit, potestatis suæ et honoris sui dignitate careat, et cum se in divino judicio cognoscat. Et nisi ea quæ abstulit, restituerit, vel digna pœnitentia acta desleverit, a sacratissimo corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi alienabitur, et in æterno examine districtæ ultioni subiaceat. Conservantibus

autem hæc sit pax, et benedictio Domini Jesu servet eos in æternum.

CAP. XIII.— *Quod excommunicandus sit qui ecclesiasticas res invadit.*

(*Ex concilio Romano tempore Greg. papæ VII.*)

Quicumque militum, vel cujuscunque ordinis vel professionis persona, prædia ecclesiastica, a quocunque rege seu sæculari principe, vel ab episcopis invititis, seu abbatibus, aut ab aliquibus Ecclesiarum rectoribus suscepit, vel susceperit, vel invasit, vel etiam eorundem rectorum depravato seu vitioso consensu tenuerit, nisi eadem prædia ecclesiis restituerit, excommunicationi subiaceat.

CAP. XIV.— *Quid sit proprium sacerdotum et populorum.*

(*Ex epistola S. Clem. papæ.*) Vestrum, qui legatione Domini fungimini, o sacerdotes, est docere populos, eorum vero est vobis obedire ut Deo.

CAP. XV.— *De eo ut potestates terrenæ non impediant episcopos.*

(*Ex epistola Alexandri papæ.*) Nullus comes, nullusque judex, nullus omnino in clericatu vel sæculari habitu constitutus, legationem episcoporum impediatur vel conturbare præsumat.

CAP. XVI.— *De eo quia principes sub disciplina fidei retinentur.*

(*Ex dictis S. Isidori ep.*) Sub regiminis disciplina sæculi potestates subjectæ sunt, et quamvis culmine regni sint præditi, vinculo tamen fidei tenentur astricti, ut quæ Christi sunt prædicent, et quæ prædicant operibus monstrent.

CAP. XVII.— *De imperatoria lege.*

(*Ex decret. Pii papæ.*) Lex imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus.

CAP. XVIII.— *Quomodo intelligendum sit: «Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo.»*

Multi invidiam nobis inferunt, dicentes nos injuste facere, quia prædicamus imperatorem in Ecclesia nullum jus debere querere, et non solum eam investire, sed ne aliquo modo ei dominari debere. Dicunt enim quia Christus ipse tributum reddidit, et cum ei denarius ostenderetur, ait: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo (Matth. xxii)*. Quod non esse ita intelligendum ut Ecclesia imperatori subdatur, testatur S. Ambrosius dicens (*ep. de traditione basilicæ*): *«Solvimus quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo. Tributum Cæsaris est, non negatur; Ecclesie Dei est, Cæsari utique non debet addici, quia jus Cæsaris esse non potest templum Dei. Quod cum honorificentia imperatoris dictum, nemo potest negare. Quid enim honorificentius quam ut imperator Ecclesiæ filius esse dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est. Bonus enim imperator quærit auxilium Ecclesiæ, non refutat. Hæc ut humiliter dicimus, ita constanter exponimus.*

CAP. XIX.— *Admonitio ex his verbis sancti Ambrosii.*

Videant itaque, qui affirmant pastores Ecclesiæ ab

imperatoribus dandos, quam graviter resistant verbis A Spiritus sancti, quæ per os B. Ambrosii locutus est. Quo enim modo unquam gravius addici Ecclesia imperatori potest quam ut in ea pastor, nisi ipse miserit et investierit, esse non possit? Quo etiam modo amplius imperator jus vel dominium in Ecclesia habere potest? Non autem dominari, sed magis custodire et salvare Imperator Ecclesiam debet, utpote sacratissimæ matris piissimus filius.

CAP. XX. — *Hem confirmatio ejusdem rei.*

Quamvis de verbis sanctissimi Ambrosii neminem dubitare credamus, tamen de hac re etiam Domini nostri Jesu Christi proferamus verba dicentis: *Ego sum ostium. Quod exponens S. Augustinus ait (tract. super Joan.): Qui vult intrare ad ovile, per ostium intret, id est, Christi gloriam quærat, non suam; nam multi quærendo gloriam suam, oves Christi sparserunt potius quam congregaverunt. Humilis est enim janua; oportet ut humiliet se, ut sano capite possit intrare. Qui autem se non humiliat, sed extollit, per maceriam vult ascendere. Qui autem per maceriam ascendit, ideo exaltatur, ut cadat. Per maceriam bene vana hujus sæculi gloria intelligitur. Nam sicut maceria circumdat quidem, sed quia cito labitur, non diu protegit locum quem ambit: ita et vana hujus mundi gloria, quamvis ad tempus in se confidentem protegere videatur, tamen una cum eo qui in se confidit, cito casura est. Unde et propheta ait: «Ædificabant parietem absque temperatura. Dic ad eos qui ædificant absque linimento, quod casurus sit. Erit enim imber inundans et ventus vehemens (Ezech. xiii). » Paries absque temperatura linitur, cum potestas humana humano favore, et non gratia Spiritus sancti corroboratur. Qui ergo per maceriam ascendens, oves Christi obtinere desiderat, noverit quia casurus est, et non est pastor, sed fur, quia non per humile ostium intrat ad Christum.*

CAP. XXI. — *De episcopis, a quibus ordinari præcipiantur.*

(*Ex concilio Laodicensi, c. 5.*) Ut episcopi judicio metropolitanorum, et eorum episcoporum qui circum circa sunt, provehantur ad ecclesiasticam dignitatem, ii videlicet qui plurimo tempore probantur, tam verbo fidei quam rectæ conversationis exemplo.

CAP. XXII. — *Qualis debeat eligi episcopus.*

Apostolus ad Titum loquens qualiter eligi pastor Ecclesiæ debeat, demonstrat dicens: *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas et constituas per civitates presbyteros, sicut ego tibi disposui. Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet etenim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non percussorem, non turpis lucri cupidum, sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt redarguere (Tit. 1).*

CAP. XXIII. — *De eo quia illi qui contra canones ordinantur, episcopi non sunt habendi.*

(*Leonis papæ c. 15.*) Nulla ratio sinit ut inter episcopos habeantur qui nec a Clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a comprovincialibus episcopis cum metropolitani judicio consecrati.

CAP. XXIV. — *De eo quia electio pontificis imperatori non pertineat.*

Beatus Leo apostolicus tempore Marciani, Christianissimi imperatoris, ut notum est, fuit. Et ecce in electione pontificis non solum dominium imperatoris, sed nec nomen quidem interposuisse cognoscitur.

CAP. XXV. — *De eo quia concordia omnium in electione requiritur.*

B (*Cælestinus papæ c. 18.*) Nullus invitis detur episcopus. Cleri, plebis et ordinis consensus et desiderium requiratur.

CAP. XXVI. — *De eadem re.*

(*Ex concil. Aurelian., c. 2.*) Nullus est ordinandus episcopus, nisi convocatis clericis et parochianis, et in unum consentientibus.

CAP. XXVII. — *De eo quia sacri canones imperatoribus electiones episcoporum non tribuunt.*

Notandum et memoriæ commendandum quia in nullo sanctorum Patrum capitulo principibus terrenis tribuitur electio pastoris sanctæ Ecclesiæ.

CAP. XXVIII. — *Electus pastor quid regendum susceperit.*

Electus autem et consecratus pastor, tam animarum quam corporum, eam curam suscepisse manifestum est. Unde et B. Petro Dominus ait: *Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos (Luc. xxii).* Et iterum: *Si diligis me, pasce oves meas (Joan. xxi).* Idem autem ipse B. Petrus de corporum cura sibi subjectorum ait pastoribus sanctæ Ecclesiæ in Epistola sua, inquit: *Seniores, qui in vobis sunt, obsecro consenior et testis Christi passionum, qui et ejus, quæ in futuro revelanda est, gloriæ communicator, pascite qui in vobis est gregem Dei (I Petr. v).* Quod exponens sanctus Gregorius ait: *Hoc in loco, quam passionem, cordis an corporis, suaderet, aperuit, cum subjunxit: « Providentes non coacte, sed spontaneæ secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie. » Quibus profecto verbis pastoribus pie præcavetur ne, dum subjectorum inopiam faciant, se mucrone ambitionis occidant, ne, dum per eos carnis subsidiis reficiuntur proximi, ipsi remaneant a justitiæ pane jejuni. Hoc in loco considerandum est quia, etsi B. Petrus apostolus et ejus discipulus, S. Gregorius, pastores Ecclesiæ in sua potestate ea, quæ Ecclesiæ sunt, habere non decernerent, nequaquam ista pastoribus prædicarent. Hoc autem in tempore multarum Ecclesiarum pastores, quæ Ecclesiæ jure competunt, in sua potestate non habent, pro eo scilicet quia principes hujus mundi, quæ Ecclesiæ sunt sibi subjugantes ipsam Ecclesiam suo juri vindicare non timent,*

ideoque ipsarum Ecclesiarum pauperes, multis incommodis pressi, omnipotenti Deo, ut dignum est, servire non possunt.

CAP. XXIX. — *Quod prædicatores ex Evangelio vivere debeant.*

Omnes prædicatores ex Evangelio vivere ordinans Dominus dixit: *Dignus est operarius mercede sua* (Luc. x). Unde et Apostolus ait: *Qui altari deserviunt, cum altari participantur* (I Cor. ix). Qui etiam B. Apostolus non solum digne prædicatores ex Evangelio vivere demonstravit, sed etiam sæcularia negotia si haberent fideles, non nisi apud sanctos judicare permisit dicens: *Audet aliquis vestram habens negotium adversus alterum judicari apud iniquos, et non apud sanctos? An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis iudicabitur hic mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus, quanto magis sæcularia? Sæcularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum* (I Cor. vi).

CAP. XXX. — *Quod ecclesiastici viri duplici honore honorandi sint.*

Sanctus Apostolus spirituali et sæculari honore ecclesiasticos honorandos viros scribens ad Timotheum præcipit dicens: *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina. Dicit enim Scriptura: Non infrenabilis os bovi trituranti; et: Dignus est operarius mercede sua* (I Tim. v).

CAP. XXXI. — *Quod episcopi ecclesiasticas res in potestate sua habere debeant.*

(Ex concil. Antioc., c. 25.) Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes qui iudigent, cum summa reverentia et timore Dei.

CAP. XXXII. — *Quod Ecclesia etiam terrenas res habere debeat.*

(Ex eod. c.) Quod autem Ecclesia agros habere debeat, ostendunt sancti Patres dicentes de episcopo: *Quæ pertinent ad Ecclesiam ex agris, vel ex alia qualibet Ecclesiastica facultate, male non tractet episcopus.*

CAP. XXXIII. — *Quod res Ecclesiæ ad laicos disponendæ non respiciant.*

(Ex concilia ad compend., c. 10.) Synodali decreto sancitum est ne laici vel sæcularis de viris Deo dicatis vel Ecclesiæ facultatibus aliquid ad se putent vel præsumant, præter reverentiam, pertinere, quorum quarumque sacerdotibus disponendi indiscusse a Deo cura commissæ doceatur. Si quis contra hæc venire præsumperit, anathemate feriat.

CAP. XXXIV. — *De eadem re.*

(Ex eod. concil., c. 3.) De viris Deo dicatis, vel ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi nulla legitur laicis, quamvis religiosis unquam attributa facultas.

CAP. XXXV. — *Admonitio, ut bene intelligantur hæc sententiæ.*

Sic considerandum summopere est quæ præsum-

ptio sit ipsam Ecclesiæ rectorem velle disponere, cui, tanta interminatione, quæ Ecclesiæ sunt aliquo modo disponendi facultas omnimodis tollitur.

CAP. XXXVI. — *Synodale decretum S. Symmachi papæ, de laicis qui per se Ecclesiam ordinare desiderant.*

(Ex decret. Sym. pap.) Tempore S. Symmachi, Romanæ Ecclesiæ præsulis facta est quædam pactio sæcularium hominum, potentum videlicet et magnatum, quibus interfuit patritius seu præfectus apud B. Petrum apostolum, ubi prædicti viri, quasi zelo Christianitatis et amore S. Ecclesiæ ducti, statuere ausi sunt nullum Romanorum pontificum deinceps eligi sine illis deberi. Quod cognoscens papa Symmachus convocavit synodum, et hæc scriptura in auribus eorum lecta est, in qua scilicet statuebant sine sua consultatione cujuslibet electionem celebrari non deberi. De rebus vero ecclesiasticis disponendis, quæ canonicè episcopis et non laicis pertinent, simili modo firmabant non debere aliquem episcoporum sine illis aliquid agere. Quod audientes venerabiles archiepiscopi, Laurentius Mediolanensis, et Petrus Ravennates, Eulalius etiam Syracusanus omnisque sancta synodus, dixerunt: *Non licet laicis neque ullis principibus, quamvis religiosi, statuendi in Ecclesia habere aliquam potestatem; neque de facultatibus ecclesiasticis aliquid disponendi jus habere possunt. Ideoque hanc scripturam nullius momenti esse decernimus. Et quamvis quidam episcopi in ea interfuerint, nullius roboris est, quia contra sanctorum canones esse manifestissimum est. Ideo enim ordinatur episcopus, ut quæ Ecclesiæ sunt, sub cura sua habeat. Enervari autem et ad irritum deduci hanc scripturam, etiam si aliqua possit subsistere ratio, modis omnibus in synodali conventu oportebat, ne in exemplum remaneret præsumendi quibuslibet laicis, quamvis religiosis vel potentibus, in quacunque civitate quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscusse a Deo cura commissæ doceatur. Et subscripserunt Symmachus papa, et archiepiscopi tres et alii episcopi numero sexaginta quinque.*

CAP. XXXVII. — *De eo quia ab electione pontificum non segregantur principes, sed a dominatione.*

Nunc ista considerate, charissimi fratres, qui nos reprehendere soletis dicentes: *Quomodo non omnes Ecclesiæ propter terrenas res, quas possident, ad illum pertinent, cui omnis terra subjecta est? Si enim populus in electione pastoris adesse et consentire debet, quanto magis imperator vel principes? De quibus verbis valde miramur. Nos enim ab electione pontificum non segregamus principes, sed hoc dicimus, quia ipsi sua potentia non debent pastores in Ecclesiam mittere neque investiendo, neque aliquo modo dominando, sed magis communi electione clericorum et consensu populorum, majorum scilicet et minorum, inter quos videlicet reges et principes numerantur, in eis duntaxat Ecclesiis,*

quarum specialius filii deputantur, pontifex eligi debet, ubi imperator vel ejus princeps adesse debet non sicut dominus, sed sicut filius. Quæ electio, dum taliter facta fuerit, canonica est, et gratiæ Spiritus sancti deputatur. Quæ vero potentia humana contigerit, gratiæ spirituali contraria est. Canonice itaque electionem religiosus et pius imperator firmare in tantum debet, ut, si quis contra eam aliquid tentaverit, etiam gladio materiali persequendum putet. Quod faciens, officium suum rite implebit. Ideo enim ejus gladius in Ecclesia permissus est esse, ut qui gladium spiritualem non timent, timore materialis gladii ad justitiam revocentur. Ideo et Dominus apostolis, duos gladios se habere dicentibus, ait: *Satis est (Luc. xxi)*, id est sufficit vobis asserere justitiam spirituali et materiali gladio.

CAP. XXXVIII.— *Quæ sit canonica electio episcoporum.*

Quæ autem sit canonica electio, quamvis plenissime jam demonstraverimus, tamen et statutum sancti Nicæni concilii, quod, operante Constantino imperatore et eo simul cum eis præsentem, factum est, ad medium deducamus. Est autem Nicænum concilium quod omnibus supereminet, et cui omnes Christiani, sicuti sancto Evangelio, obedire per omnia debent.

CAP. XXXIX.— *De eadem re.*

(*Ex conc. Nicæn., c. 3.*) Episcopum convenit maxime quidem ab omnibus, qui sunt in provincia, episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in idipsum convenientibus, et absentibus quoque pari modo decernentibus et per scripta consentientibus, tunc ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum, quæ geruntur, per unamquamque provinciam metropolitanis tribuatur episcopo.

CAP. XL.— *De honore ecclesiastico, quo ordine suscipi et retineri debeat.*

(*Ex Morai. S. Greg. pap.*) Tunc solum potestas bene geritur, cum non amando, sed timendo retinetur. Quæ ut ministrari recte valeat, oportet primum ut hanc non cupiditas, sed necessitas imponat. Percepta autem nec per formidinem debet deseri, nec ex libidine amplecti, ne aut quis pejus quasi ex humilitate superbiat, si divinæ dispensationis ordinem fugiendo contemnat, aut eo jugum superni Rectoris abjiciat, quo cum super cæteros privatum regimen delectat.

CAP. XLI.— *Non licere imperatoribus episcopos in Ecclesiam introducere.*

In Nicæno concilio præsentem erat magnus Constantinus, et tamen sancti Patres nihil ei in ordinatione episcopi esse dixerunt pertinere. Sed sunt, qui dicunt: Ordinatio, id est sacratio, vere ad solos episcopos pertinet, rerum vero sæcularium donatio ad imperatorem pertinet; ideo quia Ecclesia multa, quæ regni sunt, possidet, ideoque ab imperatore investiri et donari debet. Hi non se bene dicere pacifice

dignentur advertere. Si enim sæcularia, quæ Ecclesia possidet, per sæculares obtinere episcopus debet, et spiritualia per spirituales, ergo quodammodo dividitur Ecclesia. Sicut autem qui corpus ab anima dividit destruit hominem, ita qui corporalia Ecclesiæ a spiritualibus dividit, destruit Ecclesiam. Sicut enim anima homo [*f. hominis*] sine corpore in hac vita non subsistit, ita sancta Ecclesia in hoc sæculo sine corporalibus rebus non subsistit. Nam non solum alia Dei dona, sed etiam ipse baptismus, sine corporalibus rebus adhibitus, non perficitur. Ergo qui dogmatizat, spiritualia per spirituales, corporalia vero per sæculares principes obtineri debere, quasi duo ostia ovium Christi constituere cupit, quod illi, qui unam se ostium dixit (*Joan. x*), aperte contrarium est. Unde et sacri canones sæculi principes, etiam valde religiosos, non disponere ecclesiastica jubent, et irritum haberi, si quid Ecclesiarum reges sæculi aliquibus dare voluerint.

CAP. XLII.— *De eo quia gratia Dei etiam terrena nobis donat.*

¶ Nunc itaque, charissimi, illud attendite et vanas contentiones abjicite, et quod Dei est Deo solummodo dantes, ejus gratia vobis non solum spiritualia, sed etiam terrena donari certissime credite.

CAP. XLIII.— *De possessione Ecclesiæ.*

Sunt autem qui dicunt Ecclesiis non competere, nisi decimas, primitias et oblationes, in mobilibus tantum scilicet rebus. Nam immobilia, videlicet castra, villæ, vel rura ei non pertinent, nisi de manu imperatoris pastor susceperit. Quod male eos dicere multis modis et diversis sanctorum sententiis supra docuimus. Sed tamen et nunc inferamus quia omne quod semel Deo offertur in perpetuum ejus juri mancipatur. Sic enim et sanctus Moyses in Levitico ait: *Omne quod Domino consecratur, sive homo erit, sive animal, sive ager, non vendi nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino. Omnes decimæ terræ, sive æ frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt et illi sanctificantur (Lev. xxvii).* Et item: *Possessio consecrata Domino ad jus pertinet sacerdotum (Ibid.).*

CAP. XLIV.— *Quot portiones de redditibus Ecclesiæ fieri debeant.*

(*Ex epistola Gelas. pap.*) Quatuor autem, tam de redditibus quam de oblationibus fidelium, prout cujuslibet Ecclesiæ facultas admittit, sicut dudum rationabiliter decretum est, convenit portiones fieri.

CAP. XLV.— *Quod non debeat unquam Ecclesiæ tolli quod semel ei donatum est.*

(*Ex concil. apud Valentiam.*) Clerici etiam, vel sæculares, qui oblationes parentum aut donatas, aut testamentis relictas, retinere perstiterint, aut id quod ipsi Deo donaverint ecclesiis vel monasteriis crediderint auferendum, sicut synodus sancta constituit, velut necatores pauperum, quousque redant, ab ecclesiis excludantur.

CAP. XLVI. — *De rebus terrenis Christo donandis.*

(*Aug. in libro De hæredibus.*) Sanctus Augustinus homini, quæ hujus mundi sunt multa habenti, et Christo dare nolenti, ait : *Qua fronte hæreditatem a Christo quæris, cum Christum tua hæreditate fraudaveris, qui nos admonet dicens : « Thesaurizate vobis thesauros in cælo ? » (Matth. vi.) Et item : « Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, seipsum autem perdat, et detrimentum sui faciat ? » (Luc. ix.) Itemque : « Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula (Luc. xvi.) »*

CAP. XLVII. — *De his qui donata Ecclesiæ aufert.*

(*Ex Regula S. Beneiacti.*) Si quis res Ecclesiæ injuste aufert, timere debet, sicut sanctus Benedictus ait, ne forte mortem quam Anania et Saphira in corpore pertulerunt, ipse in anima patiat. Nam res Ecclesiæ omnipotenti Deo consecratæ sunt. Et ideo qui eas rapit, vel quasi suas proprias alicui tribuit, et fidelibus Deo consecratis pacifice juxta Dei ordinationem habere non permittit, sacrilegium facit.

CAP. XLVIII. — *Ut omnes Ecclesiæ, cum omnibus quæ possident, in episcopi potestate sint.*

(*Ex canon. apostolorum.*) In sanctis canonibus decretum est ut omnes Ecclesiæ cum dotibus suis, et decimis et omnibus rebus suis in episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem vel dispensationem suam semper pertineant.

CAP. XLIX. — *Ea quæ sunt clericorum, ad eas Ecclesias pertinere, in quibus titulatur.*

(*Ex concilio Africano.*) Placuit ut episcopi, presbyteri, et diaconi, vel quicumque clerici, postquam consecrantur, omnia quæcunque habuerunt, Ecclesiarum sint quibus titulati sunt.

CAP. L. — *De eo quia omnia, quæ Deo offeruntur, oblationes appellantur.*

Juste enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. Non ergo debent in alios usus quam ecclesiasticos, et prædicatorum Christianorum fratrum, vel indigentium converti, quia vota sunt fidelium et pretia peccatorum, atque ad prædictum opus explendum Domino traditæ. (*Ex Decretis Urbani papæ.*) Si quis autem (quod absit!) secus egerit, videat ne damnationem Ananiæ et Saphiræ percipiat, et reus sacrilegii efficiatur, sicut illi fuerunt, qui pretia prædictarum rerum fraudabant, de quibus legitur in Actibus apostolorum (Act. v.)

CAP. LI. — *Quantum mali sit res Ecclesiæ tollere.*

Hoc, charissimi filii, reges et principes, hoc, etiam eorum consiliarii, attendite et videte qua pœna digni sunt qui ea quæ alii dederunt Ecclesiæ tollere audent. Mortis pœna multati sunt qui non aliena, sed sua quæ promiserant, retrahere volebant.

CAP. LII. — *Ecclesiasticas res dona Dei esse.*

(*Ex epistola Urbani pap. II.*) Exteriores res Ec-

clesiæ, quæ ex consecratione proveniunt, in suum jus vel vi, vel aliquo munere, aliquem non debere convertere, docens S. Urhanus, ait : *Quisquis res ecclesiasticas, quæ dona Dei sunt, quoniam a Deo fidelibus, a fidelibus Deo offeruntur, quæque ab eodem gratis accipiuntur, et ideo gratis dari debent, propter sua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone « donum Dei pecunia possideri (Act. viii) » existimat.*

CAP. LIII. — *Quare antiqui Patres nominatim non contradixerint investituras Ecclesiarum a laicis fieri.*

Multi mirantur quare in antiquorum sanctorum Patrum canonibus prohiberi investituras Ecclesiarum aperte non invenitur? Sed hac pro re mirandum non est. Quomodo enim prohiberent quod nunquam vel factum vel auditum fuerat? Sed et hoc sciendum quia tam absurdum eis visum est ut nunquam crederent in sancta Ecclesia tantum nefas posse insurgere. Quod enim senserunt posse fieri, non moderni tantum, verum etiam ipsi apostoli, sicut supra diximus, prohibuerunt, interdicens omnimodis ut nullus per sæculares potestates Ecclesiam obtineat. Quod qui fecerit, deponi et segregari præcipitur. Videtur et alia probabilis ratio, quare SS. Patres de hac re tacuerunt, pro eo videlicet quia firmissime credebant promissionem Domini nostri Jesu Christi usque in finem sæculi permanentem, quam omnibus suis promisit, dicens : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii).* Dicit et sanctis martyribus : *Dum stabitis ante reges et præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus (Marc. xiii).* Et iterum per prophetam : *Non te deseram, neque derelinquam (Jos. i; Hebr. iii).* Sciebant itaque sancti Patres quia, si novi aliquid emergeret, Deus, qui in cordibus electorum esset suorum, ipse consilium daret. Quod verum esse testatur concilium sanctorum Patrum, moderno tempore, anno videlicet ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo octavo, in urbe Roma, sub sanctæ memoriæ VII Gregorio, universali papa, secundum antiquam ecclesiasticam consuetudinem venerabiliter celebratum. In ea namque synodo aperte testati sunt sancti Patres investituras Ecclesiarum minime fieri debere. Quod etiam, quia jam graviter inoleverat, sub gravi interminatione prohibere studuerunt dicentes :

CAP. LIV. — *Ut laici Ecclesias investire nullo modo audeant.*

Quoniam investituras ecclesiarum contra statuta SS. Patrum a laicis personis in multis partibus cognovimus fieri, et ex eo plurimas seditiones in Ecclesia oriri, ex quibus Christiana religio conculcatur, decernimus ut nullus laicorum investituram episcopatus, vel abbatie, vel Ecclesiæ, de manu imperatoris, vel regis, vel alicujus laicæ personæ, viri vel feminae, suscipiat. Quod si præsumperit, recognoscat investituram illam apostolica auctoritate irritam esse, et æ

usque ad dignam satisfactionem excommunicationi A
subjacere.

CAP. LV. — *Quia grave scelus est laicos baculo, vel annulo, Ecclesias investire.*

Quantum nefas hoc sit, etiam a minori, exempli gratia, videamus. Quis enim unquam ferret, si aliquis ante presbyterium, vel post, de rebus Ecclesiae, quæ per ordinem presbyterii procurare debet, ut ab aliquo per casulam seu stolam se investiri deligeret? Quis non eum insanum, vel, si defendere vellet, hæreticum pronuntiaret? Et quomodo hoc ferendum est in episcopo vel abbate, si in presbytero pro inaudito antea crimine puniretur? Sed fortasse aliqui sunt qui dicant non convenire ista, quia illa sacra sunt, baculus vero et annulus nequaquam. Quod non se bene dicere dignentur attendere. Presbyter namque, cum ordinatur, casulam et stolam de manu episcopi accipit, et exterioribus signis benedictionem presbyterii se percepisse designat. Episcopus etiam, cum benedicitur, baculum de manu archiepiscopi accipit, simul et annulum. Baculum quidem, ut bene populum regat; annulum vero, ut signum æterni mysterii se percepisse cognoscat. Quæ utraque ex Evangelio sumpta cognoscimus. Baculum enim prædicatores Dominus ferre præcepit, ubi sicut B. Pater Augustinus intelligit, subsidia temporalia eis ex ipsa prædicatione deberi monstravit. Unde et nos intelligere decet ideo institutum episcopos, vel abbates, baculum de manu episcopi, cum consecrantur, accipere, ut noverint se terrenarum rerum, quæ Ecclesia possidet, de manu Domini veraciter tunc accepisse dominium. In annulo vero mysterium sacratissimæ conjunctionis, Christi videlicet et ejus Ecclesiae, designari certissimum est. Quæ ideo in episcopo celebrantur, quia vice Christi Ecclesiae sanctæ conjungitur. Quam pravum itaque sit, quamque perversum hæc de manu imperatoris, seu alicujus humanæ potestatis, ante consecrationem, vel postea, velle accipere, considerandum est, et a tantæ iniquitatis perpetratio cessandum.

CAP. LVI. — *Contra eos qui dicunt ideo nos hoc dicere, ut honor regni minuatur.*

Nos igitur non ideo hoc dicimus, ut honor regni exinde minuatur, sed ut magis tamen adaugeatur. Juxta eum enim, quæ Cæsaris sunt, ut ex verbis D
S. Ambrosii supra docuimus, Cæsari reddere volumus, et quæ Dei, Deo. Non enim sola sacratio Dei est, sed et res quæ Deo offeruntur, Dei veraciter esse noscuntur. Hoc enim supra probavimus multis et variis documentis, possessiones videlicet aliquorum hominum postquam semel eas Deo deoverint, nulli omnino imperatori, regi, vel principi hujus sæculi pertinere, nisi soli Deo et ejus Ecclesiae. Christiano autem Cæsari sua veraciter concedimus, quia Christianum populum ei ad justitiam favere, omnibus modis prædicamus. De nostro etiam ei superaddimus, quia, cum necesse fuerit, charitatis subsidium illi impendimus. Quod vero Dei est, soli Deo reddere volumus, quia electiones episco-

porum vel abbatum, ut est constitutum a SS. Patribus, ab unaquaque Ecclesia fieri desideramus. Electus autem res Ecclesiae gubernare et ad utilitatem, tam animarum quam corporum, dispensare debet.

CAP. LVII. — *Ut nostri temporis imperatores sequi dignentur exemplum magni Constantini imp.*

Sed quia multoties plus exempla quam verba proficiunt, attendere dignentur Christianissimi imperatores venerabilis et Deo amabilis Constantini, qui primus Romanorum imperatorum fidem Christi suscepit, admirandæ humilitatis exemplum. Nam cum credidisset Christo, dicens valde indignum esse ut ibi terrenus imperator sedem regni haberet, ubi B
Deus omnipotens principem sanctorum, vicarium B. Petri apostoli constituisset, beatissimo papæ Sylvestro omnes Hesperias partes relinquens, sui nominis nobilissimam civitatem ædificans, illic suum transtulit regnum, desiderans videlicet omne regnum terrenum vero regi cœlesti, Domino nostro Jesu Christo, ex integro subdi. Et ideo, tam ipse quamque omnes populi Romani imperii, qui ejus exemplo, sanctaque exhortatione et studio, relictis idolis, Deum vivum et verum adorare jam cœperant, sanctam Ecclesiam non solum in spiritualibus, sed etiam in sæcularibus rebus præcelsam et præclaram haberi per omnia voluerunt. Venerat enim jam tempus quo, juxta prophetam, sancta Ecclesia in superbiam sæculorum poni deberet. Sic enim C
S. Isaias prophetans ait: *Paupercula, tempestate convulsa (Isa. LIV), magnis scilicet tribulationibus pressa, pro eo quia fuisti derelicta et odio habita, ponam te in superbiam sæculorum, et suges lac gentium, et mamilla regum lactaberis (Isai. LX).* Tunc itaque hæc omnia compleri, ut notum est, et S. Pater Augustinus affirmat, cœperunt, et usque in finem sæculi per gratiam Domini adimpleri non dubitantur. Inter hæc itaque nos, infirmi et peccatores, charitate cogente, sanctos Domini sacerdotes admonere desideramus, ut quamvis reges sæculi eos exaltaverint, tamen ipsi Domini Christi exemplum, qui, *cum dives esset, pauper pro nobis factus est (II Cor. VIII),* in se demonstrantes, negotia sæcularia nequaquam per se administrent. Non enim eis ideo hæc collata sunt, ut spiritalia negligant, et sæcularibus insistant, sed ut magis magisque animas peccatorum salvare studeant. Nam cum iudices sæculi scelestos in crimine capiunt, non eorum saluti, sed suæ avaritiæ servientes, eorum omnia rapiunt, vel etiam morti eos addicunt. Pro qua sententia ut S. Augustinus aperte declarat, illi qui interficiuntur non evadunt mortem perpetuam. Ideo itaque data est virtus Ecclesiae, ut cum peccatores, pro quibus mortuus est Christus, in crimine comprehenduntur, ab omni avaritia et crudelitate se custodientes pastores taliter eos, secundum SS. Patrum canones, tractare studeant qualiter et animæ salventur, et ut, quo magis sancta Ecclesia

in mundo prævalet, eo magis pro auctore mundi A salutem hominum insistat. Sed quia paucis ista prælibavimus, nunc, ad exemplum venerandæ memoriæ Constantini nostri temporis imperatores Deum timentes, per Christi gratiam provocaturi, adhuc ejus sanctitatis exempla in medium proferamus.

CAP. LVIII. — *Exemplum magnæ humilitatis Constantini imperatoris.*

Qui venerabilis imperator, dum turbam fidem Christi Arianorum infestatione doleret, missis a latere suo principalibus viris, de universo mundo episcopos congregans, concilium universale instituit, ubi fides Christi, ab apostolis et prophetis prædicata, firmiter est ore sanctorum corroborata, illuminante eos gratia Spiritus sancti. Ubi ipse tantæ B humilitatis apparuit ut humiliori sede quam omnes episcopi sederet in ipso concilio. Cumque quidam eorum alios accusarent, ait: *Vos dii estis, ego sum homo. Non ergo dignum est ut homo deos judicet. Inter vos causam audite, et pacem facite. Nam ego, si viderem sacerdotem Dei peccantem, clamide mea cooperirem eum.* Qui etiam religiosissimus vir, primus Romanorum imperatorum fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit per universum orbem suo degentes imperio non solum fieri Christianos, sed et fabricandi ecclesias et tribuenda prædia constituit. Denique idem præfatus princeps donaria immensa et fabricam templi primæ sedis B. Petri principis apostolorum instituit, adeo ut sedem imperialem, quam Romani principes præse- C derant, relinqueret, et B. Petro suisque præsulibus, ut prædiximus, profutura concederet. Ab illo enim tempore et deinceps viri religiosi non solum possessiones et prædia, quæ possederant, sed etiam semetipsos consecrarunt, ædificantes basilicas in suis fundis in honore sanctorum per civitates, ac monasteria innumera, in quibus cætus Domino servientium conveniret. Denique reges et præsidēs ac magistratus non solum hanc licentiam a tributi [f. leg. attribuerunt], sed etiam ipsi propria largiti sunt per universa regna terrarum Deo et ejus Ecclesiæ. Hæc autem omnia ecclesiasticos viros custodire et ministrare synodus Nicæna constituit. Quæ etiam synodus sæcularia negotia clericis interdixit. D Ubi liquido patet ecclesiasticas res, quamvis sæculi videantur, non tamen mundi, sed Dei veraciter esse. Et ideo non imperatoris, non regis alicujus sæcularium hominum, sed eorum tamen qui Deo consecrati sunt, judicio et ministerio disponi et ordinari debent.

CAP. LIX. — *Exemplum veræ humilitatis Valentini imp. et de electione S. Ambrosii.*

Quia igitur protulimus exemplam gloriosissimi Imperatoris Constantini, proferamus etiam Christianissimi Valentini. Qui religiosus imperator veniens ab Oriente ad Hesperias partes, ut refert Ecclesiastica historia, quæ tripartita appellatur, mortuo Auxentio, Arianae perfidiae magistro, qui Medio-

lanensem Ecclesiam, ut lupus, dilaniaverat, cum vellet catholicum, Deo ordinante, ibi consecrari episcopum, evocans episcopos, hæc eis locutus est: *Nostis aperte, eruditi divinis eloquiis, qualem oporteat esse pontificem, et quia non decet eum verbo solum, sed etiam conversatione gubernare subjectos, et totius semetipsum imitatore[m] virtutis ostendere, testemque doctrinæ conversationem bonam habere. Talem itaque in pontificali constituite sede, cui et nos, qui gubernamus imperium, sincere nostra capita submittamus, et ejus monita, dum tanquam homines deliquerimus, necessario veluti curantes, medicamenta suscipiamus.* Hæc dum dixisset imperator, petiit synodus ut magis ipse decerneret, sapiens et pius existens. At ille: *Super vos est, inquit, talis electio. Vos enim, gratia divina potiti et illo splendore fulgentes, melius poteritis eligere.* Tunc sacerdotes egressi, de episcopali sede tractabant. Cum autem ordinatione divina Ambrosius, qui consulatum Æmiliensem atque Liguriensem regendum susceperat, electus fuisset, exultans imperator ait: *Gratias ago tibi, Domine Deus omnipotens et Salvator noster, quoniam huic viro ego quidem commiseram corpora, tu autem animas, et meam sententiam ostendisti justitiæ convenire.* Cumque S. Ambrosius contristaretur de hoc quod acciderat, ut idem ipse in suis epistolis scripsit, confortavit eum imperator, et ait: *Noli timere, quia et Deus, qui te elegit, semper juvabit, et ego adjutor et defensor tuus, ut meo ordini decet, semper existam.* Sanctus itaque Ambrosius, ut notum est eis qui ejus vitam, vel etiam ipsius epistolas legerunt, dignitatem sui ordinis integre servans, nullis imperatoribus, vel iudicibus unquam adulatus est, sed potius, quæ necesse fuerunt, sacerdotali auctoritate, Deo se juvante, semper obtinuit.

CAP. LX. — *De eo quia S. Ambrosius Theodosium imperatorem excommunicavit.*

Unde factum est ut religiosum principem Theodosium publice excommunicaret, et ab ecclesia segregaret propter Thessalonicensis videlicet civitatis excidium. Qui piissimus imperator, Deum in suo sacerdote valde metuens, publice poenitentiam egit, et malum quod fecerat lacrymis diluit. Propter hanc D itaque ejus humilitatem victoriam ei de Eugenio tyranno Dominus dedit. Qui in tantum semper excommunicationis sententiam metuit, ut, quodam tempore, dum quidam monachus pro quadam querela, quam non cito ei expedierat, cum excommunicare ausus fuisset, dum cujus nomine et auctoritate excommunicatio fit metuens, non ante comederet, cum jam hora prandii esset, nisi prius monachus inveniretur, et eum absolveret. Excommunicationis enim sententiam monachus descripserat in pyttacio, et ubi ab imperatore inveniretur, projecerat, et abierat. Et cum episcopi multi adessent et ei licentiam darent, una cum ipso episcopo supra dicti monachi, non eis consensit, priusquam monachus inveniretur. Hinc itaque, hinc videant magnates et

principes, et omnes populi, quantum timenda sit excommunicatio episcoporum, si imperator Christianissimus tantum timuit excommunicationem unius ex ordine monachorum.

CAP. LXI. — *De Marciano imperatore.*

Marcianus etiam catholicus imperator tempore S. Leonis papæ concilium universale congregavit, et sanctis episcopis se humiliter subdens, in eodem concilio cum magna devotione ipse et ejus conjux suam fidem exposuerunt.

CAP. LXII. — *Exemplum obedientiæ Caroli imperatoris.*

Carolus etiam Francorum rex, ut notum est, cum grandi humilitate beato Adriano papæ Romæ occurrit, et deosculatis omnibus gradibus S. Petri, ad genua sancti papæ provolvitur. Qui etiam civitates et castra, quæ a Longobardis detinebantur, brachio forti ab eis eripiens, eidem Dei apostolo in perpetuum possidenda restituit. Quem sanctus papa patrium Romanum instituit, et sic demum, ut dicitur, succedentibus prosperis imperator etiam Romanorum levatur.

CAP. LXIII. — *Ubi Carolus imperator, unde ab apostolico admonitus fuerat, emendare promittit.*

Cui, ut æsolet, dum postmodum nimium episcopi blandiuntur, et ejus comitatum supra modum ad eunt, reprehensus exinde, ipse taliter se corrigens ait: *Secunda vice, propter ampliores abundantiam apostolica auctoritate et multorum episcoporum admonitione instructi, sanctorum quoque canonum regulis edocti, consultu videlicet omnium nobilium nostrorum, nosmetipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes, volumus ut nullus sacerdos in hostem pergat nisi duo vel tres episcopi tantum electione cæterorum propter benedictionem, prædicationem populique reconciliationem, et cum illis electi sacerdotes, qui debent populis pœnitentiam dare, missas celebrare, de infirmis curam habere, sacrarumque olei cum sacris precibus unctionem impendere, et hoc maxime prævidere ne sine viatico quis de sæculo recedat.*

CAP. LXIV. — *De eadem re.*

Ecce qualiter venerandæ memoriæ Carolus, ab apostolica sede et aliis sanctis episcopis reprehensus, quia episcopis nimium dominabatur, non superbe tulit, sed se emendatum proferens, etiam auctoritatem protulit.

CAP. LXV. — *Admonitio imperatorum, ut sequantur præcedentium imperatorum exempla.*

Itaque et nostri temporis imperatores, reges et principes eum sequantur, et unde ab apostolica sede et aliis sanctis reprehenduntur, non superbiendo resistant, sed magis sese humiliando emendent, ut Christi gratiam invenire mereantur.

CAP. LXVI. — *De eadem re.*

Sequantur exemplum Constantini, cui Deus, quia se sanctæ Ecclesiæ subdidit, omnem orbem Romanum ex integro habere concessit. Imitentur Theodosium, et Justinianum aliosque fideles imperatores,

A qui serviendo sanctæ Ecclesiæ non solum terrenum regnum, sed etiam cœleste promeruerunt.

CAP. LXVII. — *Quare sanctus Adrianus investiri Ecclesias permittere imperatoribus potuit.*

Non dicant ergo religiosi imperatores: Præjudicium nobis apostolici faciunt, qui non nobis observant quod Adrianus sanctissimus papa Carolo dedit. Non enim credibile est sanetum Adrianum hoc unquam potuisse concedere, ut Ecclesia Dei a laicis investiretur, nisi fortasse tantummodo pro signo custodiæ. Nam dominari aliquem principem Ecclesiæ Dei non solum non concessit, sed etiam cum gravi interminatione prohibuit dicens: *Non licet imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti, aliquid contra mandata Divinitatis præsumere, nec quidquam, quo evangelicis vel propheticis seu apostolicis regulis obrietur, agere. Injustum enim iudicium vel diffinitio injusta, regio metu vel jussu peracta, non valet, nec quidquam, quod contra auctoritatem divinam et sanctorum Patrum canones fuerit, stabit; et quod ab hæreticis actum fuerit, omnino cassabitur.*

CAP. LXVIII. — *De investitura, quid significet, et quam grave sit scelus, sanctuarium investire velle.*

Investigandum quid investitura significet, et quare dicatur. Investitura ideo dicitur, quia, per hoc signum quod nostri juris est, alicui nos dedisse monstramus. Quod eum nostrum est, cum alicui ex nostra parte ad possidendum concedere volumus, cum exinde investire curamus, significantes videlicet et hoc signo illud quod damus nobis jure competere, et illum qui accipit quod nostrum est, per nos possidere. Ipso itaque nomine, quantæ impietatis sit sanctuarium Dei investire desiderare apertissime comprobatur. Alicui enim homini sanctuarium Dei possidere velle, magni sacrilegii esse Propheta cum gravi interminatione denuntiat, dicens: *Pone principes sicut Oreb, Zeeb, et Salmana, omnes principes eorum, qui dixerunt: Hæreditate possideamus sanctuarium Dei (Psal. LXXXII).* Ubi insuper adjungit, quod eis pro hac iniquitate juste contingere debeat, inquiens: *Deus meus, pone illos ut rotam, etc., usque in finem psalmi.* Quo in loco et perspicere licet, quia sicut Giezi et Simon a propheta Eliseo, vel Apostolo Petro maledicti sunt, quorum alter gratiam Dei vendere (*Act. VIII*), alter mercari voluit (*IV. Reg. v*), ita et a sancto David, eodem spiritu pleno, illi qui sanctuarium Dei sibi in hæreditatem vindicare volunt, æterna maledictione multati sunt. Ubi, etiam considerare decet quia, et si aliqua ratione Simoniacum hoc non esse defendi posset, tamen quia æterna maledictione multandum, vitandum omnimodis et interdicendum omnibus Christianis esset.

CAP. LXIX. — *Quia investitura Ecclesiarum fieri non debet.*

Considerandum aatem quia, etsi vere imperatoribus hæc a sanctis concessa fuissent et eo in tempore valde utiliter et recte fieri potuissent, quia tanta præsumptio exinde nata est ut Ecclesia Dei,

veluti sæcularis res, venundaretur, vel etiam pro humano favore alicui concederetur, et hoc maxime a laicis fieret, quod clerici, si auderent, ab omni ordine ecclesiastico deponi deberent, emendandum per omnia foret. Nam non solum quod sanctus Adrianus, si fecisset, emendandum omnimodis esset, sed etiam si aliquis apostolorum, vel prophetarum, unde Ecclesia Dei destrueretur (quod absit!), dicere inveniretur, abdicandum radicitus esset. Quapropter B. apostolus Paulus, Ecclesiæ Dei consulens, pro abdicando Judaismo [*f. corrig. Judaico*] baptismo, beatissimo etiam Petro nequaquam pepercit (*Gal. II*). Fecit hoc etiam sanctæ memoriæ Ezechias rex, qui videns Judaicum populum contra jus divinum venerari serpentem æneum, non virtus est opus Moysi, hominis Dei, confringere, et populum, ut Deum solummodo adoraret, præcipere (*IV Reg. xviii*). Ubi sancti Patres hoc, quod supra diximus, intelligunt, dicentes: Hoc enim maximum documentum est, quod ad ædificationem Ecclesiæ proficere potest, si est qui hoc animadvertere potest, quare Ezechias cum magna sui laude atque pro animarum salute destruxit quod ad salutem hujus populi Moyses, Deo jubente, fecerat. Quis enim nesciat Moysen majoris esse meriti quam Ezechiam regem? De Moyse enim in libro Numerorum dixit Dominus ad Aaron et Mariam: *Audite verba mea: Si fuerit propheta inter vos, in visione illi Dominus cognoscat, et in somno loquar ad illum; non enim eo modo famulus meus Moyses in tota domo mea; os ad os loquar ad illum: In specie, et non per ænigmata Dominum videt (Num. xii)*. Quia enim serpentem, quem Moyses, sicut jam dictum est, Deo jubente fecerat, ut serpentina morte populus eum aspiciendo non interiret, eundem serpentem; quia Deus eum fieri jusserat, populus eum venerari et colere cœperat, et mortem, quam temporaliter patres illorum ad tempus evaserant denuo morituri, illi præripuerunt in perpetuum in anima morituri. Et idcirco destruxit iste quod jubente Deo fecerat ille, ac per hoc magna auctoritas ista habenda est in Ecclesia, ut, si nonnulli ex prædecessoribus vel majoribus nostris fecerunt aliqua, quæ illorum tempore esse potuerunt sine culpa et superstitione, postea gignere cœperint, sine tarditate aliqua, et cum magna auctoritate destruantur a posteris.

CAP. LXX. — *Romano pontifici summo studio procurandum est, ut sanctorum instituta serventur.*

Sunt autem quidam dicentes Romano pontifici semper bene licuisse novas condere leges. Quod et nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sed sciendum summopere est quia inde novas leges condere potest, unde sancti Patres et præcipue apostoli et evangelistæ aliquid nequaquam dixerunt. Ubi vero aperte Dominus, vel ejus apostoli, et eos sequentes sancti Patres sententialiter aliquid definiunt, ibi novam legem Romanus pontifex non dare, sed potius, quod prædicatum est, usque ad animam et sanguinem confirmare debet.

Si enim quod docuerunt apostoli et prophætæ, destruere (quod absit!), niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur. Sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini Ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt.

CAP. LXXI. — *De eo quod pro terrenis, quæ Ecclesia possidet, non debet juri imperatorum addici.*

Videamus igitur adhuc utrum hæc sententia vera sit, quam quidam dogmatizabant, propter sæcularia quæ Ecclesia possidet, deberi investiri episcopos vel abbates ab imperatore, terrenorum videlicet principe. Quod quidem non debere satis ex his quæ superius dicta sunt patet. Adhuc autem inferamus quia, sicut sanctus papa Urbanus martyr, B. etiam Melchhiades, et ejus successor, sanctissimus Sylvester, dicunt: Hæc consuetudo ut Ecclesia terrenas possessiones habeat, a sanctis apostolis instituta est, eo videlicet tempore quo unusquisque fidelium possessiones suas vendebat, et pretium earum ad pedes apostolorum ponebat (*Act. iv*). Quod quidem tantum in Judæa fecerunt sancti apostoli, quia noverant se ibi non diu permansuros. In gentibus autem, ubi Ecclesiam noverant usque in finem sæculi permansuram, et ipsi et eorum successores apostolici viri oblationes fidelium, sicut erant, susceperunt, ut melius pauperes ex fructibus eorum alerentur, ut melius itaque sine jussu vel aliqua investitura terreni principis recipiebant apostoli, quæ eis deferbantur, ita discipulos, sanctos videlicet episcopos, facere docuerunt, servato videlicet, ut Apostolus ait: *Cui vectigal, vectigal, cui tributum, tributum, cui honorem, honorem deferrent (Rom. xiii)*. Hæc enim et ipse Dominus fecit, qui tributum pro se et Petro reddidit (*Matth. xvii*), non se tamen aliquid eis debere, prius respondit. Pro nobis igitur, ut B. Hieronymus ait, Christus tributum reddit, sicut et crucem sustinuit. Nos pro illius honore tributum non reddimus? Unde tamen est quod Christianis principibus debemus, scilicet ut orando et prædicando eis consulere non desinamus. Nam res pauperum, id est possessiones Ecclesiarum non solum illis tribuere, sed ne quidem in nostros proprios usus convertere debemus, nisi ad hoc tantum, ut habentes de Ecclesia victum et vestitum, ei servire possimus. Nam ideo Dominus, ut idem S. Hieronymus ait, non de oculis, quos Judas ferebat, sed aliunde miraculo facto tributum solvit, quia nefas putavit res pauperum in suos suorumque usus convertere, et nobis idem exemplum præbuit.

CAP. LXXII. — *De eo quia pastores non tantum animarum, sed et corporum curam gerere debeant.*

Sed et hoc sciendum quia non solum Deo, et ejus Ecclesiæ hoc præjudicium fieri non debet, ut episcopus vel abbas, quem sibi pastorem eligit sine sæcularium hominum investitura, quæ ejus sunt, habere non debeat, sed ne alicui orphano vel viduæ justum esset hoc interdicti, ut sua, quæ ei jure obveniant, alicui famulorum suorum dispensare, et ex

eis sibi servire non diceret. Quis enim unquam justus iudex hoc laudaret? Et sancta igitur Ecclesia uni ex famulis hoc præcipit, quando ideo pastorem eligit, ut, tam animarum quam corporum, infirmorum scilicet suorum membrorum curam habeat. Quis hoc Dei servus laudabit, ut sine jussu vel investitura humanæ potestatis nihil possit in Ecclesia agere, cum etiam Apostolus dicat: *Oportet episcopum irreprehensibilem esse, tanquam Dei dispensatorem?* (Tit. 1.) Episcopus autem non solum animarum, sed etiam corporum curam gerere præcipit B. Petrus Apostolus dicens: *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei.* Cum omni sollicitudine providentes ex animo, *non turpis lucri gratia* (I Petr. v). Unde itaque pascent, si quod est Ecclesiæ non habent? Inclinent itaque his sanctis monitis aurem omnes terreni principes, et non solum sua tollere aliquo modo sanctæ Ecclesiæ [suppl. non] studeant, sed etiam propria ei donare curent, ut æternam mercedem ab eo accipiant, qui fidelibus suis promisit: Centuplum accipietis, et vitam æternam possidebitis (Matth. xix).

CAP. LXXIII. — *Nullum episcoporum debere aliquam Ecclesiam laicis subdere.*

Spiritus sancti dona specialiter in ecclesiasticis officiis præfulgere manifestum est. Inter quæ omnia supereminet episcopalis gratia. Quæ non immissione regum vel principum, sed electione clericorum, et petitione omnium populorum fieri debet. Cujus electionis iudicium domini apostolicum, et ejus viciorum, seu archiepiscoporum ita proprium est, ut nulli non sui ordinis viro hæc concedere ulla ratione debeant. Pro salute enim animarum suarum principes eligere speculatorem debent, qui gladium venientem super se et super populum videre et denunciare prævaleat, sicut et omnis populus debet non sua potentia vel auctoritate in Ecclesiam aliquam introducere. Non enim Spiritus sanctus alicui subijci potest, ut ei spiritale donum tribuat, cui princeps avaritiæ serviens, et sanctuarium Dei hæreditate possidere desiderans pro suo, et non pro Dei honore præsulatum Ecclesiæ investiendo dare præsumperit. Nam qui hoc putat, homini utique subijci posse creatorem omnium Spiritum sanctum credit, quod vel existimare inauditum scelus est et Arianam impietatem supergredi, ut S. Urbanus papa docet, manifestum est. Non itaque tali manus imponenda est, sed, nisi ex corde pœnituerit, æterna damnatio imminere prædicanda est. Ostendunt autem et sancti Chalcedonenses Patres quod sancte et pure ecclesiastica tractanda sint, dum aiunt: si quis episcopus per pecuniam fecerit ordinationem, et sub pretio redegerit gratiam, quæ non potest vendi, ordinavitque per pecunias episcopum aut presbyterum, aut diaconum, vel quemlibet ex his, qui connumerantur in clero, aut promovet per pecunias dispensatorem, aut defensorem, vel quemquam, qui subjectus

est regulæ, pro sui turpissimi lucri commodo, cui hoc attentanti probatum fuerit, proprii gradus periculo subiaceat, et qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat, sed sit alienus a dignitate, vel sollicitudine, quam pecuniis quæsit. Si quis vero mediator tam turpibus et nefandis datis, vel acceptis extiterit, si quidem clericus fuerit, proprio gradu decidat; si vero laicus aut monachus, anathematizetur. Si itaque juxta præceptum laicus mediator, ut dispensator, id est œconomus Ecclesiæ, per pecunias ordinetur, anathematizandus est; laico coactori, ut omnem Ecclesiam suo juri subdat, consentiendum est? Nunquid qui ab ipso episcopatum acceperit, sacrandus est? Nam si etiam pro sonus honore Dei hoc requireret, impetrare minime deberet, quia, ut jam diximus, istud suo ordini nequam competit. Quod enim quidam aiunt, ideo hoc imperatori competere, quia sacro oleo in regnum unctus est, omnino veritati non congruit. Non enim unctus est, ut episcopatus vel abbatias disponat, sed, ut Spiritus sancti gratia, quæ per unctionem illam signatur, confirmatus, justitiam Dei rectissime teneat. Cum autem ei etiam valde religioso, et non pro sui regni honore quærenti hoc conceditur, ut sine ejus licentia clerus, vel populus electionem præsulum facere non audeant, et si fecerint, ipsi secundum suum libitum emendet, et nullus episcopus ante electum consecrare audeat, quam ab ipso per baculum et anulum investiat, nunquid canonicum est? Ubi isti inveniuntur canones? Cum sacri canones sæculares, Ecclesias suo juri subdentes, anathematizent, nunquid si hoc ei conceditur, claves regni cœlestis ejus ditioni non subdunt? Quod si ei nulla specie religionis istud prærogativum concedi potest, pro honore sui regni quærenti, et vi obtinere conanti, aliquo modo consentiri debet?

CAP. LXXIV. — *Exempla quibus probatur sanctam Romanam majores Dei Ecclesias semper ordinasse.*

Sancta vero Romana et apostolica Ecclesia per semetipsam, et non per aliquos laicos, etiam valde religiosos, quod inauditum apud antiquos Patres semper fuit, modernis etiam temporibus magis subreptum, quam ordinate factum supra docuimus, hactenus omnes majores Dei Ecclesias ordinare et investire studuit. Inde est quod Petrus apostolus, Alexandrinam fundans Ecclesiam, Marcum evangelistam ibidem destinavit, Armachoræ Aquileiensi patriarchæ baculum pastorem suis manibus dedit, Apollinarem archiepiscopum Ravennæ misit, Martialem Lemovicis mandavit. Ejus successor Clemens Dionysium Parisiorum Ecclesiæ direxit. Gregorius I (a) Mediolanos dignum successorem sanctum Ambrosium eligere docuit. Et quid multa? Deficiet enim dies antequam exempla, in quibus

(a) Leg. II.

aperte demonstratur sanctam Ecclesiam Romanam per se, sive per suos vicarios, vel metropolitanos a se constitutos, omni sanctæ Dei Ecclesiæ pastores semper constituisse. Nunc itaque, quod constitutum hactenus est, usque in finem, Deo auxiliante, custodiatur, ut apostolica doctrina Spiritus sancti gratia semper incrementum accipiat.

CAP. LXXV. — *De excommunicatione et zizaniis.*

Inter hæc notandum est quod quidam contra evangelicam parabolam nos facere contendunt, ubi de zizaniis non eradicandis Dominus præcepit (*Matth. xiii*), cum aliquos excommunicatione dignos excommunicationi subijcimus. Et aiunt etiam S. Augustinum hoc contradicere eo in loco ubi ait quia non est præcidenda unitas. Feriendi sunt mali, non præcidendî. Quibus hoc primum respondendum est: Si hæretici et mali homines excommunicandi non sunt, quare ipse Pater Augustinus cum legatis sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et cum omnibus coepiscopis suis Pelagium et Cœlestinum, novam hæresim in sancta Dei Ecclesia introducentes, excommunicavit et ab Ecclesia Dei separavit? Quare ipsos Donatistas, contra quos ista et multa his similia loquitur, cum omni Ecclesia Dei excommunicatos tenuit, et nisi prius nefandi schismatis eos pœnituisset, et per manus impositionem reconciliati essent, eis nequaquam communicabat.

CAP. LXXVI. — *Quia Dominus ipse excommunicationem præcepit, et quid intersit, excommunicare et eradicare?*

Nos itaque, quia in longum duximus sermonem, ut in hoc quod apertum est immorari non videamur, breviter hujus rei sententiam proferamus. Idem ipse Dominus, qui hoc parabolice hic enarrat, aperte alibi excommunicationem fieri jubet dicens: Frater qui corripitur ab Ecclesia, et non obedit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus (*Matth. xviii*). Unde apparet liquido aliud esse excommunicationem, et aliud eradicationem. Qui enim excommunicatur, ut Apostolus ait, ad hoc excommunicatur *ut spiritus salvus sit in die Domini* (*I Cor. v*). Disciplina est enim excommunicatio, et non eradicatio, nisi forte contemptu et superbia proveniat. Donatistæ autem, quantum in ipsis erat, omnem Ecclesiam, per universum mundum diffusam, de agro Dei eradica-verant, et se solos vere Christianos esse credebant. In tantum autem hoc malum creverat, ut Catholicos etiam rebaptizare auderent, quod vere esse eradicare nulli sapienti incognitum est. Provererat vero hoc schisma eo quod accusabant Cæcilianum, episcopatum Carthaginensem injuste suscepisse, quod concilio universali Romæ habito, probare non potuerunt. Judicio itaque episcoporum Cæcilianus in episcopatu firmatus est. Quo facto illi indignati schisma fecerunt et diviserunt se omni populo Christiano propter unius hominis falsam criminationem. Et inde est quod B. Augustinus sæpissime dicit: *Etsi vera crimina hæc essent, non propterea vos ab omnibus Christianis dividere debetis. Ferendi sunt mali; in agro vobiscum esse pos-*

sunt, in horreo vero nequaquam. Videns autem hoc malum sancta Dei Ecclesia catholica, conciliis factis, excommunicavit eos. Qui non timuerunt, sed persequi spiritaliter et corporaliter Ecclesiam Dei cœperunt. Quod videntes imperatores, Christum adorantes, lege sanxerunt omnia quæ habebant hæreticos perdere, et ipsos nunquam certa sede consistere. Quapropter factum est ut multi ex eis converterentur, et severitate legum et clementia sacerdotum, qui, ut eos ad concordiam provocarent, statuerunt ut episcopi et clerici in suo ordine reciperentur, tantum ut de præteritis pœnitentiam agentes, in futuro emendarentur.

CAP. LXXVII. — *De excommunicatione, qua intentione feri debeat*

Itaque non, sicut illi aiunt, eos eradicamus, cum excommunicationi subijcimus, sed ideo eis disciplinam damus, ut malum quod aiunt relinquentes, justitiam Dei nobiscum rectissime teneant. At vero quidam ex eis semetipsos eradicantes et damnantes fecerunt, constituentes sibi alios episcopos, quosdam quidem jam damnatos, quosdam verq̄ criminibus irretitos. Nos autem quamvis et ipsi peccatores simus, tamen veros Catholicos in hac re demonstrantes nos, obedientes Christo, et sequentes sanctorum exemplum, qui dixerunt: *Si quis frater nominatur in vobis fornicator aut adulter aut ebriosus, cum ejusmodi nec cibum sumere* (*I Cor. v*). Et item: *Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nec ave ei dixeritis: Qui enim dicit ei Ave, communicat ejus malignis operibus* (*II Joan.*). Ideo eos excommunicamus, ut mala, quæ faciunt, relinquentes, *spiritus eorum salvus sit in die Domini* (*I Cor. v*). Nam non propterea hoc agimus, ut nos peccatores non esse veraciter constitemur (quod et ipsi sancti apostoli confitebantur dicentes: *In multis enim offendimus omnes* [*Jac. iii*]). Sed ideo tantum, ut, quia disciplina Ecclesiæ sine severitate retineri non potest, ad tempus excommunicationi subijcimus, ut omnes excommunicationis terrore coacti, ad justitiam redeant. Ideo autem cum eis non communicamus, ut ex hoc cognoscant quam grave sit a comunione sanctorum peccatorum meritis in æternum secerni.

D CAP. LXXVIII. *Non posse episcopum vices suas in ecclesiasticis rebus laicis tribuere.*

Sed ut ad id unde paululum digressi sumus redeamus, sciendum quia sunt nonnulli qui dicunt posse Romanum pontificem vicem suam in prerogativa investiendorum episcoporum imperatori tribuere. Qui attendant quid exinde sancti Patres protulerint, et hoc quod temere dicunt emendare procurent. Taliter enim statuerunt dicentes: Nova actione didicimus, quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos habere in rebus divinis constitutos œconomos. Proinde pariter tractantes elegimus, ut quisquisque nostrum secundum Chalcedonensium Patrum decreta, ex proprio clero œconomum sibi constituent. Indecorum est enim laicum esse vica-

rium episcopi, et sæculares in Ecclesia judicare. In A uno enim eodemque officio non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege divina prohibetur dicente Moyse: *Non arabis in bove simul et asino* (Deut. xxi); quod est, homines diversæ professionis in officio uno non sociabis. Unde oportet nos et divinis libris et sanctorum Patrum obedire præceptis, constituentes ut qui administrationibus Ecclesiæ pontificibus sociantur, discrepare non debeant nec professione nec habitu. Nam coerceri et conjungi non possunt, quibus studia et vota diversa sunt. Si quis episcopus post hæc ecclesiasticam rem ad laicalem procuracionem devolverit, aut sine testimonio œconomi gubernanda crediderit, vere ut contemptor canonum et fraudator ecclesiasticarum rerum non solum Christo de rebus pauperum judicabatur reus, sed etiam et concilio manebit obnoxius.

CAP. LXXIX.—*Contra adultores, qui contra canones auctoritatem dare contendunt.*

Videant itaque qui hoc quod supra protulimus autumant, posse scilicet domnum apostolicum imperatori episcopatus, vel abbatias ordinandas, vel investendas tribuere, quid isti sancti Patres exinde protulerint, qui etiam œconomum Ecclesiæ non tribuerunt episcopo potestatem laicum ordinandi, et desinant contra statuta apostolica loqui, et imperitorum animas perdere. De eis enim Ezechiel propheta ait: *Væ qui convehunt pulvillos sub cubito omnis manus* (Ezech. xiii).

CAP. LXXX.—*Utrum alicui pro honore terreno ecclesiam ordinare concedendum sit?*

Attendere vero dignentur, et summæ sedis apostolici beatissimi Patres, venerabilis memoriæ prædecessor eorum Urbanus, quanta execratione dignum duxerit ecclesiastica officia vendere vel emere, avaritia imperant, pretio muneris a manu vel lingua seu ab obsequio. Nam aperte hoc Simoniacum esse testatus est, inquit: *Qui res ecclesiasticas non ad hoc ad quod institutæ sunt, sed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obsequii, vel pecunia largitur, vel adipiscitur, Simoniacus est, cum principalis intentio Simonis fuerit, sola pecuniæ avaritia, id est idololatria, ut ait Apostolus: « Et avaritia quæ est idolorum servitus* (Col. iii). » Et nunc itaque, cum aliquis Ecclesiam non quidem pretio emit, sed quod, dictu etiam execrabile est, gladio obtinet, et pro suæ ambitionis avaritia investit et dominatur, nonne Simonis malitiam imitatur, vel etiam transcendit? Nam Simon, quasi pretio emere voluit, tamen non vi extorsit. Quod si aliquis a malo invasionis immunis, et non avaritiæ pecuniarum inhians, sed tamen sublimitate terreni honoris supra modum ambiens, quæ ambitio esse avaritia a B. Patre Gregorio apertissime diffinitur, ecclesiam investire pro suo terreno honore præsumit, vitium Simoniacæ hæresis non evadit. Ideo enim Simon damnatus est, quia per avaritiam donum Dei se possidere existimavit. Eodem itaque laqueo terreni ambitionis ille,

qui per avaritiam sui et non Dei honoris ecclesiastica officia dari vel accipi posse existimat, astrictus tenetur. Accipiens autem, etiamsi bonis polleret moribus, et alias canonicè electus fuisset, propter dantis tamen sæcularem ambitionem, et suam infidelem existimationem, qua per avaritiam sublimitatis et dominationis se donum Dei accipere posse confidit, sacrandus minimè est. Quia si talis sacrat, exemplum B. Petri non tenetur. Nam cum quis non pro salute animæ suæ episcopum eligere, sed investiendo, id est dominando insignia præsulatus alicui dare desiderat, et eum sacrarì expetit, quid aliud vult, nisi ut, cui ipse manus imposuerit, id est potestatem terrenarum rerum Ecclesiæ dederit, accipiat Spiritum sanctum? Quod non ei esse concedendum testatur exemplum B. Apostoli, qui Simon hoc volenti ait: *Pecunia tua tecum sit in perditione, quia existimasti donum Dei pecunia possideri* (Act. viii). Quid enim et iste aliud existimat, nisi donum Dei per avaritiam possideri, cum existimat eum fieri posse episcopum, cui ipse supra modum sublimitatem et honorem terrenum ambiens, investituram præsulatus dederit, sibi utique vindicans quod Dei est? Dei autem esse non solum spiritualia, sed etiam corporalia, quæ Ecclesia possidet satis abundeque supra docuimus. Omne enim quod Deo offertur sacrum esse, tam Veteris quam Novi Testamenti et SS. Patrum dictis probavimus.

CAP. LXXXI.—*Contra eos qui ideo putant juste imperatorem ecclesias investire, quia nonnulli antiquorum, qui investiti sunt, sancti fuerunt*

Proferuntur a quibusdam quædam privilegia sanctorum apostolicorum, quibus patrocinantibus, se putant canonicam hanc quam defendimus rationem destruere, et ad nihilum juste posse redigere. Quibus hoc primum dicendum est quia non est discipulus super magistrum (Luc. vi). Quod enim sancti apostoli ordinarunt, nullus eorum discipulus destruere potest. Quod si quis conatus fuerit, eum injuste facere Christiana ratio clamat. Si igitur verum est hæc privilegia sanctos fecisse, primum sciendum est quia non ob aliud hoc fecerunt, nisi ut discordia, quæ sæpe in electione provenire solet, regali auctoritate pelleretur. Quod verum esse, ipsa illorum scripta declarant, quæ ideo hæc eos egisse fatentur ut magna discordia, quæ sæpe in electione proveniebat, regali providentia, sedaretur, et Simoniaca hæresis, quæ aliquando sacrum ordinem fœdabat, nulla ex parte subripere posset. Cum vero hoc quod ipsi remedium fore putaverant, in lethale vulnus erumpere et totum pene jam corpus Ecclesiæ occupare cœpisset, juste interdictum esse manifestum est. Ideo enim illi hoc concesserant, ut supra jam diximus, ut charitas robustius permaneret, et Simoniaca ambitio locum penitus non haberet. Cum autem inde mors intrare cœpisset unde expelli putata est, digne et juste alii sancti apostolici hoc prohibuerunt, quia sponsæ Christi illud obesse viderant. Sicut itaque illi pro honore Dei, et non homi-

num, hoc concesserunt, sic isti videntes obesse illud ecclesiæ, pro honore Dei prohibuerunt. Intentio itaque sancta una fuit utrisque, scilicet salutis Ecclesiæ et honoris Dei. Sicut autem conservari tunc poterat quod illi fecerant, quia non nocebat, ita nunc deleri oportet, quia certissime nocet. Ad hoc enim pastores claves Ecclesiæ habent, ut quod nocet auferant, quod juvat inferant. Quod utique pessimæ negotiationi fomentum subministrare cognoscitur, auferendum de sancta Ecclesia est, ut ipse Dominus præcepit, dicens : *Auferte ista hinc, et nolite facere domum Patris mei domum negotiationis (Joan. 11)*. Non itaque putandum est illos concessisse ut aliquis sæcularibus potestatibus usus Ecclesiam per ipsas obtineat, istos vero, quod ipsi male egissent, emendasse, sed potius utrique hoc studuerunt, sicut jam diximus, ut pax firmiter teneretur et Simoniacæ hæresis confunderetur. Utrique enim decreta antiquorum Patrum Clementis et Alexandri et sciebant et custodiebant, qui in suis *Decretis* præcipiunt, dicentes : *Si quis episcopus, sæcularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur et segregetur, omnesque qui illi communicant*. Et merito. Nam præsulatus non voluntate humana, sed vocatione divina, sicut de Aaron Apostolus dicit provenire debet (*Hebr. v*). Vocatur enim vere a Deo ille quem clerus et populus Christianus, in quorum cordibus Deus habitat, pro salute animarum suarum pure et simpliciter elegerint.

Sunt autem qui dicunt : Ergo non nulli antiquorum, qui investituras ecclesiarum a rigibus acceperunt, sancti non sunt ? Quibus respondemus : Sanctos eos esse non negamus, sed credimus. Sed quia hoc simpliciter agebant, aliis sanctis operibus, divina gratia cooperante, eis dimissum est, juxta quod Psalmista prædicans ait : *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Psal. xxxi)*. Sicut etiam et B. Cypriano de baptismo contigisse, teste S. Augustino, cognoscimus, qui tamen charitatis compage et bonis operibus in sanctitate permansit. Investitura enim ecclesiarum hæresis primis temporibus non exstitit, quia simpliciter fiebat et contentione nondum creverat. Novæ enim sententiæ, ut ait B. Augustinus de Pelagianis, nimis liberum arbitrium defendentibus, cum ab Ecclesia respuuntur, nisi contentione crescant, hæreses non sunt, cum eas defendentes increpati fuerint, si discesserint, Catholici sunt, si permanserint et defenderint, hæretici fiunt. Ita et in præsentis re factum esse cognoscimus. Primis namque temporibus, cum hoc cœpit, vitium exstitit ; cum vero, postquam generalibus synodis per Gregorium VII et Urbanum II apostolicos celebratis, interdictum est, et nunc non solum verbis defenditur, verum etiam armis obtineri contenditur, quam grave scelus sit, perspicue patet. Nam quis ambiens majorem sæculi honorem, et plus justos sibi homines subdi et divitias hujus mundi acquiri, investituras ecclesiarum facere appetit, nun-

quid ambitiosus non est ? Quod autem est vitium Simoniacæ hæresis, nisi ambitio spiritalis honoris propter hujus sæculi commodum vel gloriam ? Spiritalis autem honor non tantum in manus impositione intelligitur, sed etiam in exterioribus ecclesiasticis rebus, quæ ex consecratione provenire debere sanctus Paschalis I, apostolicæ sedis antistes, testis est. Et recte. Nam sicut corpus vivificatur anima et regitur, ita donis sancti Spiritus etiam corporalia Ecclesiæ sanctificantur, et cui sanctitas spiritalis conceditur, ei recte et corporalia donantur. Ut enim anima in hac vita sine corpore non regitur, ita sancta Ecclesia sine corporalibus donis, spiritalibus in præsentis non utitur. Sicut ergo, qui hominem mercatur, quamvis corpus et non animam emisse videatur, tamen etiam animam mercasse vere convincitur, pro eo scilicet quia sine anima corpus se habere non gaudet, sed sepelire festinat. Ita qui corporalia Ecclesiæ vel vi obtinere nititur, vel pretio donum Dei pecunia, seu, quod pejus est, violentia possidere velle convincitur. Cum itaque imperator, vel aliquis princeps investituram ecclesiarum, quo signo possessio, et dominatio demonstratur, obtinere nitens pro sua et non pro Dei gloria dederit, etiam consecrationem pro sua gloria tribuit. Is enim sacratur qui investitur, et ideo sacratur quia investitus est. Aperte ergo patet quia et sacratio illius pro gloria mundi, id est concupiscentia oculorum et superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo tribuitur. Constat vero quia ei Spiritus sanctus non datur, qui superbiam et avaritiam mundanam, quæ non esse ex Patre manifestum est, investitus, sacrationem Spiritus sancti ausus fuerit expetere : *Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum (Sap. 11)*. Vere enim hæc fictio disciplinæ est, cum quisque se ideo putat sacrandum, quia a populo electus, et a rege investitus est, cum disciplina Spiritus sancti sit unumquemque pastorem solummodo pro salute animarum pure et simpliciter ab omnibus clericis uniuscujusque Ecclesiæ eligi, quibus consentire omnes filii illius Ecclesiæ, quæ ordinanda est, et obedire pro salute animarum devotissime debent. Cujus electionis discretio non alicui humanæ potestati, sed metropolitanæ episcopo a Deo collata est. Quæ dum canonica probata fuerit, non ab imperatore electus investiri, sed ab archiepiscopo, qui vice Christi eum benedicit, investiri et consecrari debet. Ordinatus autem et sacratus, si quid Ecclesiæ quam suscepit antiquitus canonice debet imperatori, nisi forte imperator pro remedio animæ suæ remiserit, solvere per omnia curet. Piissimus autem imperator non gravare Ecclesiam, sed magis ei servire, utpote suæ spiritali matri devotissime studeat. Non enim ideo sacro oleo ungitur, ut Ecclesiæ domineatur, sed ut Christo vero regi serviens, ejus sponsam a malorum insidiis humana potentia tueatur. Electio vero abbatum, quia ad solos monachos pertinet, testis est Regula sanctissimi Patris Benedicti.

Ecce hæc est disciplina Spiritus sancti, quia pastor Ecclesiae eligi debet. Qui autem contra istam auctoritatem pugnans, sua nova auctoritate in Ecclesiam pastorem introducit, et qui introducit, et qui introducit, et qui talibus consentiens, introductum sacrare præsumit, manifeste contra disciplinam Spiritus sancti agunt.

CAP. LXXXII. — *Vera et certa comprobatio, quia sicut Simoniacus est ille, qui per avaritiam pecuniarum ordinatur, ita et ille qui per avaritiam sublimitatis, Simoniacus certissime comprobatur.*

Sanctos antiquos Ecclesiae doctores manifestum est inde suam doctrinam nobis plenissime reliquisse; unde diebus eorum quæstio erat. Diebus itaque sanctorum Gregorii II (2) et Ambrosii, reges Ecclesiam ab hæresibus defendebant; clericalis autem ordo jam in avaritiam ambitionis declinaverat in tantum, ut pretio accepto impositio manuum ab aliquibus venderetur. Alii autem, et si non tam aperte vendebant, tamen sacros ordines vel honores pro humano favore dare non dubitabant. Et inde est quod in doctrinis eorum vel etiam aliorum doctorum, quos nunc sancta Ecclesia specialius retinet, vix præsentis temporis novum nequissimæ hydræ caput confutari invenitur. Sed tamen, qui subtilius divina inspiratione edoctus, oculis mentis istud in eorum doctrinis, quam abominabile sit, invenire desiderat, perspicue ei, divina gratia largiente, videre conceditur. Ait enim B. Pater Gregorius, cum de Domini tentatione in expositione Evangelii loqueretur : *Antiquus hostis contra primum hominem, parentem nostrum, in tribus se tentationibus erexit, quia hunc vana gloria videlicet et gula et avaritia tentavit, sed tentando superavit, quia per consensum sibi eum subdidit. Ex gula quippe tentavit, cum cibum ligni vetiti ostendit atque ad comedendum suavit, dicens : « Gustate (Gen. iii.) » Ex vana autem gloria tentavit, cum diceret : « Eritis sicut dii (ibid.) » Et ex proventus avaritia tentavit, cum diceret : « Scientes bonum et malum (ibid.) ; » avaritia enim non solum pecuniæ est, sed etiam altitudinis. Recte enim avaritia dicitur, cum supra modum sublimitas ambitur. Si enim non ad avaritiam honoris rapina pertineret, nequaquam Paulus de unigenito Dei Filio diceret : « Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo (Phil. ii.) » In hoc ergo diabolus parentem nostrum ad superbiam traxit, quo eum ad avaritiam sublimitatis excitavit. Sed quibus modis primum hominem stravit, eisdem modis secundo homini tentando succubuit. Per gulam quippe tentat, cum dicit : « Dic ut lapides isti panes fiant (Matth. iv.) » Per vanam gloriam tentat, cum dicit : « Si Filius Dei es, mitte te deorsum (ibid.) » Per sublimitatis avaritiam tentat, cum regna mundi omnia ostendit, dicens : « Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me (ibid.) » Sed eisdem modis a secundo homine vincitur, quibus primum ho-*

minem se vicisse gloriabatur, ut a nostris cordibus ipso aditu captus exeat, quo nos aditu intronatus tenebat. Si igitur, juxta hunc sensum, sancti doctoris avaritia non solum pecuniæ est, sed etiam altitudinis, liquido patet quia sicut ille qui, per avaritiam pecuniæ pretio dato vel accepto, ecclesiastica officia vel spiritalia videlicet, vel corporalia mercatur, Simoniacus est; ita et ille qui per avaritiam sublimitatis et non Dei, sed sui honoris cupiditate eadem ecclesiastica officia vel spiritalia vel corporalia dare, vel accipere præsumit, Simoniacus est. Simoniaci autem, secundum auctoritatem Chalcedonensium Patrum, sexcentorum videlicet et triginta episcoporum, clerici degradandi, monachi vero vel laici anathematizandi sunt. Et merito : nam quia magnæ execrationi in conspectu Dei digni habeantur, et quia gratia Spiritus sancti ad eos minime pertineat et omne corpus per eos vitietur, sanctus Pater Ambrosius manifeste in libro de sacerdotibus (cap. 5) indicat, dicens : *Sunt qui novam prodigialiter regulam hac tempestate peperisse deflentur, et Giezi sententiam et Simonis sectantes, sancti episcopatus gratiam pecuniis coemerunt, nequaquam timentes, cum honorem sacerdotalem pecuniis emerent, a B. Petro apostolico se cum Simone fuisse damnatos, sicut ait : « Pecunia tua, inquit, tecum sit in perditione, quia donum sancti Spiritus te credidisti pecuniis comparare (Act. viii.) » Et lepram cum Giezi a sancto se suscepisse credant Eliseo, qui gradum sacerdotalem se existimant pecuniis comparare. Quibus, cum ista dixerimus, sufficere debuit suum comparando lepram possidere. Nam sicut validioribus morbis capite vitiat, reliquum necesse est corpus inundatione superioris morbi lethaliter irrigari, ita et hi qui caput videntur Ecclesiae esse, morbo pestifero fraternum vitiant corpus, ut nihil ex totius corporis compage insauciatum possit evadere, quod negligentium sacerdotum vitiositatis mortale infecit virus, ita ut videas in Ecclesia passim, quos non merita, sed pecuniæ ad episcopatus ordinem provexerint; nugacem populum et indoctum, qui talem sibi asciverunt sacerdotem, quos si percunctari velis fideliter, quis eos perfecit sacerdotes, respondent mox et dicent : Ab archiepiscopo sum nuper episcopum ordinatus, centumque ei solidos dedi, ut episcopalem gratiam consequi meruissem. Quod si minime dedissem, hodie episcopus non essem. Unde melius est mihi aurum de sacello invehere quam tantum sacerdotium perdere. Aurum dedi, et episcopatum comparavi. Quos tamen solidos, si vivo, recepturus illico non diffido. Ordino presbyteros, consecro diaconos, et aurum accipio. Nam de aliis nihilominus ordinibus pecuniæ quæstum profligare confido. Ecce et aurum quod dedi, in meo sacello recepi et episcopatum gratis accepi.*

Nempe hoc est quod doleo, quia archiepiscopus carnaliter episcopum fecit. Nam propter pecunias

(2) Ita Cod., sed corrig. videtur I.

specialiter leprosum ordinavit: «Pecunia, inquit, tua tecum sit in perditione,» quia sancti Spiritus gratiam pretio comparasti, et commercium miserabile in animarum exitium peregrasti. Et nescii homines et indocti in ordinationibus eorum clamant et dicunt: Dignus es et justus es, et conscientia misera, indignus es et injustus es, dicit. Pronuntiat episcopus hujusmodi ad populum, dicens: Pax vobis. Oculis quidem carnaliter videtur episcopus magnus, et divinis obtutibus inspicitur leprosus magnus. Per pecuniam acquisivit indebitum ordinem, et apud Deum perdidit interioriorem hominem. Caro suscepit dignitatem, et anima perdidit honestatem; caro ancilla facta est domina animæ, et anima, quæ erat domina, facta est famula carnis; caro dominatur populis, et anima servit dæmoni; carni sacerdotium comparavit, et animæ detrimentum paravit. Et: «Quid prodest ejusmodi homini, si totum mundum lucretur, et animæ suæ detrimentum patiatur.» Aut: «Quam dabit homo commutationem pro anima sua» (Matth. xvi.) Quod dedit, cum ordinaretur episcopus aurum fuit, et quod perdidit anima fuit. Cum ordinaret alium, quod accepit pecunia fuit, et quod dedit lepra fuit. Hæc sunt mercimonia iniquorum in pernicie eorum. Interrogo tamen fratrem et coepiscopum nostrum; quia et ego episcopus sum, et cum episcopo loquor: Dic ergo mihi paulisper, frater episcope, cum dares pecuniam, quid accepisti? Gratiam episcopalem accepi. Ergo interrogo te hoc: Gratia, cur tali vocabulo nuncupatur? Respondes: Cur inquiris? Ut reor, pro eo quod gratis datur, ideo gratia vocatur. Ergo si gratia gratis dicitur et auro non æstimatur, a te cur gratia pecuniis comparatur? Respondes: Non, inquis, mihi daretur, si pecuniis non emeretur; nec episcopus fuissem ordinatus, si pecuniam non dedissem. Ergo ut appareat ex responsionibus tuis, gratiam, cum ordinarevis, non suscepisti, quia gratuito eam non meruisti. Et ideo, frater, si gratiam non accepisti, quomodo episcopus effici potuisti? Nam et ad discipulos suos Dominus dicit: «Gratis accepistis, gratis date» (Matth. x.) Cur ergo gratuitam gratiam æstimasti te pretio possidere? Nam, ut video, aurum dans perdidisti, et sanctam gratiam non acquisisti. Adhuc tamen semel adjiciens, fratrem perquiro episcopum, ne quid de approbamentis veri judicii nos prætermisise videamur. Quis dat, frater, episcopalem gratiam? Deus, an homo? Respondes: Sine dubio Deus; sed tamen per hominem dat Deus. Homo imponit mēnus, Deus largitur gratiam; sacerdos imponit supplicem dexteram, et Deus benedicit potenti dextera; episcopus initiat ordinem, et Deus tribuit dignitatem. O justitia! o æquitas! Si homini pecunia datur, qui nihil in ordine amplius operatur, nisi solum servitium quod ei creditur; cur Deo totum negatur; qui per ipsum ordinem tibi largitur? Justumne tibi videtur, ut servus honoretur et Dominus injuriam patiat, et injuste accipiat sacerdos pecuniam, et Deus patiat, ab homine injuriam? Sed, quia pro concesso ordine Deus a te nihil expectat, cur a te sacerdos

A imprudenter pecuniam expectat? Deus homini concedere voluit gratis, et episcopus rapax pecuniam ab homine expetit gratis? Deus homini, ut certe benignus, gratis donavit, et sacerdos malignus eum sine causa prædavit! «Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?» (I Cor. iv.) Ecce ad quæ mala volvitur deificus ordo! ecce ad quæ probra sunt prolapsi sacerdotes, qui audire meruerunt a iudice mundi: «Vos estis lux hujus mundi!» (Matth. v.) Ecce quibus subjiciuntur gentes, quibus a Domino dictum est: «Vos estis sal terræ» (ibid.). Ergo si lux est Ecclesiæ episcopus a Domino ordinatus, ita ut imperitiæ tenebras prædicationis suæ eloquio rutilante, conscientiarum tenebras illuminet, cur ipse palpabilibus tenebris tenetur obstrictus? Et non solum, quia ipse, dum male agit digne perit, insuper et alios secum indigne perdit. Si enim salis meruisti possidere saporem, ut insipientium possis arva condire, cur infatuatus tali vitio, immudis te porcorum conculcandum pedibus præbuiisti, ita ut nec alios, nec teipsum possis condire?

Oculorum etiam in corpore officium, id est in Ecclesia voluntarius appetisti, ut reliquum per te corpus ducatum lucis haberet; et nunc quadam lippitudine et caligine vitiorum obtenebratus, nec teipsum lucis idoneum præbes, et aliis adimis lucem? De quibus oculis in Evangelio dicitur: «Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit» (Matth. vi), id est: Si episcopus, qui lumen promeruit præesse in corpore, simplicitate est sancta et innocentia decoratus, omnis Ecclesia splendore luminis radiatur. «Si autem oculus tuus nequam est, totum corpus tuum tenebrosum erit» (ibid.), id est: Si episcopus, qui videbatur corpori subdito lucem præbere, obnubiletur nequitiæ cæcitate, quid cætera membra faciunt, quibus lux est adempta oculorum? id est: Quid sæcularis factura est multitudo, cum voluptatibus illicitis et actionibus ad similem facinorum voraginem episcopus multitudinem populi procreaverit? Ut nulli jam jamque illicitum esse videatur, quod ab episcopo quasi licitum perpetratur, sed ipsum magis credunt homines esse laudabile, quidquid episcopus habuit delectabile; nec quisquam, quod agere pontifex non dubitat, se dubitanter agere dicat. Episcopus enim a cunctis indubitanter vocaris, præsertim cum ipso nomine censeris, si tamen actio concordet nomini, et nomen se societ actioni. Nam quid aliud interpretatur episcopus, nisi superinspector? Maxime cum solio in Ecclesia editiore resideat et ita cunctos respiciat, ut et cunctorum in ipsum oculi respiciant. Ergo quia ita est, cur te tetrum speculum universorum oculis demonstras, ita ut non possint obscuritate tua se comptius exornare? Sufficiat hucusque nunc nostris consacerdotibus paululum dilatasse sermonem, in quo eorum simul excellentiam et casum monstravimus, et ne fidentes in sublimitate honorum, minime requirerent perfectionem morum, et in solo se crederent sacerdotes nomine plusquam opere gloriari.

Et quamvis sciam, pro hoc libello, plurimos mihi sacerdotibus, qui hæc quæ loquimur agere nolunt, infideliter esse detracturos, credo tamen plurimos, qui hæc agunt vel agere nituntur, fideliter pro nobis oraturos. Sed sicut lacerationibus obtreclatorum minime prægravamur, sic demum probatorum et sanctorum virorum orationibus adjuvamur. Age nunc, sanctificus Spiritus, qui nos in hoc opere divinis inspirationibus adjuvisti, cunctos sacerdotes adjuva, et præsta ut faciant quæ in hoc opusculo ipse eloqui inspirasti, ut una eis mecum tribuas cælorum regna, quæ sanctis in regno cælorum dare promisisti. Amen.

CAP. LXXXIII. — *Quanta gloria et honore digni sint sancti sacerdotes.*

Quia igitur quantæ infelicitatis in conspectu Dei mali sacerdotes habeantur ostendimus, demonstramus etiam quantæ gloriæ apud Deum et homines boni episcopi digni habeantur. Nam de eisdem S. Ambrosius in eodem libro De sacerdotibus (cap. 2) ait: *Honor, fratres, sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgore compares et principum diademati, longe erit inferius quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe cum videas regum colla et principum submitti genibus sacerdotum, et exosculata eorum dextera orationibus eorum credant se communiri. Quid etiam de plebeia dixerim multitudine, cui non solum præferri a Domino meruit, sed ut eam quoque jure tueatur patrio, præceptis imperatum est evangelicis? Sic certe a Domino ad B. dicitur Petrum: « Petre, amas me? » Et ille: « Tu scis, Domine, quia amo te (Joan. XXI). » Et cum tertio fuisset interrogatus, et trina responsione fuisset subsecutus, repetitum est a Domino tertio: « Pasce oves meas (ibid.). » Quas oves, et quem gregem non solum tunc suscepit apostolus Petrus, sed nobiscum eas accepit, et cum illo nos eas accepimus omnes. Unde, quia regendæ sacerdotibus traduntur, merito rectoribus suis subdi dicuntur. Nam ipse Dominus ait: « Non est discipulus super magistrum (Luc. VI). » His vero præmissis, aperte monstratur nil in hoc sæculo excellentius sacerdotibus, nil sublimius episcopis reperiri. Unde curandum summopere est ut sancta vita sancto ordini congruat.*

CAP. LXXXIV. — *Vera comprobatio, quia Simoniacus est, qui officia ecclesiastica a laicis accipit.*

Gratia sancti Spiritus, quæ in cunctis fidelibus et maxime in ecclesiasticis viris requiescit, illuminati videamus utrum accipere ecclesiastica officia ab imperatore, vel aliis mundi principibus vitium sit tantum, an Simoniacæ hæresis verissime comprobetur. Dicit itaque B. Gregorius: *Sunt nonnulli, qui quidem munus præmia ex ordinatione non accipiunt, et tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum, quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis nummam expetunt favoris. Unde bene, cum justum virum describeret, propheta*

A ait: « Qui excutit manus suas ab omni munere (Isai. XXXIII). » Neque enim dixit: « Qui excutit manus suas a munere, » sed adjunxit « ab omni. » Quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obsequio est subjectio indebite impensa, munus a manu pecunia, munus a lingua favor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gloriam non requirit. Sicut itaque Simoniacus est, qui munus a manu tribuens, ecclesiastica officia vendit vel emit, ita, juxta hoc exemplum sancti doctoris quod proposuimus, Simoniacus et ille per omnia comprobatur, qui favore humano, non amore Domino hoc promeruerit. Si vero qui favore hominum usus, etiam ab ecclesiasticis viris ecclesiastica officia adipisci injuste desiderat, damnatur, sine omni contradictione multo gravius ille damnandus est, qui iniquitati favens, et laudans, et benedicens peccatorem in desideriis animæ suæ (Psal. X), et confirmans alicui terreno principi justa competere, ut Ecclesias investiat et dominetur, episcopatum, vel aliquod ecclesiasticum officium ab eo accipere studet. Nam ut hoc vere Simoniacum esse magis magisque clarescat, duorum episcoporum ponamus exemplum, quorum unus canonice a clero et populo electus, investiri ab imperatore, ut sacrilegium devitans, episcopatum ab eo accipere nullatenus consentit; alter vero et ipse simili modo canonice a clero et populo electus, investiri ab imperatore non solum non recusat, sed etiam valde desiderat, profitetur et hoc jure imperatori competere, ut nemo sine investitura præsulatum ecclesiasticum, et terrenas res Ecclesiæ habere prævaleat. Cum itaque imperator illi, qui hoc ei juste competere dicit, prærogativam præsulatus concedit, isti vero, qui ei contradicit, episcopatum habere non permittit, nonne aperte patet ideo illum honoratum, quia tantæ nequitiae favens, injustitiam laudare præsumit? Nunquid, etsi non dedit nummum pecuniæ, nummum favoris non dedisse ullo modo probari potest? An pejus est dare pecuniam quæ a Deo creata est, quam dare nequitiam quæ a diabolo inventa est? Manifeste igitur patet, et hoc vere Simoniacos esse, et gratia sancti Spiritus ad eos nullo modo pertinere. Nam qui putat gratiam sancti Spiritus Simoniacis dari, quæ graviter erret, ex verbis SS. Patrum cognoscere potest, quorum alii eos non episcopos, alii vero leprosos, alii quid pejus quam Arianos esse definiunt.

CAP. LXXXV. — *Quia grave sacrilegium sit auferre Ecclesiæ quæ ei donata sunt.*

Quanta nequitia sit non solum sanctuarium Dei in hæreditate possidere desiderare, quod eum velle manifestum est, qui sine sua investitura præsules Ecclesiarum, quæ sanctuarii sunt, habere contradicit, quodque a Propheta etiam maledictione multatur, sed etiam ea quæ Deo et ejus sanctuario oblata sunt, aliquo modo auferre aut alienare, ostendit

S. Urbanus, apostolicus martyr, inquires: *Res Ecclesiæ a nemine sunt invadendæ, ne sacrilegii reatum incurrant, qui eas inde abstrahunt, ubi traditæ sunt, et quod pejus est, anathema maranatha fiant, et si non corpore, ut Ananias et Saphira fecerunt, qui mortui ceciderunt, anima tamen, quæ prior est corpore, mortua et alienata a consortio fidelium cadat, et in profundum inferni labatur.* Unde attendendum est omnibus fidelibus, et fideliter custodiendum, et illius usurpationis contumella depellenda, ne prædia usibus secretorum cœlestium dicata, a quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos jure promenda est, perpetua damnetur infamia, et carceri tradatur, aut exsilio perpetuæ deportationis servetur, quoniam, juxta Apostolum, oportet hujusmodi hominem tradere Satanæ, ut spiritus salvus sit in die Domini (I Cor. v). Huic concordans sanctus Lucius apostolicus, et ipse in suis *Decretis* (append. vi) ait: *Res ecclesiarum et oblationes fidelium ab aliquibus vexari, et ecclesiasticis viris auferri indubitanter maximum est peccatum, testante Scriptura, quæ ait: « Qui abstulerit aliquid patri, et dicit, hoc non esse peccatum, homicidæ particeps est (Prov. xxviii). » Pater ergo noster est sine dubio Deus, qui nos creavit, et mater nostra Ecclesia, quæ nos in baptismo spiritualiter generavit, et ideo qui Christi pecunias et Ecclesiæ aufert, fraudat et rapit, homicida in conspectu justi judicis esse deputabitur. Unde scriptum est: Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem facit; qui autem pecunias, vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit. Unde et Judas, qui pecuniam fraudavit, quæ usibus Ecclesiæ, id est pauperibus, quos Ecclesia pascere debet, distribuebatur jussu Salvatoris, cujus vicem episcopi tenent, non solum fur, sed fur sacrilegus effectus est. De talibus enim, id est, qui facultates suas Ecclesiæ rapiunt, fraudant vel auferunt, Dominus comminans per prophetam loquitur, dicens: « Deus, ne taceas tibi, ne sileas, et non quiescas, Deus, quia ecce inimici tui tumultuati sunt, et qui oderunt te, levaverunt caput, contra populum tuum nequiter tractaverunt, et inierunt consilium adversus arcanum tuum; dixerunt: Venite et conteramus eos de gente, et non sit memoria nominis eorum ultra, quoniam tacuerunt corde pariter, contra fœdus pepigerunt tabernacula Idumæ, et Ismaelitarum, Moab et Agareni, Jebal, et Amon et Amalec, Palæstinum cum habitantibus Tyrum; sed Assur juxtas ecus eis facti sunt brachium filiorum Lot. Fac illis sicut Madian, et Sisaræ, sicut Jabin in torrente Cisson. Contriti sunt in Endor, fuerunt quasi sterquilinum terræ. Pone principes eorum, sicut Oreb, et Zeb, et Zeeb, et Salmana, omnes principes eorum, qui dixerunt: Possideamus nobis pulchritudinem Dei. Deus meus, pone illos ut rotam, et quasi stipulam ante faciem venti. Quomodo ignis comburit silvam, et sicut flamma devorat montes, sic persequeris eos in tempestate tua, et in turbine tuo conturbabis eos. Imple facies eorum ignominia. Et quærent nomen*

tuum, Domine. Confundantur, et conturbentur usque in æternum, et erubescant, et pereant, et sciant quia nomen tibi Dominus; tu excelsus super omnem terram (Psal. lxxxii). » Hæc fieri prophetæ, hæc apostoli, hæc successores eorum, et omnium catholicorum Patrum vetant decreta, et tales præsumptiones sacrilegia esse dijudicant. Quorum nos sequentes exempla, omnes tales præsumptores, et Ecclesiæ raptores, atque suarum facultatum alienatores una vobiscum a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ anathematizatos, apostolica auctoritate pellimus, et damnamus, atque sacrilegos esse judicamus, et non solum eos, sed omnes consentientes eis, quia non solum qui faciunt, rei judicantur, sed etiam, qui facientibus consentiunt (Rom. i). Par enim pœna et agentes et consentientes comprehendit. Ea quæ Deo oblata sive magna sive prava, ista regula contineri certissimum est. Si vero imperator fidelis, vel aliquis princeps, quod sibi jure competit, pastori Ecclesiæ care voluerit, investitura cæteris hominibus consueta concedere debet, non pastorali virga, seu episcopali annulo, quibus mysteria Domini Christi signantur, et ideo sacrata verissime comprobantur. Dignum enim non est ut terrenarum rerum investitura a terrenis principibus episcopalibus insignibus detur, quia, ut diximus, Spiritus sancti donum per hæc designatur.

CAP. LXXXVI. — Quod episcopi vices apud totorum in Ecclesia habeant.

Quorum vices in Ecclesia episcopi habeant, et quis eis hanc dignitatem dare debeat, ostendit S. Augustinus (in psal. xlv), inquires: « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii (Psal. xlv). » Patres missi sunt apostoli; pro apostolis filii nati sunt, constituti sunt episcopi. Hodie enim episcopi, qui sunt per totum mundum, unde nati sunt? Ipsa Ecclesia Patres eos appellat, ipsa illos genuit, et ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non te ergo putes desertam, o Ecclesia, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides filios per quos nata es. De prole tua crevit tibi paternitas. « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. » Constitues eos principes super omnem terram. Filios genuit Ecclesia, constituit eos pro patribus suis super omnem terram principes.

CAP. LXXXVII. — De temporali virtute sanctæ matris Ecclesiæ.

Magnæ auctoritatis etiam ad temporalem salutem Ecclesiæ esse, et omnes confugientes ad se salvare posse, ostendens idem Pater Augustinus (in psal. xlv), ait: Multi modo currunt ad Ecclesiam nondum Christiani, rogantes auxilium Ecclesiæ; subreniri sibi temporaliter volunt, etiam si in æternum nobiscum regnare adhuc nolunt. Cum omnes quærant auxilium Ecclesiæ et Christiani, et qui nondum sunt Christiani, nonne « subjecit plebes nobis, et gentes sub pedibus nostris? » (Psal. xlv). »

CAP. LXXXVIII. — De officiis ecclesiasticis non vendendis.

Qui sunt qui vendunt boves et columbas? Ipsi

sunt, qui sua quærent, non quæ Jesu Christi. Venale totum habent, quia nolunt redimi. Emi nolunt, et vendere volunt. Bonum est enim eis ut redimantur sanguine Christi, ut perveniant ad pacem Christi. Quid enim prodest acquirere in hoc sæculo quodlibet temporale et transitorium, sive sit pecunia, sive sit voluptas ventris et gutturis, sive sit honor in laude humana? Nonne omnia fumus et ventus? Nonne omnia transeunt, et currunt? Et vae his qui hæserint transitoriis, qui simul transeunt! Nonne omnia, ut fluvius præceps, currunt in mare? Et vae qui ceciderit, quia in mare trahitur! Ergo tenere debemus omnes affectus a talibus concupiscentiis, fratres mei, quoniam qui talia quærent, vendunt. Nam et Simon ille volebat emere Spiritum sanctum, quia vendere volebat Spiritum sanctum, et putabat apostolos esse tales mercatores, quales Dominus de templo flagello ejecit. Talis enim ipse erat, et quod venderet emere volebat; de illis erat qui columbas vendebant. Etenim in columba apparuit Spiritus sanctus (*Matth. iii*). Qui vero vendunt columbas fratres? Qui dicunt: Nos damus Spiritum sanctum. Quare enim hoc dicunt? Et quo pretio vendunt pretium honoris sui? Accipiunt pretium cathedras temporales, ut videantur ipsi vendere columbas. Caveant a flagello de resticulis. Columba non est venalis; gratis datur, quia gratia vocatur. Caveant ergo et isti, qui exteriorem, ut ita dictum sit, Ecclesiam, bonum esse aiunt, tradunt in manus eorum, qui secundum suum libitum ei dominari per omnia volunt. Nam quamvis in mentibus fidelium habitet Deus, tamen corpora eorum templum Spiritus sancti appellat Apostolus. Cum vero disponenda eis Ecclesia conceditur, qui regendi sunt, et qui animarum ducatum habere non debent, procul dubio error gravissimus est.

CAP. LXXXIX. — *De honore quem sacerdotibus imperatores exhibuerunt.*

Quantus honor sacerdotibus ab imperatoribus exhiberi debet, ostendit S. Gregorius (lib. v, ep. 40) dicens Mauricio imperatori: *Sacerdotibus non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cujus servi sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat. Nam in divinis eloquiis sacerdotes aliquando dii, aliquando angeli vocantur. Et per Moysen de eo qui ad juramentum ducendus est, dicitur: « Applica illum ad deos (Exod. xxii), » videlicet ad sacerdotes. Et rursum scriptum est: « Diis non detrahas (ibid.), » scilicet sacerdotibus. Et propheta ait: « Labii sacerdotis custodiunt scientiam, et legem exquirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est (Mal. ii). » Quid ergo mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut deos ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoque testatur historia quia, cum piæ memoriæ Constantino principi scripto oblatae accusationes contra episcopos fuissent, libellos autem accusationis accepit, et eosdem qui c-*

cusati fuerant episcopos convocans, in eorum conspectu libellos quos acceperat incendit, dicens: « Vos dii estis, a vero Deo constituti. Ite, » et inter vos causas vestras dijudicate, quia dignum non est ut nos dijudicemus deos. » In qua sententia, pie Domine, sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præstitit ex reverentia impensa. Ante enim quique pagani in republica principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos et lapideos colebant, et tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid igitur mirum, si Christianos imperator veri Dei sacerdotes dignetur honorare, dum pagani, ut prædixi, principes honorem impendere sacerdotibus noverunt, qui diis ligneis et lapideis serviebant? Hæc ego pietati dominorum non pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero.

CAP. XC. — *De eo quia regnum terrenum de honore sanctæ Ecclesiæ crevit.*

Diximus in superioribus hujus libelli, regni terreni honorem de honore et possessione sanctæ Ecclesiæ in hoc mundo magis magisque crevisse. Quod, quia verum sit, testatur exemplum Magni Constantini, cui Deus per virtutem sanctæ crucis victoriam de inimicis donare dignatus est. Cum vero postea per B. Silvestrum baptizatus fuisset, et vera cordis humilitate decrevisset, injustum videri illi se imperialem sedem habere, ubi Deus vicarium B. Petri constituit, Constantinopolitanam civitatem ædificans ibidem gloriosus regnavit. Cui Deus, quia beatum honoravit apostolum, et ejus vicario occidentale regnum reliquit, omne regnum Romanum ex integro habere concessit. Beatus enim papa Sylvester, quamvis ille dederit, tamen ipse Domini Christi sequens exemplum, suo sanctissimo capiti coronam regni imponi passus non est, sed eum magis rogavit, ut regnum tenendo Ecclesiæ sanctæ devote serviret. Unde videntur illi veritatem non tenere qui ducatus et marchias, vel alias præcelsas possessiones Ecclesiæ, nomine possessionis ei subjugari non debere contendunt. Nunquid enim hoc sanctissimus Sylvester, prudentissimus et sapientissimus existens, Ecclesiæ sanctæ donari permetteret, nisi convenire certissime sciret divinæ voluntati, et a sanctis prophetis olim prædictum? Ait itaque de hoc sanctus propheta, sanctæ Ecclesiæ loquens: *Reges gentium ministrabunt tibi. In indignatione mea percussi te, et in reconciliatione mea misertus sum tui. Afferetur ad te fortitudo gentium, et reges earum adducentur. Gens enim et regnum, quod non servierit tibi, peribit (Isai. lx).* Et item: *Gloria Libani ad te veniet, abies, et buxus, et pinus simul ad ornandum locum sanctificationis meæ, et locum pedum meorum glorificabo, et venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te, et adorabunt vestigia pedum tuorum; omnes, qui detrahebant tibi (Ibid.).* Itemque: *Pro eo quod fuisti derelicta, et odio habita, et non erit qui pertransiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generatione et generatione, et suges lac gentium, et mamilla regum lactaberis, et*

scies, quia ego Dominus salvans te (Isai. Lx.). Ostenditur autem, et in Vita sancti Joannis Chrysostomi, quantum sapientia et potentia sacerdotum regno proficiant, cum de eo narratur Godoliam quemdam tyrannum, ad quem nullum principum imperator mittere poterat, eum adisse, et sua sapientia furorem illius mitigasse. Beatus etiam Leo apostolicus Attilam illum famosissimum, *Dei flagella* nominatum, ab Italiae finibus sua prudentia exire compulit. Constat autem hoc eos perficere non potuisse, nisi Ecclesiarum stipendiis adjuti etiam Ecclesiae militiam secum haberent. Tale vero, quod solummodo decimis et oblationibus fultos eos non perpetrasset cognoscentes, acquiescant veritati, qui dicere ausi sunt ad Ecclesiam non pertinere, nisi decimas, et primitias, et oblationes, quæ ad altare offeruntur; et noverint verum esse regnum terrenum Ecclesiae suffragio muniri atque defendi.

CAP. XCI. — *Contra eos qui dicunt: Tanta donantur Ecclesiae, ut regno vix pauca remaneant.*

Sunt vero quidam simplices, dicentes: Si ita hæc permanserint, Ecclesia omnia terrena obtinere poterit. Quibus quid respondendum est, nisi illud, quod Dominus de virginibus ait: *Non omnes capiunt verbum istud? (Matth. xix.)* Quando enim omnes, quæ sua sunt, Ecclesiae dabunt, qui ea ipsa quæ antiquitus possidet, auferre conantur?

CAP. XCII. — *Quo ordine sanctis canonibus non contrario sacerdotium et regnum concordari possit.*

Quia vero Dominus ait: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis (Joan. xiv)*, studendum omnimodis est, ut pax inter sacerdotium et regnum sit, et firmiter Deo auxiliante, permaneat. Quæ ita ut Deo inspirante cognoscimus, fieri potest si, cum pastor Ecclesiae canonicè electus, investitus et consecratus fuerit, tunc per se, vel per suos fideles imperatorem adeat, et de rebus Ecclesiae sibi commissis imperiale præceptum expetat. Quod ei piissimus imperator more suæ spiritualis matris libentissime concedens firmare dignetur, quod sui prædecessores illi Ecclesiae concessisse manifestum est, promittens eidem Ecclesiae, et ejus pastori suam piissimam defensionem in omnibus. Ideo autem diximus non tantum per se, sed etiam per suos legatos istud peragere sanctos pastores, quia sæpius evenit, ut sancta Ecclesia sanctum sibi pastorem vel senem, vel etiam corpore debilem eligere studeat, sicuti venerabilis memoriæ Gregorium, eximium doctorem sancta Romana Ecclesia fecit, et sicut Mediolanenses successorem B. Ambrosii Simplicianum, bonum senem eligere studuerunt. Dignum itaque non est ut tales longo terrarum spatio fatigentur. Si itaque hoc ratum tam sancti episcopi, quamque venerabiles imperatores habuerint, et insolentiam superbiorum compriment, et in pace quiescant, ipsa vero Ecclesia concordari et adunari in pace Christi taliter, Deo auxiliante, potest. Episcopi vel clerici, qui a sancta Romana Ecclesia aberraverunt; et ex corde penitentes ad eam regredi volue-

rint, cum consilio sanctorum episcoporum recipiantur, et quamvis multi ex eis exigente justitia juste repudientur, tamen misericordia superexaltante iudicium, si ex toto corde convertuntur, pro unitate et concordia sanctæ matris Ecclesiae bonum est, ut in suis gradibus recipiantur. In eis vero locis, ubi catholici episcopi et schismatici erant, catholici sedem episcopatus obtineant; schismatici vero presbyteri honore fungantur. Factum est istud tempore sancti Augustini de Donatistis, et Ecclesia sancta unita est. Ita et isto tempore si agatur, credimus in illius misericordia, qui duos diversos angulos in se angulari lapide adunare dignatus est, quia sancta Ecclesia præsentis discordia carebit et in pace quiescet.

B CAP. XCIII. — *De distinctione regum contra Simoniacam hæresim.*

Temporibus sancti Gregorii papæ; eximii doctoris, tanta vis religionis principibus terrenis inerat, ut non solum laicos a malo cohiberent, sed etiam clericos justitiæ servire constringerent. Inde est quod Theodorico et Theodeberto regibus Francorum scribens, ait: *Fertur Simoniacu hæresis, quæ prima contra Ecclesiam diabolica plantatione subrepsit, et ipso ortu suo, zelo apostolicæ ultionis percussa atque damnata est, et in regni vestri finibus dominari, cum in sacerdotibus fides, et vita eligenda sit, et ambitus omnino cavendus. Et inde paterno affectu petimus, charissimi filii, ut tam detestabile malum de regni vestri studeatis finibus prohiberi. (Ex Regist. S. Greg. pap.)*

C CAP. XCIV. — *De eo, quia privata lex communem legem facere non potest.*

Hinc est etiam quod monasterium seu xenodochium quoddam, in eodem Francorum regno constitutum, quia per ambitiones et contentiones quorundam, non canonicè tractabatur, a perversitate malorum liberare cupiens præcepit, ut sine regali providentia et monachorum electione nullus ibi abbas aliqua unquam subreptione introduceretur. Præcepit etiam ut ejusdem monasterii abbas nunquam ad episcopatum eligeretur, ne forte occasione episcopatus abbatia aliquod detrimentum pateretur. Quod privilegium ita est illius Ecclesiae, ut communem legem regibus vel abbatibus omnino dare non possit. Non enim quod uni specialiter conceditur, statim omnibus convenit.

D CAP. XCV. — *Quia gratia, nisi gratis accipiatur, non est gratia.*

Gratia, nisi gratis accipiatur, non est gratia. Simoniaci autem non gratis accipiunt quod accipiunt. Si autem non accipiunt, non habent. Si non habent, nec gratis neque non gratis cuiquam dare possunt. Quid ergo dant? profecto quod habent. Quid autem habent? spiritum utique mendacii. Quomodo ergo probamus? Quia si Spiritus veritatis, testante ipsa Veritate, de qua procedit, gratis accipitur, qui non gratis accipitur, procul dubio spiritus mendacii esse convincitur

CAP. XCVI. — *De eo, quia Simoniaci pejores sunt quam Ariani.*

Qui enim aliorum errorem defendit, multo est damnabilior illis qui errant, quia non solum ipse errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat et confirmat. Unde quia magister erroris est, non tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est. Viderint ergo Simoniacorum defensores, quo nomine censendi sint. Denique Ariani quanquam in hoc maxime errent, quod Filium minorem Patre, et creaturam esse asserunt, Spiritum quoque sanctum minorem Patre et Filio, atque creaturam, Deum tamen utrumque dicunt, neutrumque eorum ubi omnino creaturæ, nisi Deo Patri creatori visibilibus omnium, et invisibilibus subijcere contendunt. At Simoniaci minime contenti tanto Ariatorum sacrilegio, omnipotentem Spiritum sanctum non tantum minorem Patre et Filio, seu subjectum soli Patri et Filio, sed etiam sibimetipsis inferiorem, atque sibimetipsis subditum tanquam quodlibet venale et vile mancipium credunt, ut, velit nolit, obediat voluntatibus eorum, atque funiculis pecuniæ attractus, aut velut aureis eorum catenis alligatus, plenitudinem suæ sanctificationis et gratiæ sacrilegis eorum officiis, et execrandis consecrationibus administret, eorumque venalitati seu operationi cooperetur, quod vel ad momentum æstimare, intolerabilis est, et forte irremissibilis blasphemiam, quia in Spiritum sanctum est peccare, aut certe verbum dicere in eum. Quæ sola æstimatione Simon ille, sectæ eorum primus auctor et signifer, a quo et ipsi agnominantur, irrecuperabiliter damnatus est.

CAP. XCVII. — *De eo, quia regnum terrenum sanctæ Ecclesiæ servire debet.*

Non utique pro honore regni Ecclesiæ rex dominari, sed magis pro honore regni cœlestis terrenum regnum Ecclesiæ servire debet. Quod verum esse æstatur Spiritus sanctus per os S. Gregorii in libris Moralium dicens (lib. xxxi, c. 6) : *Loquitur Dominus B. Job de terrenis principibus, qui sanctæ Ecclesiæ servituri erant, inquit : « Nunquid non habebis fiduciam in magna fortitudine rhinocerotis, et derelinques ei labores tuos ? » (Job xxxix.) In rhinocerotis fortitudine fiduciam habere se Dominus asserit, quia vires, quas terreno principi contulit, ad cultum suæ venerationis inclinavit, ut ex accepta potestate, per quam dudum contra Deum tumuerat, religiosum nunc obsequium latius impendat. Quo enim in mundo plus potest, eo pro mundi auctore plus prævalet. Unde et subditur : « Et derelinques ei labores tuos ? » Labores suos huic rhinocerotis Dominus reliquit, quia converso terreno principi eam, quam sua morte mercatus est, Ecclesiam credidit, quia videlicet in ejus manu quanta sollicitudine pax fidei sit tuenda, commisit. Itaque modo pro Ecclesia leges promulgat, qui dudum contra eam per varia tormenta sæviebat. Ecce, ut prædiximus, his verbis Spiritus sanctus, quæ per os S. Gregorii locutus est, aperte docetur, sanctam Ecclesiam*

terrenis principibus non creditam nisi ad pacem fidei tuendam. Hæc autem est vera fidelis pax, ut hæreticis resistatur, et Dei donum ab hominibus non posse tribui veraciter prædicetur. Hanc itaque prædicationem sacratissimi imperatores et principes ita in omnibus confirmare et corroborare studeant, ut in suo regno sanctæ Ecclesiæ devote servientes, ejus beatitudinis in cœlesti regno mereantur esse consortes.

CAP. XCVIII. — *Qua in re potestatem in Ecclesia terreni principes habere debeant.*

Qua in re intra Ecclesiam terrenæ potestates locum habere debeant, et utrum sua auctoritate, an illius evocatione, notandum ex verbis S. Gregorii dicentis (*Moral. lib. xxx*) : *Sancta Ecclesia ad pravorum hominum, qui humiles premunt, duritiam dissolvendam nonnunquam, quia propria virtute non sufficit, terreni principis opitulationem quærit. Quod dum terreni principes agunt, non sibi, sed Deo deserunt.* In electione igitur pastorum sanctæ Ecclesiæ tunc vires suas exercere, ut Deo deserviant, terreni principes debent, cum de electione, ut assolet, inter partes discordia nascitur, et imperio sacerdotum compesci non potest, tunc iudicium sacerdotum juvare, et pravos homines insectari omnimodis debent. Quod etiam in ipsa apostolica sede legimus, ubi, dum dissidentes populi duos ordinassent, Eulalium et Bonifacium, rogati a sacerdotibus et populis catholicis, Placidus Augustus cum filio suo Valentiniano Augusto, Bonifacium statuerunt, Eulalium vero de Urbe expulerunt. Sed pro hac re non Ecclesiam suo juri subdiderunt, sed magis ei servitium suum dederunt; quia postmodum in electione Romani pontificis nullum jus quæsierunt. Simili etiam modo in episcopis et abbatibus catholici imperatores facere debent, si ab Ecclesia evocati fuerint. Si vero Romanus imperator catholicus non fuerit, non modo ejus adiutorium Ecclesia quærerere non debet, sed magis contraire in omnibus. Quod si in tantum superbierit, ut alium quasi virtute sua vel auctoritate sua episcoporum Romæ ordinari faciat, non ipse habendus est episcopus, sed magis ille, quem catholica Ecclesia sibi elegit. Imperatori autem hoc agenti omnes Catholici, Deum timentes, non solum non servire, sed etiam, ut prævalent, resistere debent, scientes, pro hoc se mercedem æternam a Domino suscepturos, si illud caste, et zelo Dei faciant, sicut e contrario peccatum, si negligant.

CAP. XCIX. — *De Gregorio VII papa.*

Hujus rei moderni temporis exemplum habemus; quia cum Romanus imperator, catholice fidei resistens, suum episcopum ibi misisset, omnes Catholici eum respicientes anathematizaverunt, Gregorium vero VII catholice ordinatum dilexerunt, et eum B. Petri vicarium confessi sint. Cujus doctrinam Deus etiam post mortem ejus confirmans, portas inferi suæ Ecclesiæ prævalere nequaquam permisit.

CAP. C. — *Quam pure sancta ecclesiastica officia tractari debeant.*

Simoniacum eum esse, qui res Ecclesiæ, quæ ex consecratione proveniunt, emit, vel vendit pretio, scilicet muneris a manu vel lingua sive ab obsequio, ut B. Gregorius testatus est, etiamsi manus impositionem non vendat, vel emat, testatur S. Urbanus, apostolicæ sedis anstites, inquires (*ex conc. Urban.*): Cur synodus Chalcedonensis 620 episcoporum procuratorem, vel defensorem Ecclesiæ, vel quemque regulæ subiectum adeo per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque tanti sceleris anathematizet, nisi quod eosdem Simoniacos iudicet? Quod si præfati milites Ecclesiæ ob huiusmodi scelus percelluntur, nemo sapiens negabit, non militantes Ecclesiæ multo damnabilius hanc ob causam, id est venditionis vel emptionis, debere percelli. Sed B. prædecessor noster Paschalis de consecratione, et de rebus, quæ proveniunt ex consecratione affirmat, quod quisquis alterum eorum vendit, sine quo alterum eorum habere non provenit, neutrum non venditum derelinquit.

CAP. CI. — *Quomodo Adrianus papa anathematizavit principes electioni præsulum se inserentes.*

Non debere se inserere imperatores vel principes electioni pontificum, sanctus Adrianus papa VIII, synodo præsidens ait (*ex concil. Adriani pap.*): Promotiones et consecrationes episcoporum concordans prioribus conciliis, electione et decreto fieri episcoporum hoc universalis synodus definit et statuit, atque jure promulgavit, neminem laicorum, principum vel potentum semet inserere electioni vel promotioni patriarchæ, vel metropolitæ vel cuiuslibet episcopi, ne videlicet inordinata hinc et incongrua fiat confusio vel contentio, præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum, vel cæterorum laicorum habere conveniat, sed potius silere et attendere sibi, usquoquo regulariter a collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio pontificis. Si quis vero laicorum ad concertandum et cooperandum invitetur ab Ecclesia, licet huiusmodi cum reverentia, si forte voluerit obtemperare adsciscantibus. Taliter enim dignum pastorem sibi regulariter ad suæ Ecclesiæ salutem promovent. Quisquis autem sæcularium principum vel potentum, vel alterius dignitatis laicus adversus communem, ac consonantem canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat et consentiat, quidquid Ecclesia de ordinatione ac electione proprii præsulis se velle monstraverit.

CAP. CII. — *Quare permissum sit imperatoribus Ecclesias investire.*

Cum igitur hoc certum sit, beatissimum Adrianum de electione pontificis docuisse, mirum, quomodo eveniatur, ut quidam aiunt, Carolo imperatori investiendi Ecclesias licentiam tribuisse. Quid igitur in his considerandum est, quid æstimandum, nisi quia, etsi verum est hoc ei concessum fuisse, non ideo hoc factum est, ut Ecclesiam Dei suo

juri in tempore haberet subjectam, sed ut magis magisque per hoc signum se ei servire, et eam ab inimicis defendere quodammodo permetteret?

CAP. CIII. — *Qualiter electio vastoris canonice facienda sit.*

Admone igitur populum, ut ad eligendum nullatenus dissentiat sacerdotem, sed uno consensu talem sibi eligant sacerdotem vel episcopum consecrandum, cujus et actus laudabiles, et grata Deo et hominibus possit esse persona, ne si aliter factum fuerit, in diversis, quod absit!...

CAP. CIV. — *Non debere eligi archiepiscopum sine jussu vel scientia vicariorum Domini papæ.*

(*Ex decreto Calixti papæ.*) Metropolitanano vero defuncto, cum in locum ejus alius est subrogandus, provinciales episcopi ad civitatem metropolim convenire debent, ut omnium clericorum, atque omnium civium voluntate discussa, ex presbyteris ejusdem Ecclesiæ, vel ex diaconibus optimis eligatur, de cujus nomine ad tuam notitiam provinciales offerant sacerdotes impleturi vota poscentium, cum quod ipsis placuit, tibi quoque placuisse cognoverint. Sicut enim justas electiones nullis dilationibus volumus fatigari, ita nihil permitimus, te ignorante, præsumi.

CAP. CV. — *Quod ex jactantia cordis desiderium primatus nascatur.*

Opus quidem bonum desiderare bonum est; primatum autem honoris concupiscere, vanitas est; quoniam bonum opus implere nostræ voluntatis et nostri operis est et laboris. Propter quod ex primatu honoris, nescio, si aliquam mercedem homo adipisci mereatur. Nam desiderium primatus ex jactantia nascitur cordis. Qui autem humilis corde est, indigniorem se aliis arbitratur secundum apostolicum præceptum illud, quo ait: Alter alterum existimans superiorem se, et nunquam superiorem [*Cod., superiore*] se desiderat apparere; primatus enim fugientem se desiderat, desiderantem se odit.

CAP. CVI. — *Quod clerus et plebs sacerdotem sibi eligere debeant.*

(*Ex decreto Anastasii papæ.*) Cum ergo de summi sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præponatur, quem cleri plebisque consensus concorditer postulaverint. Et si in aliam forte personam paucorum se vota diviserunt, metropolitani iudicio is altari præferatur, qui majoribus et meritis et studiis fuerit.

CAP. CVII. — *Ut personarum acceptio in sacris ordinibus dandis non fiat.*

S. Augustinus exponens sententiam S. Jacobi apostoli (*Jac. II*): *Fratres, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi, ait: Non putandum est leve esse peccatum in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi, si illam distantiam sedendi et standi ad honores ecclesiasticos referamus. Quis enim ferat t'igi*

dittem ad sedem honoris Ecclesiae, et contempto paupere instructiore atque sanctoriore? Deus enim pauperes, divites in fide elegit.

CAP. CVIII. — *Ut nullum locum habeat in ecclesiasticis officiis pecunia.*

(*Ex decreto Gregorii papæ.*) Si in ecclesiasticis officiis quemquam habet locum pecunia, sit sæculare quod sacrum est. Quicumque hoc pretii studet datione percipere, sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit.

CAP. CIX. — *Quod non sint veri episcopi, qui per ambitionem ordinantur.*

(*Ex Regist. Greg. papæ.*) Ex qua re, si recti libraminis examine pensetur, dum improbe quis ad inanem gloriam locum utilitatis arripere, eo ipso magis, quo honorem quærit, indignus est. Sicut autem is qui invitatus renititur, quæsitus refugit, sacerdos est altaribus admovendus, sic, qui ultro ambit, et importune se ingerit, est procul dubio repellendus.

CAP. CX. — *Quam grave sit aliqua fraudulentia sacrum ordinem temerare?*

(*Ex Reg. Greg. papæ.*) Si quis neque sanctis polens moribus, neque a Deo populoque vocatus, vel pulsatione coactus, impudenter Christi sacerdotium, jam quodlibet facinore pollutus, injusto amoris corde vel sordidis precibus eordis, sive comitatu, sive manuali servitio, seu fraudulento munusculo episcopalem, seu sacerdotalem, non lucro animarum, sed inanis gloriæ avaritia suffultus, dignitatem acceperit, et in vita sua non sponte reliquerit, eumque aspera mors in poenitentia non invenit, procul dubio in æternum peribit.

CAP. CXI. — *Quia difficile bono exitu consummantur, quæ male inchoata sunt.*

(*LEON. papæ.*) Principum autem, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupavit, etiamsi moribus atque actibus non offendit, ipsius tamen initii sui est perniciosus exemplo; et difficile est, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio.

CAP. CXII. — *Quia multis testimoniis pateat, quod non oporteat dignitates sacras per ambitionem quærere.*

Ecce his sacris testimoniis apertissime patet quantum mali sit dignitatem sacram per ambitionem quærere, et quia nihil principes terreni in electione pontificum vel abbatum quærere debeant. Verumtamen adhuc verba sanctorum Gregorii Nazianzeni, et Augustini in medium proferamus.

CAP. CXIII. — *Quam grave sit prærogativam sacerdotii ambitione quærere, et qua poenitentia illi subveniatur.*

(*GREG. NAZ.*) Nam de eo, qui donum Dei studet pretio mercari, quod ad sacrum ordinem nulla ratione de cætero permanere aut revocari possit, non dubium est, et a communionem modis omnibus abscindatur. Sed valde considerandum est de medicina poenitentiae ejus. Nam qui Spiritus sancti do-

num præsumit pretio comparare, quid aliud est quam capitale crimen et Simoniaca hæresis? Liquido aliud invenire non possumus, sed tantummodo prout canonica, apostolicaque censura continetur. Presbyter aut diaconus, qui uxorem duxerit, aut adulterium fecerit, vel capitale crimen commiserit, publice deponatur, et in monasterio retrudatur, et illic omnibus diebus vitæ suæ poeniteat. De hac vero pestifera hæresi canones præcipiunt ut a communionem omnibus modis abscindatur; tamen ad exitus mortis pro misericordia, ut bis communi- cet, judicamus.

CAP. CXIV. — *De principibus sanctæ catholicæ Ecclesiae.*

Beatus vero Augustinus de primatu sanctæ Ecclesiae sic in expositione Psalmorum testatus est dicens (*in psal. xxx*): *In sancta Ecclesia facti sunt principes abjecta scilicet mundi. Nunquid enim princeps piscator? Nunquid princeps publicanus? Principes plane; sed qui facti sunt in ea. Quales isti principes venerunt de Babylone? Principes credentes de sæculo, principes venerunt de urbe Roma, quasi caput Babylonis, non ierunt ad templum imperatoris, sed ad memoriam piscatoris. Unde enim isti principes? Infirmi mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ignobilia mundi elegit Deus, et ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, ut quæ sunt evacuarentur (I Cor. 11). His sacris testimoniis, et verbis sancti doctoris liquido patet quia principes mundi hujus non dominari principibus sanctæ Ecclesiae, id est sanctis pastoribus, debent, sed servire, utpote qui eorum illi in sancta Ecclesia facti sunt. Ac per hoc idem S. Pater Augustinus alibi ait: *Melius est ut Romam cum venerit imperator, ploret ad memoriam piscatoris, quam ut piscator ploret ad memoriam imperatoris, quia infirmi mundi elegit Deus, ut confundat fortia.**

CAP. CXV. — *Exemplum de Vita S. Martini, ubi ostenditur quantam reverentiam terreni principes etiam in terrenis rebus sacerdotibus exhibere debent.*

Ostenditur autem et in Vita S. Martini quantam reverentiam terreni principes sacerdotibus habere debeant, cum de eo narrante Sulpicio Severo ita dicitur: *Cum ad imperatorem Maximum, ferocis ingenii virum, et bellorum civilium victoria elatum, plures ex diversis orbis partibus convenissent, et facta circa principem omnium adulatio notaretur, seque degeneri inconstantia regiæ clientelæ sacerdotalis dignitas subdidisset, in solo Martino apostolica dignitas permanebat. Nam etsi pro aliquibus supplicandum regi fuit, imperavit potius quam rogavit, et ad convivium ejus frequenter rogatus, abstinuit, dicens: Se mensæ ejus participem esse non posse, qui duos imperatores, unum regno, alterum vita expulisset. Postremo cum Maximus se non sponte sumpsisset imperium affirmaret, sed impositum sibi a militibus divino nutu, regni necessitatem armis defendisse, et non alienam voluntatem Dei ab eo vi-*

deri, penes quem tam incredibili eventu victoria fuisset, nullumque ex adversariis, nisi in acie occubuisse, tandem victus vel ratione, vel precibus ad convivium venit, mirum in modum gaudente rege, quod hoc impetrasset. Convivæ autem aderant veluti ad diem festum, advocati summi, illustresque viri, præfectus, idemque consul Evodius, vir quo nihil unquam justius illo fuit, comites duo summa potestate præditi, frater regis, et patruus, et medius inter hos Martini presbyter accubuerat. Ipse autem sellula juxta regem posita consederat. Ad medium fere convivium, ut moris est, pateram regi minister obtulit. Ille sancto admodum episcopo potius dari jubet, expectans, atque ambiens, ut ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus, ubi ebit, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet dignitatem æstimans, qui post se prior biberet, nec integrum sibi fore, si aut ipsum regem, aut eos, qui juxta regem erant proximi, prætulisset. Quod factum imperator, omnesque, qui illi aderant, ita admirati sunt, ut hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant placeret. Nunc itaque et hoc exemplum considerantes religiosi imperatores, non eis qui prædicant, nullum ius in Ecclesia eos querere debere, irascantur, sed magis recognoscentes veritatem, eos honorent.

CAP. CXVI. — *Quanta mala de potestate laicorum in Ecclesia nata sint.*

Ut ex dictis S. Adriani papæ et aliorum sanctorum supra multis, et variis exemplis docuimus, imperator, vel alii principes in electione alicujus pastoris sanctæ Ecclesiæ nullum jus, vel dominium vel investiendo, vel alio aliquo modo se ingerendo habere debent. Emendandum est igitur quod contra canones, et decreta sanctorum Patrum eis concessum fuisse a quibusdam asseritur. Quamvis multi dicant melius esse quod quidam sancti apostolici imperatori concesserunt observare, et in pace cum eo quiescere; quia nec sanctitate, nec scientia ullus mortalium eis, qui hoc concesserunt, æquari potest; tamen eos audiendos non esse ipsa ratio clamat. Hanc enim pacem non esse illam, quam Dominus dat, manifestum est. Ait enim ipse: *Gratis accepistis, gratis date* (Matth. x), apostolis utique. Sancti apostoli autem solummodo suis successoribus hanc potestatem dedisse manifestum est. Ergo qui hanc potestatem secularibus tribuit, manifeste contra Dei voluntatem agit. Emendandum est igitur. Quod autem sanctus Adrianus hoc fecisse narratur, si verum est, ut non ea intentione fecit, qua isti contendunt, aut sicuti homini subreptum est ei. Quid autem mirum, si B. Adriano subripi potuit, cum et beatissimo Petro hoc evenisse, etiam postquam Spiritu sancto confirmatus est, legamus. Nam teste B. Paulo, timens Judæos exemplo suo etiam gentes Judaizare cogebat. Cui sanctus Paulus nec ad horam cessit (Gal. ii), ut veritas Evangelii apud nos permaneret. Ita et præsentis temporis sacerdotes agere debent in hac re, quia tot et tanta mala exinde pullularunt, ut, si cor B.

Adriani, vel aliorum sanctorum pontificum inspicimus, liquido videmus ante eos potuisse eligere mortem, quam huic rei, si prævidere potuissent, aliquomodo assensum dedissent.

Ex hac enim re male confisi principes sæculi, putantes secundum suam voluntatem vel utilitatem se posse dominari Ecclesiæ, et non tantum pro defensione ejusdem sibi illud fore consensum, non solum clericis, sed etiam laicis secundum suum libitum eam dare non timuerunt. Quin etiam et pretio accepto episcopos vel abbates in Ecclesiam introducere veriti non sunt, factumque est ut non solum Simoniacæ hæresi publice deservirent, sed etiam avaritiæ, quæ simulacrorum servitus ab Apostolo comprobatur (Col. iii). De hac autem præsumptione multa et diversa mala in Ecclesia Dei sancta emerunt, ita ut in multis Ecclesiis duo episcopi et duo abbates invenirentur. Unde factum est quod sicut B. Gregorius de Simone ait: Ideo utique volebat emere, ut pejus venderet, omnes minores Ecclesiæ passim non solum, ut diximus, clericis, sed etiam laicis, adhuc insuper, quod dictu nefas est! in quibusdam locis etiam feminis vendebantur. Quibus cum diceretur, Ecclesias nobis vendere non debetis, nescientes quæ loquebantur, neque de quibus affirmarent, dicebant se terram, et non Ecclesiam vendere; eum sancti Patres, sicuti superius multis et variis documentis probavimus, per Spiritum sanctum loquentes, apertissime affirmant quia qui Ecclesiam vendit, quia officia ecclesiastica vendere vel investire, pro suo commodo, vel gloria aliquo modo præsumit, et qui hoc agit, Spiritum sanctum, quantum ad se est, vendit. Ex hac autem iniquitate turbatæ et spoliatæ sunt Ecclesiæ, et Christi pauperes rapina malorum hominum facti sunt, homicidia multa patrata, fames etiam valida, et cunctis pene retro sæculis inaudita, bellis et seditionibus ex hoc conceitatis, humanum genus gravissime devastavit. Monasteria etiam pene destructa, et ecclesiæ multæ violatæ et dissipatæ sunt; quædam insuper Ecclesiæ sine pastore multis annis permanserunt, quod contra canones esse manifestum est. Nullam enim Ecclesiam sacri canones plus tribus mensibus sine pastore esse permittunt. Multis etiam in locis quidam laicorum, vel feminarum in tantum Ecclesiis donati sunt, dicentes se ab imperatoribus Ecclesiis suscepisse, ut omne, unde monachi vel clerici vivere deberent, tollentes, in usus suos suorumque fidelium delegarent. Et quid multa? Deficient enim nobis dies, si cuncta seriatim revolvère voluerimus quæ hac occasione patrata sunt mala. Hæc igitur tam perversa, ut diximus, si sanctissimi Patres et apostolici prænoscerent, aut mortem eligerent, quam huic rei assensum præberent. Quid autem mirum, si moderni Patres hoc non præviderunt, quando et S. Moyses, cum quo Deus facie ad faciem loquebatur, serpentem æneum, quem in deserto exaltaverat, in tabernaculo reliquit, quem postea populus adorans pro Deo colebat. Quem errorem destruere volens

Ezechias rex, non veritus, quia Moyses famulus Domini eum fecerat, sed potius reputans, quia contra voluntatem Dei populus eum venerabatur, confregit eum, et populo, ut Deum adoraret, qui sua virtute patribus salutem dederat, præcepit. Simili itaque modo præsentī re agendum est. Postquam enim pastores sanctæ Ecclesiæ hac occasione tanta mala perpetrari cognoscunt, radicitus evellere hoc malum per omnia debent. Eradicare autem istud minime possunt, si investiri Ecclesias a sæcularibus, etiam valde religiosis, permiserint. Non permittant igitur, sed magis Ecclesiam Dei sensui apostolorum, sanctorum et antiquorum Patrum conformare, et adjuvante gratia Spiritus sancti instituere verissime studeant.

CAP. CXVII. — *Exhortatio ut in bono, quod ceptum est, perseveretur, malum vero omnimodis emendetur et de statere in ore piscis invento.*

Summi et universales pontifices Gregorius VII, et Urbanus II, atque Paschalis II, videntes tot et tanta mala, quæ breviter enumeravimus, de investitura Ecclesiarum, velut ex toxicata radice pullulare, ita ut jam pene totum corpus Ecclesiæ lepra iniquitatis perfunderet, justissime synodalibus synodis decreverunt investituras Ecclesiarum minime fieri. Quod, agente gratia Dei, in sancta Ecclesia custodiri, et observari devotissime cœperat. At nunc quidam more Giezi, vel Simonis, quorum alter Dei gratiam mercari voluit, alter in proprios usus trahere, quod bene gestum est, dissipare volentes affirmant, hoc jure regibus competere, ut Ecclesias investiant, scilicet, quia sacro oleo uncti sunt, non reminiscetes quia S. David sacro oleo unctus est; et tamen pro hac unctione non solum sacerdotes instituere, sed ne quidem templum ædificare permissus est. Salomon autem, qui templum ædificavit, non ideo hoc promeruit, quia sacro oleo in regnum unctus est, sed quia Christi figuram, qui vere pacificus sanctam Ecclesiam ædificat, ipso nomine præmonstrabat. Si igitur sancto David, prophetali gratia pleno, quod minus est, utpote viro bellatori concessum non est, multo magis nostri temporis imperatoribus hoc concedendum non est, ut sacerdotes investientes, Ecclesiam suo juri vindicent. Quod enim Ecclesia habet, Christi, et non imperatoris est; quia non solum spiritalia, sed etiam sæcularia Ecclesiæ, Christo dicata sunt. Quod igitur Christi est, a Christo accipere debemus, et non a terrenis principibus. Si enim aliquis forensium populorum, quod juris sui est, et legaliter sibi dimissum, sine omni investitura possidere dignoscitur, quanto Dominus Christus, quod sibi juste legatum est, possidere, et cui voluerit, sine alicujus controversia concedere debet? Sunt autem quædam Ecclesiæ, quæ juxta quod etiam B. Pater Benedictus in Regula sua, dum de filiis nobilium, qualiter suscipiendi sint, definiret, docuit, ita quasdam possessiones suscipiunt, ut ex eis donatores aliquid sibi ritineant. Quod postquam statutum fuerit, observandum per omnia est. Quamvis enim Ec-

clesia cum suis omnibus libera sit, tamen exemplum Domini Christi sequens, hominibus sæculi, quæ illorum sunt, negare non debet. Solvit autem Dominus tributum quod non debebat, quod in ore piscis inventum est (*Matth. xvii*). Piscis vero ille Ecclesiam significat. In ore autem piscis stater, unde tributum solveretur, inventus est, quia sæpe Ecclesia obtinet unde hominibus sæculi juste aliquid reddere debeat. Qui vero propterea, quia aliquæ Ecclesiæ juste aliquid persolvunt, eas sæcularibus hominibus subdere volunt, non justitiæ favere, sed magis hoc facere convincuntur, ut solitam Simoniam iterum aperte exercere possint. Nam etsi non tam manifeste patet, tamen subtilius oculis divina ratione apertis, et istud vere Simoniacum esse probatur. Nam, teste B. Augustino, ideo Simon gratiam Dei dato pretio accipere voluit, ut exinde gloriosior apparet, divinitatis honorem sibi ascriberet. Nostri vero temporis principes, qui Ecclesias Dei possidere desiderant, quare utique hoc ambiunt, nisi ut exinde gloriosiores in conspectu hominum appareant? Quod non esse eis concedendum magna ratio clamat, quia non ideo Ecclesias possidere debent, ut ditiores vel gloriosiores inde appareant, sed magis ipsi Ecclesiæ servire pro salute animarum debent. Pastor autem in Ecclesia non nisi pro salute animarum eligi debet. Ergo qui dicit: *Meæ sunt Ecclesiæ, et ego feci eas; de regno enim meo factæ sunt, et mihi servire debent, et non possunt habere rectores, nisi ego dederim; nonne quod Dei est in jus proprium vindicat? Nonne hoc aperte est non solum Simonis malitiam imitari, sed etiam transcendere? An, quia pecunias non pollicetur, sed gladium minatur, ideo Simoniacus non est habendus?*

Huic autem vi coactus, compassione videlicet suorum fratrum, et filiorum, quos male tractari videbat, dicitur dominus papa Paschalis II in tantum præbuisse assensum, ut privilegio concesso hoc permiserit, ut episcopus non consecratur, nisi a regibus [*cod.*, regionibus] annulo et baculo investitur, et papa sine permissu regis pastorem non eligat; quod si fecerit, stare non possit, sed juxta voluntatem regis pastor eligatur, et non consecratur, nisi prius a rege investitur. Quod quam sit gratiæ Spiritus sancti contrarium, et sacris canonibus adversum, satis abunde supra docuimus. Si enim hoc regibus conceditur, tota Ecclesia eis subjugatur. Et qui ingreditur sacrum ordinem per sæculares potestates, obtinere vincitur. Quod Simoniacum esse, et sacris regulis contrarium, aperte omnibus patet. Non igitur sanctus papa hoc observare debet, sed magis studiosissime emendare, imitans beatissimi patris sui apostoli Petri fidem, cujus vicem per gratiam Dei in sancta Ecclesia obtinet, qui, quod timide negavit, cum magna cordis dilectione emendare studuit. Emendanda enim hæc fore, sanctorum Patrum exempla, et eorum sacratissima verba, et quæ jam protulimus, et quæ adhuc proferimus, apertissime docent. Ait enim apostolus Paulus: *Si enim, quæ*

destruxi, iterum reedifico, prævaricatorem me constituo (Gal. 1^r). Quod cavendum beatissimo papæ omnimodis est, qui hoc pravitatis vitium synodis congregatis ante prohibuerat. Non solum autem ne prævaricator in conspectu Dei appareat, huic rei assensum præbere non debet, sed ne etiam suimet ipsius sententiam incurrat, juxta ejusdem B. Pauli apostoli verba dicentis : *Sunt aliqui, qui nos conturbant, et volunt evertere Evangelium Christi. Sed licet nos aut angelus de cælo evangelizaverit vobis, anathema sit (Gal. 1).* Sicut prædiximus, et nunc iterum dico : *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit. Modo enim hominibus suadeo, an Deo? Aut quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem (ibid.).* De hac re ejus doctrina talis est, ut ordo ecclesiasticus episcopos per civitates constituat, sicut ipse suis discipulis præcepit. Constitutio autem episcoporum non ad spiritualia tantum pertinet, sed etiam ad corporalia.

CAP. CXVIII. — *De eo, quod populus ad voluntatem Dei implendam cogendus est.*

Quod autem dicitur, ideo hoc concessum, ut regia potestas dissidentes populos in unum constringat, non dignum et justum est. Non enim ideo faciendum est contra voluntatem Dei, ut populus sit unitus, sed ideo timenda est justitia Dei, ut populus ei concordet. Quod si non fecerit, sacerdotali auctoritate, et regia potestate cohibendus est non investitura, quæ ideo adinventata est, ut hoc signo sanctuarium Dei se possidere imperator monstraret. Cui rei non esse assensum præbendum, S. propheta cum gravi interminatione in psalmo LXXXII evidentissime docet. Emendandum est igitur, quod contra auctoritatē Veteris et Novi Testamenti concessum doctetur.

CAP. CXIX. — *De eo, quia prava sententia emendanda est.*

Corrigendam vero pravam sententiam etiam S. Augustinus docet, inquit : *Magnæ sapientiæ est, hominem semetipsum corrigere. Et iterum : Nimis perverse seipsum amat, qui et alios vult errare, ut error suus lateat. Quanto enim utilius et melius, ubi ipse erraverit, ut alii non errent, admonet? Quod si noluerit, saltem comites erroris non faciat. Si enim mihi Deus, quod volo præstiterit, ut omnium librorum meorum, quæcunque mihi rectissime displicent, opere aliquo ad hoc instituto colligam, atque demonstrarem, videbunt homines, quia non sum acceptor personarum meæ.*

CAP. CXX. — *Quia cum magno studio perversis resistere debemus, et Deum magis timere quam hominem.*

Quo [cod., quod] autem perversis resistere debemus studio, ostendit S. Gregorius, dicens : *Plerumque enim quieti, atque inconcussi relinquitur, si obviare pravis pro justitia non curamus. Sed si ad æternæ vitæ desiderium animus exarsit, si jam verum lumen intrinsecus respicit, si in se stammam sancti fervoris ascendit, in quantum locus admittit, in quan-*

tum causa exigit, debemus pro defensione justitiæ nosmetipsos objicere, et perversis, ad injusta erumpentibus, etiam cum ab eis non requirimur, obviare. Nam cum justitiæ, quam non amamus, in aliis feriunt, nos nihilominus sua percussione confodiant, etiam, cum venari videantur.

CAP. CXXI. — *De eadem re.*

(INNOC. PAPÆ.) Error, cui non resistitur. approbatur, et veritas, cum minime defensatur, opprimitur : negligere quippe, cum possis perversos deturbare, nihil est aliud quam fovere, nec caret scrupule societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.

CAP. CXXII. — *Item de eadem re.*

(INNOC. PAPÆ.) Quid enim prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præbet erranti? Sine dubio contra mandata dimicat, et qui peccat, et qui consensum præstat erranti.

CAP. CXXIII. — *Item de eadem re.*

Consentire videtur errabundus, qui ad rescandam, ut corrigi debeant, non occurrit.

CAP. CXXIV. — *De eadem re.*

(AUGUSTIN.) Qui metu cujuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat, quia magis timet hominem quam Deum.

CAP. CXXV. — *Unde supra.*

Uterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit; quia et ille prodesse non vult, et iste nocere desiderat.

CAP. CXXVI. — *Deum timentem nihil præsumere contra sanctorum Patrum instituta.*

Qui vero omnipotentem Deum metuit, nec contra eum, nec contra apostolos, nec contra prophetas, vel contra SS. Patrum instituta agere aliquid ullo modo consentit. Hoc itaque, quod nunc in Domini Ecclesia iterum revocatum est, ut sæculi potestates electioni et investituræ præsulorum dominantur, contra Evangelium, et contra apostolos et contra SS. Patrum instituta esse, supra manifeste docuimus. Sciendum autem, quod et prophetica doctrinæ manifestissime obviat. Ait enim Dominus in Ezechiele propheta : *Fili hominis, loquere ad filios populi tui, et dices ad eos : Terra, cum induxero super eam gladium, et tulerit populus terræ virum unum de novissimis suis, et constituerit super se speculatorem, et ille viderit gladium venientem super terram, et ceciderit buccina, et annuntiaverit populo; audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinæ, et non se observaverit, veneritque gladius, et tulerit eum, sanguis ipsius super caput ejus erit. Sonitum buccinæ audivit, et non se observavit, sanguis ejus in ipso erit. Si autem se custodierit, animam suam salvavit. Quod si speculator viderit gladium venientem, et non insonuerit buccina, et populus non se custodierit, veneritque gladius, et tulerit de eis animam, ille quidem iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu tua requiram (Ezech. xxxiii).* Hoc exponens S. Hieronymus ait (lib. x in Ezech) : *Juxta spiritalem intelligentiam Ecclesia sæpe de novissimis populi sui specu-*

latorem eligit, illum videlicet, quem et Apostolus A scribens ad Corinthios (I Cor. xv) assumit judicem. Et post pauca: *Speculator Ecclesiae vel episcopus, vel presbyter, qui a populo electus, et Scripturarum lectione cognoscens, et praevidens, quae ventura sunt, annuntiet populo, et corrigat delinquentem. Unde magnopere formidandum est, ne ad hoc officium accedamus indigni, et assumpti a populo negligentiae nos demus atque desidia, et, quod his prius est, deliciis, ventrique et otio servientes, honorem nos accepisse putemus, non ministerium; siquidem Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare (Math. xx); et pedes discipulorum lavit (Joan. xiii), ut ostenderet omnes sordes et vitia a magistro in discipulis debere dilui atque purgari. Nec statim respondeamus: Quid prodest docere, si nolit auditor facere, quod docueris? Unusquisque enim ex suo animo atque officio judicatur. tu, si locutus fueris, ille si audire contempserit. De magistris negligentibus Salomon loquitur: « Sapientia absconsa, et thesaurus occultus, quae utilitas utriusque? » (Eccli. xx.) Tale quid significatur, et in eum, qui scandalizaverit unum de minimis Ecclesiae: expedit ut alligetur ad colum ejus mola asinaria, ut abiciatur in profundum (Marc. ix), quam in specula constitutus plurimam noceat*

CAP. CXXVII. — *Quia nihil pretiosius debet nobis esse quam veritas.*

(FABIAN. PAPAE.) Certissimum namque est quod neque amicitia, neque propinquitas generis, neque regni sublimitas, homini debet esse pretiosior virtute; quia nihil pretiosius est Deo, qui veritas est.

CAP. CXXVIII. — *Alios ab errore revocandos.*

(LEON. PAPAE.) Qui alios ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat. Nam si cui facultas suppetit, et a malo non revocat excedentem, et ipse quoque particeps probatur erroris; quia debemus hanc conscientiam charitati, ut neque nos, neque alios perire patiamur.

CAP. CXXIX. — *De eadem re.*

(CASSIOD.) In praesenti itaque re non solum nobis, sed etiam illis, qui praesumptione sacrilega, quae Christi sunt, auferre moliantur, taliter prospiciendum est, ut malum quod faciunt, non valentes perficere, a malis operibus cessent.

CAP. CXXX. — *De eadem re.*

Item sanctus Augustinus ait: *Magna sapientiae est revocare hominem quod male locutus est.*

CAP. CXXXI. — *Quid agendum sit, quando ita concludimur, ut sine peccato evadere non possimus.*

Beatus Gregorius in Moralibus ait: *Cum mens inter minima et maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minima semper eligantur, quia et qui murorum ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se in fugam praecipitat, ubi brevior murus invenitur.*

CAP. CXXXII. — *De eadem re.*

Definitio incauta, laudabiliter solvenda, nec praevicatio est, sed temeritatis emendatio.

CAP. CXXXIII. — *Non esse faciendum malum quod juramento promisimus.*

Malum quod facturum se aliquis sacramento de-
voverat, omnino non faciat; quia stulta vota frangenda sunt. Pœniteat autem, quia nomen Domini in vanum sumpsit, jurans se facturum quod nec sine sacramento, nec cum sacramento facere debet.

CAP. CXXXIV. — *De eo, quia pro nostro honore maculam sacro ordini non debemus inferre.*

Summi itaque pontifices, pro honore Dei et sanctae matris Ecclesiae viriliter decertantes, exemplum sancti Patris Ambrosii imitari dignemur dicentis (epist. 20): *Non tanti est Ambrosius, ut propter se dejiciat sacerdotium; non tanti est unius vita, quanta est dignitas sacerdotum. Hæc autem est vere dignitas sacerdotum, ut, quod Dei est, a solo Deo se accipere gratulentur.*

CAP. CXXXV. — *Quid agendum sit, quando turbatur Ecclesia.*

In causa fidei sacerdotum debet esse collatio, sicut factum est sub Constantino Augusto piæ memoriae, qui nullas leges ante praemisit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus.

CAP. CXXXVI. — *De eo, quia in prava sententia perseverare non debemus.*

Ostendens S. Ambrosius, in prava sententia, si contigerit, non debere perseverari, sed statim ad bonum reverti, subdit de sanctis Patribus, dicens: *Episcopi Arimino venientes, sinceram prius susceperant fidem. Sed Constantio imperatore agente, dum volunt quidam de fide intra palatium judicare, id egerunt, ut circumscriptionibus illa episcoporum iudicia mutarentur. Qui tamen inflexam statim revocaverunt sententiam. Et certe major numerus Arimini Niceni concilii fidem probavit, Ariana decreta damnavit. Ita et in hoc tempore agendum est. In hoc enim, quod vel ad horam surrepsit, perseverandum non est, sed magis bonum, quod coeptum fuerat, firmitus est retinendum.*

CAP. CXXXVII. — *Quia non solum nobis, sed etiam imperatori praestamus, si ei ad malum non consentiamus.*

Item beatus Ambrosius, cum vasa Ecclesiae tradere compelleretur, ait (Serm. contr. Auxent.): *Me, si de me aliquid compelleretur, et posceretur, aut si fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei juris esset, libenter offerrem. Templo Dei nihil possum decerpere, nec tradere. Illud custodiendum, non tradendum acceperam. Deinde consulere me etiam imperatoris saluti, quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat autem vocem liberi sacerdotis: si vult sibi esse consultum, recedat a Christi injuria. Hæc plena humilitatis sunt, ut arbitrator, plena affectus ejus, quem imperatori debet sacerdos. Hoc itaque in loco considerandum et toto corde ruminandum est, quantum mali sit totam Ecclesiam imperatoribus tradere, cum iste vir sanctus etiam vasa Ecclesiae cum tanta constantia denegaverit. Totam vero Ecclesiam tradit, qui pastores non nisi per manum laicam ei habere concedit.*

CAP. CXXXVIII. — *De eo, quia Ecclesia Dei, id est hæreitas Christi, imperatori tradi non debet.*

Sanctam Ecclesiam, id est Christi hæreditatem, non debere alicui hominum tradi, confirmans S. Ambrosius ait (*Serm. contr. Auxent.*): *Meministis, quia lectum sit hodie Nabuthe sanctum virum, possessorem vineæ suæ, interpellatum petitione regia, ut vineam suam daret, ubi rex, succisis vitibus, olus vile sereret, eumque respondisse (III Reg. XXI): Absit ut ego patrum meorum tradam hæreditatem! regem contristatum esse, quod sibi esset alienum jus negatione justa negatum, sed et muliebri consilio deceptum; Nabuthe vites suas vel proprio cruore defendit. O sacerdotes Christi! O veri pastores sanctæ Ecclesiæ, quibus Deus fideles suos regendos præcepit! Attendite quid Christi sacerdos, magnus Ambrosius subjungit inquiring (ibid.): Si ille vineam suam non tradidit, nos trademus Christi Ecclesiam? Quid igitur responsum est contumaciter? Dixi enim conventus: Absit a me, ut tradam Christi hæreditatem! Si ille patrum hæreditatem non tradidit, ego tradam Christi hæreditatem? Sed et hoc addidi: Absit, ut tradam hæreditatem patrum, hoc est, hæreditatem Dionysii, qui in exsilio in causa fidei defunctus est, hæreditatem Eustorii confessoris, hæreditatem Merocli, atque omnium retro fidelium episcoporum! Respondi ego, quod sacerdotis est; quod imperatoris est, faciat imperator. Prius est ut animam mihi auferat, quam fidem. Nunc ista consideremus, charissimi patres, et sequentes exemplum sancti Patris Ambrosii, absit, ut tradamus hæreditatem Christi, absit, ut tradamus hæreditatem beatissimi Petri apostoli, cui Christus dicere dignatus est: *Tibi dabo claves regni cælorum!* (*Matth. XVI*.) Qui hanc hæreditatem, jubente Salvatore, omnibus suis successoribus in perpetuum tradidit, ipse B. Petrus, et omnes sacratissimi præsules, Patres nostri, Spiritum sanctum episcopis tradentes, baculum et annulum eis dederunt, ut per corporale signum, spiritale utique demonstrarent. Nunc autem absit ut laici et sæculares, vanæ gloriæ servientes et avaritiæ, quod spiritale est, nostra permissione tradere audeant. Quid enim eis superest, nisi ut manus imponant? Quod si hoc non solum opere, sed et verbo ipso nefas esse creditur, quanto magis a tanta nequitia cessandum est? Valde enim timendum est quod idem B. Ambrosius subsequitur, et dicit (*ibid.*): *Christus templum suum ingreditur, et flagellum prendit, et ejicit de templo nummularios. Non patitur namque in suo templo esse eos qui vendant cathedras, non patitur in suo templo pecuniæ esse vernauculos. Quid sacræ cathedræ, nisi honores? Quid sunt columbæ, nisi simplices mentes fidelium, vel animæ fidem candidam et puram sequentes? Ego ergo inducam in templum quem Christus excludit? Jubet enim exire, qui dignitates vendit, et honores; jubet enim exire, qui vendere vult simplices mentes fidelium.**

CAP. CXXXIX. — *Contra eos qui dicunt contra imperatorem nos facere, quia prædicamus ecclesiasticas res sine ejus investitura pastores possidere debere.*

Cum nos pure et simpliciter electionem præsulum debere fieri prædicemus, electum vero investitum per manus sacerdotum et consecratum Cæsari reddere imperemus, quæ Cæsaris sunt, sicut ipse Dominus fecit, quemadmodum etiam B. Ambrosius et S. Joannes Chrysostomus egerunt, quorum alter ad Gallias, alter vero ad Thracias legationem pacis peregerunt, sicuti et multos sanctorum egisse manifestum est; quidam perverse loquentes asserunt nos supra ipsum imperatorem erigi velle. Quibus nos Ambrosii verbis obviare debemus, qui de persecutoribus suis loquitur, dicens (*Serm. contr. Auxent.*): *Dicebant: Plus vult Ambrosius posse quam imperator, ut imperatori vel unam basilicam non tradat. Quod cum dicunt, apprehendere sermones nostros gestiunt, sicut Judæi, qui Christum versuto sermone tentabant dicentes: Magister, licet tributum dare Cæsari, an non? (Luc. XX.) Semperne de Cæsare famulis Dei invidia commovebitur? Et hoc ad calumniam sibi arcessit impietas, ut imperiale nomen obtendat. Et isti non possunt dicere, quod eorum non habeant sacrilegium, quorum imitantur magistrum. Et tamen videte, quanto peiores sunt Ariani Judæis. Illi quærebant utrum solvendum putaret Cæsari jus tributum; isti imperatori volunt dare jus Ecclesiæ. Sed ut perfidi suum sequuntur auctorem, ita et nos quæ nos Dominus et auctor noster docuit, respondeamus.*

CAP. CXL. — *Item confirmatio ejusdem sententiæ.*

Hic videndum, hic memoriæ catholicorum arctius recondendum, quod S. Ambrosius de Simoniacis, qui totam Ecclesiam tradere volunt, diceret, qui hæc contra Arianos pro una tantum basilica locutus est? Quo in loco subjungens S. Pater Ambrosius ait (*Serm. contr. Auxent.*): *Considerans Jesus dolum Judæorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium. Et cum dedissent, dixit: Cujus imaginem habet et inscriptionem? Respondentes dixerunt: Cæsari. Et ait illis Jesus: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo (Luc. XX). Tributum Cæsaris est; non negamus: Agri Ecclesiæ solvunt tributum.*

CAP. CXXI. — *Contra eos qui dicunt in potestate Romani pontificis esse Ecclesias Dei imperatoribus tradere.*

Quod injustum et Deo placitum non est, non posse facere aliquem sacerdotem, confirmat S. Ambrosius dicens (*epist. 20*): *Convenerunt me primo viri comites consistoriani, ut et basilicam traderem, et procurarem, ne quid populus turbarum moveret. Respondi quod erat ordinis: Templum Dei tradi a sacerdote non posse. Acclamatum est a populo.*

CAP. CXXII. — *Hic ostenditur falsum esse, quod quidam dicunt: Omnia terrena imperatoris sunt.*

Iterum S. Ambrosius ostendens, eos contra veritatem loqui, qui dicunt (*epist. 20*): *Ideo, quæ Ec-*

clesia possidet, imperatoris sunt; quia omnia terrena ejus sunt, ait: *Convenior ipse a comitibus, tribunis, ut per me basilicæ fieret mutua traditio, dicentibus, imperatorem suo uti, eo quod in potestate ejus essent omnia, ideo ei omnia tradi debere; respondi: Si me peteret quod meum esset, id est fundum meum, argentum meum, jus hujusmodi meum, quanquam omnia, quæ mea sunt, sint pauperum, verum ea, quæ divina sunt, imperatoriæ potestati non sunt subjecta. Si patrimonium petat, invadite; si corpus; occurram; vultis in vincula rapere? vultis in mortem? Voluntatis est mihi. Pro altaribus gratius immolabor.*

CAP. CXLIII. — *De eo, quia sacerdotes seditionem populi excitare non debent; si vero pro justitia, quam prædicant, excitata fuerit, non eis ascribendum.*

Et post pauca (Epist. 20): *Cam populus una cum regis comitibus perturbaretur, exigebatur a me, ut mepescerem populum. Referebam, in meo jure esse, ut non excitarem, in Dei manu, ut mitigaret. Itemque populus nutu Dei mitigatus ait: Rogamus, Auguste, non pugnamus; non timemus, sed rogamus. Hoc Christianos decet, ut et tranquillitas pacis optetur, et fidei veritatisque constantia nec mortis revocetur periculo.*

CAP. CXLIV. *Exaggeratio hujus sententiæ, et quam grave sit Ecclesiam tradere.*

Et item (Epist. 20): *Tentatus est Job nuntiis coacervatis malorum; tentatus est etiam per mulierem, quæ ait: « Dic aliquod verbum in Deum, et morere (Job 11). » Videtis quanta subito moveantur? Gothi, arma, Gentiles. Advertitis quid jubeatur, cum mandatur tradere basilicam? Hoc est: Dic aliquod verbum in Deum et morere. Nec solum dic adversus Deum, sed etiam fac adversus Deum. Mandatur: Trade altaria Dei. Urgemur igitur præceptis regalibus, sed confirmamur Scripturæ sermonibus: respondit Job uxori, dicens: « Tanquam una ex insipientibus locuta es (ibid.). »*

CAP. CXLV. — *De eo, quia tam graves tentationes non uni homini, sed universæ Ecclesiæ fiunt, et quia in divinis nullum jus imperator habeat.*

Et item post pauca ostendens quia Ecclesia graves tentationes sustinere deberet, ait (Epist. 20): *Quæ ratio igitur est adversus hunc vermiculum graviores tentationes, nisi quia non me, sed Ecclesiam persequuntur? Mandatur denique: Trade basilicam. Respondeo: Nec mihi fas est tradere, nec tibi, imperator, accipere expedit. Domum privati nullo potes jure temerare, domum Dei existimasti auferendam? Allegatur imperatori licere omnia; ipsius esse universa. Respondeo: Noli te gravare, imperator, ut putes te in ea, quæ divina sunt, imperiale aliquid jus habere. Noli extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: « Quæ Dei, Deo, quæ Cæsaris, Cæsari (Matth. xxii). » Ad imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem Ecclesia. Publicorum tibi mænium jus concessum est, non sacerorum.*

PATROL. CLXIII.

CAP. CXLVI. — *Quam firmus in his sacris sententiis beatus Ambrosius fuerit.*

Quæ omnia, quæ fidei, et devotionis firmitate beatus Ambrosius protulerit, subdens demonstrat (Epist. 20): *Pro quibus omnibus ego tyrannus appellor, et plus etiam quam tyrannus. Imperator exasperatus, comitibus rogantibus, ut deponeret indignationem, ad Ecclesiam procederet, ait: Si vobis jusserit Ambrosius, vinculum me tradetis. Quam vocem omnes cohorrerunt. Sed Gallicanus præpositus cubiculi mandare mihi ausus est: Tu contemnis Valentinianum? Caput tibi tollo. Respondi: Deus permittat tibi, ut impleas quod minaris. Ego enim patiar quod episcopi, tu facis quod spadonis. Atque utinam Dominus avertat eos ab Ecclesia! in me omnia tela convertant, meo sanguine suam sitim expleant! Huic rei attestatur historia Tripartita, dicens de B. Ambrosio quia, dum de ecclesia juberetur exire, ait: Ego sponte hoc non ago, ne lupis ovium septa contrudere videar, aut blasphemantibus Deum. Hic si placet, occide, hoc loco mortem prona suscipio voluntate. Hic vero Valentinianus imperator, qui, agente matre Justina Augusta, ariana, beatum Ambrosium persecutus est, filius fuit illius Valentiniani, sub quo B. Ambrosius episcopatum suscepit.*

CAP. CXLVII. — *Exhortatio, ut sic serviatur imperatori, ut Deus non offendantur.*

beatus etiam Pater Augustinus in libris De verbis Domini exponens quomodo intelligenda sint verba sancti Apostoli, quibus nos potestatibus sublimioribus subditos esse præcepit, ait: « Qui resistit, inquit Apostolus, potestati, Dei ordinationi resistit (Rom. xiii). » Sed quid, si illud jubeat quod non debet fieri? Hic sane contemne potestatem, timendo potestatem. Si aliquid jusserit procurator, nonne faciendum est? Tamen si contra proconsulem jubeat, non utique contemnis potestatem, sed eligis majori servire; nec hinc minor irasci debet, si major prælati est. Rursum, si aliud ipse proconsul jubeat, et aliud imperator; nunquid dubitatur, illo contempto, illi esse serviendum? Ergo si aliud imperator, et aliud Deus, quid judicatis? Solve tributum, esto mihi in obsequium. Recte. Sed non in idolio. In idolio prohibet. Recte. Quis prohibet? Major potestas. Da veniam; tu carcerem, ille gehennam minatur. Inde est quod sancti martyres contempserunt potestates terrenas, ut vero Domino deservirent. Hac expositione omnes sententias sanctarum Scripturarum, nobis potestatibus terrenis obedire præcipientibus [Sic cod. leg. præcipientes], intelligere convenit. Quod autem de idolio S. Augustinus ait, hoc de hæresi et de omni iniquitate intelligendum est.

CAP. CXLVIII. — *De eo, quia non tantum vasa altaris sacra sunt, sed etiam omnia, quæ offeruntur.*

Sacra esse universa quæ Ecclesia possidet, non tantum videlicet ea quæ usu communi omnes sacra dicimus, in vasis scilicet et basilicis, vel aliis quibusque sacratis rebus, sed etiam terrenis, vi-

neis, hominibus, bestiis, pecuniis et omnibus omnino rebus quæ Domino voverunt; superius multis exemplis docuimus. Ubi attendendam quia omnia ista, quantum ad se, sancta non sunt, sed quantum ad illius supereminentem sanctitatem, cui offeruntur, et illorum, qui offerunt, devotionem. Et hoc ita esse intelligendum, S. Augustinus super Joannem loquens, apertissime declarat, de Juda iniquiens: *Ecce fur est Judas, et ne contemnas, fur sacrilegus, non qualiscunque fur loculorum, sed fur Dominiucorum loculorum, et sacrorum. Sic crimina discernuntur in foro qualiscunque furti et peculatus. Peculatus est enim furtum de republica, et non sic judicatur furtum rei privatae, quomodo publicæ. Quanto vehementius judicandus est sacrilegus fur? Non undecunque tollere, hoc est, et de Ecclesia tollere. Qui aliquid de Ecclesia furatur, Judæ perditio comparatur.* Perscrutanda sunt verba sancti doctoris, qui eum furem sacrilegum nominavit, qui pecuniam Dominicam furabatur. Non autem Judas de Ecclesia corporali, quæ nondum erat, sed de loculis furabatur. Pecunia vero illa non erat sancta, neque loculi sancti. Quare itaque sacrilegus fur, nisi quia pecunia illa, quamvis per se sancta non fuerit, sancta tamen erat, quia sancti Christi Domini nostri et ejus apostolorum erat? Ita et præsentis temporis Ecclesia, omnia, quæ possidet, per se quidem sancta non sunt, sed quia Christi et ejus Ecclesiæ sunt, sancta sunt. Qui ergo ea furatur, vel vi rapit, sacrilegus fur, sive sacrilegus raptor judicandus est. Ergo nec imperator in ecclesiasticis rebus jus habere debet, quia videlicet sancta, et Deo dicata sunt. Et inde est quod B. Ambrosius ait (Epist. 20): *Ad imperatorem palatia, ad sacerdotem Ecclesia pertinet.* Illoc autem pueriliter intelligere non debemus, sed nomine Ecclesiæ omnia, quæ Ecclesiæ sunt, designari scire debemus. Huic autem sensui et sanctissimus Pater Benedictus concordans, cum describeret monachorum Regulam, ait de cellerario monasterii: *Omnia vasa monasterii, cunctamque substantiam quasi altaris vasa sacraia conspiciat.*

CAP. CXLIX. — *De eadem re.*

Sanctus etiam Pater Gregorius sancta esse quæ Deo offeruntur, etiam ante quam sacrificentur, in suis Dialogis ostendit, iniquiens: *Cum quidam presbyter in aquis calidis sese lavans, cujusdam hominis obsequio frueretur, quadam die detulit secum duas oblationum coronas. Cumque more solito lavisset, et ejus obsequio in omnibus usus esset, obsequenti sibi viro panem pro benedictione obtulit, petens, ut benigne susciperet, quod charitatis gratia offerret. Cui ille mærens afflictusque respondit: Mihi ista quare das, Pater? Iste panis sanctus est: ego hunc manducare non possum; sed si vis mihi aliquid præstare, omnipotenti Deo pro me hunc panem offer, et tunc te exauditum cognosce, cum huc rediens, me non inveneris.* In his itaque verbis notandum est, quia non solum vivo:rum testimoniis, sed etiam defuncto-

rum visionibus sancta esse, quæ Deo offeruntur, verissime comprobantur.

CAP. CL. — *Vera comprobatio, quia sicut minima, ita et majora, quæ Deo offeruntur. Ecclesiæ jure competunt.*

Sunt vero nonnulli qui dicant: Ecclesia quidem, et circuitus ejus Deo consecratus, vere hominum nulli pertinet, nisi Deo et ejus sacerdotibus, ea vero, quæ Ecclesia possidet, nunc per orbem glorificata, id est ducatus, marchias, comitatus, advocatias, monetas publicas, civitates et castra, villas et rura, et cætera hujusmodi ita ad imperatorem pertinent, ut nisi pastoribus Ecclesiæ semper, cum sibi succedunt, iterum dentur, nequaquam ea habere debeant. Et inde est, quod ei jus in Ecclesia deberi in tantum contendunt, ut eam etiam investire debere dicant. Sed hi, si pacifice ea, quæ supra protulimus, dignentur advertere, liquido cognoscent, quia non solum parva, quæ prius Ecclesia possederat, ejus sunt, sed et magna, quæ nunc possidet, illius sunt. Parvæ enim possessiones, quas ante Constantinum imperatorem possedit, ideo ejus sunt, quia Deo oblatae sunt, et magnæ possessiones, quas post Constantinum possidet, ideo ejus sunt, quia Deo oblatae sunt. Sponsus enim ejus, Dominus Christus, qui prius eam eruditur penuria, nunc ditare dignatus est gloria. Imperatori autem, pietatem et justitiam servanti, non solum jus Ecclesiæ temerare, sicut ex verbis S. Ambrosii docuimus, non licet, sed ne quidem alicujus privati. Quod quidem in jure privati observant, absit ut in jure Dei temerare imperator audeat!

CAP. CLI. — *Contra eos qui dicunt: Terrena Ecclesiæ imperatoris sunt, et nisi pastores de manu ejus accipiant, ea habere non debent.*

Ait enim imperatori B. Ambrosius (Epist. 20): *Domum privati nullo potes jure temerare; domum Dei existimasti auferendam?* Illic attendant, qui in tantum perversæ sententiæ manum dederunt, ut dicant, Ecclesiam quidem suo juri subdere non potest imperator, sed ea, quæ Ecclesiæ sunt, ita imperatoris sunt, ut pastor Ecclesiæ ea habere non possit, nisi ab imperatore accipiat. Quis enim eos ferret, si dicerent: Domum quidem privati temerare non potest imperator, sed tamen possessiones ejus ita imperatoris sunt, ut nisi ab imperatore eas accipiat, possidere hæc nequaquam prævalcat? Et si hoc tam absurdum in rebus humanis intelligitur, ut nullus etiam injustissimus judex hoc judicare ullo modo audeat, quanto magis hoc dicendum non est de rebus illius, qui fecit cælum et terram? Ipse enim, quamvis omnia ipsius sint, tamen specialiter sua dicere dignatur ea, quæ sponsæ suæ, sanctæ scilicet Ecclesiæ donantur. Unde et discipulis suis ait: *Qui eos honorat, me honorat (Luc. x).* Honor autem sanctæ Ecclesiæ non solum in spiritualibus, sed etiam in corporalibus verissime intelligitur.

CAP. CLII. — *Quia episcopi, vel abbates per suos fideles de magnis possessionibus, quas possident, servare imperatoribus debent.*

Sane sciendum quia, sicut mutare, quod sui majores catholici imperatores fecerunt, Christianus imperator non debet, ita et si quid Ecclesiae eo tempore donatum, ut sibi aliquid imperator exinde reservaverit, si contra canones sacros non fuerit, solvendum ei, nisi forte remiserit, per omnia est. Sicut enim, quae jam Deo consecrata sunt, hominibus saeculi assignare non debemus, ita quae illorum sunt, nisi ipsi donaverint, eis auferre non possumus. Episcopi autem et abbates, observantes praecipua canonum, saecularibus negotiis se miscere non debent. De reditu autem illarum magnarum possessionum juxta constitutum sacrorum canonum quatuor portiones in episcopis fieri debent; in abbatibus vero communia omnia esse juxta regulam sanctorum apostolorum.

CAP. CLIII. — *Contra eos qui dicunt, ideo imperatores Ecclesiam investire, quia sacrati sunt.*

Sunt etiam qui dicant, imperatori, quia sacro oleo unctus est, bene competere, ut pastores Ecclesiae donet. Quod quidem miramur, si aliqui sapientum dicunt. Non enim ad hoc ungitur, ut Ecclesiam bene disponat, sed ut regnum fideliter regat. Ecclesiam enim non debet ordinare, sed ei ut filius obedire. An non et Ozias rex, sicut omnes Judaeae reges, oleo sancto unctus est? Cur igitur, si regibus unctis sacra competunt, cum incensum offerre vellet, lepra percussus est? (II Par. xviii.) Nonne majus est, praerogativam episcopatus tribuere, quam incensum offerre? Desinant ergo reges, vel imperatores, ab hac praesumptione, ne forte iratus Dominus lepra spiritali eos percutiat, et de Ecclesia sua exire eos compellat. Ament regulas catholicae Ecclesiae custodire, ut in aeterna Ecclesia cum Christo possint regnare. Amen.

CAP. CLIV. — *Contra eos qui dicunt: Spiritualia episcopis pertinent, saecularia nequaquam.*

Sed ne forte aliquis obstat, et dicat: Sententiis episcoporum spiritualia subjacere possunt, terrena vero nequaquam; attendat religiosi imperatoris Theodosii praecipuum de hac re dicentis:

CAP. CLV. — *Constitutio Theodosii imperatoris.*

Omnes itaque causae, quae vel praetorio jure, vel civili tractantur negotio, episcoporum sententiis terminatae perpetua stabilitate permaneant, nec liceat ulterius retractari negotium, quod episcoporum sententiis fuerit definitum.

CAP. CLVI. — *Diversa praecipua legum eadem firmanium, quae et sacri canones.*

Quia vero protulimus multa canonum praecipua et sanctorum exempla, quibus probaremus pure et simpliciter pastores in Ecclesiam introducendos, et quod Ecclesia obtinet, jure perpetuo possidere debere, et non imperatori, vel alicui magnati licere investire, vel aliquo modo sibi subjungere Ecclesiam, vel ea, quae possidet, aliquo ingenio alienare, vel alicui personae tribuere, proferamus nunc et Chri-

stianorum imperatorum imperialia praecipua, et etiam eos a sacris canonibus non deviare. Taliter enim de ordinatione episcoporum statuerunt dicentes.

CAP. CLVII. — *Quid observandum sit in ordinatione episcopi.*

Debet enim prius disceptari de vita episcopi, utrum bona sit, an reprehensibilis, et utrum bonis testimoniis muniatur, an non? Eo autem tempore, quo consecratur, consulat eum is, qui consecrat, si possit facere, atque custodire omnia, quae divini praecipunt canones, et siquidem denegaverit, se non posse custodire, non consecratur. Si autem pollicitus fuerit observaturum se, quantum homini possibile est, sancta canonum praecipua, tunc is, qui consecrat, eum admonere, atque praedicare ei debet, et religiosus episcopis connumerabitur. Nam canones Patrum vim legum habere oportet. Sin autem aliquis pecuniam dederit, eoque modo consecratus episcopus fuerit, non solum ipse, sed etiam qui consecravit eum, inter episcopos non erit; vel pecunia, vel res data consecrationis causa sacro Ecclesiae sanctae addicantur, sive episcopus, sive clericus sit, qui dedit. Is autem, qui accepit, non solum res amittat, sed etiam gradum atque honorem clericatus. Similiter autem et si laicus fuerit, qui pecuniam, vel res accepit, et ipsas amittat, et aliud tantum, quantum accepit, poenae nomine sanctae Ecclesiae praestare compellatur. Sed et si magistratum gerat, in magistratu esse desinat; et exsilio irrevocabili condemnatur.

CAP. CLVIII. — *Quia, quod sanctis locis datum est, firmiter eis permanere debet.*

Maneant jura praestita episcopis, et omnia privilegia. Item: Omnia solatia et liberalitates religiosus locis datae firmiter maneant.

CAP. CLIX. — *Item de eadem re.*

Possessiones ad religiosas domos pertinentes nullam descriptionem agnoscant.

CAP. CLX. — *De haereditate in nomine Christi relicta.*

Si quis in nomine Domini nostri Jesu Christi haereditatem reliquerit, capiat id quod relictum est Ecclesia.

CAP. CLXI. — *De haereditate relicta martyribus.*

Si quis in nomine martyrum haereditatem reliquerit, capiat lucrum ejus Ecclesia.

CAP. CLXII. — *Res episcopi in jus Ecclesiae legaliter devenire.*

Si quis post episcopatum, vel ante consecrationem, voluerit proprias res Ecclesiae offerre cujus episcopus erit, hoc laudabile est; quia non est emptio, sed oblatio.

CAP. CLXIII. — *Res Ecclesiae firmiter permansuras.*

Nullam diminutionem patiantur ecclesiastica jura in rebus, quas post episcopatum acquisitas Ecclesiae eorum competere disposuimus.

CAP. CLXIV. — *De episcopis pro rebus Ecclesiæ non a constringendis.*

Nullus episcopus pro rebus Ecclesiæ suæ exactio- nem, vel molestiam patiatur.

CAP. CLXV. — *Quid agere debeat imperator, si commutare voluerit cum Ecclesia.*

Si imperator commutare voluerit cum Ecclesia, potestatem habeat, tantum, ut res melioratas Eccle- sia pro commutatione suscipiat.

CAP. CLXVI. — *De reverentia imperatorum in clericos.*

Ecce his sacris constitutionibus aperte patet quantum reverentiam sacri imperatores Ecclesiæ Dei et ei servientibus habere debeant!

CAP. CLXVII. — *Exempla sanctorum, quibus pro veritate usque ad mortem certare plenissime admo- nemur.*

Igitur postquam tanta observandæ veritatis præ- cepta præmisimus, nunc breviter sanctorum exem- pla, qui pro veritate non timuerunt præsentem vitam perdere proferamus, et sic, Deo auxiliante, præsen- tem libellum de honore sanctæ matris Ecclesiæ ad finem ducamus. Hic primum occurrit beatus Joannes, Domini præcursor, veritatis in tantum amator, ut injustum facinus interdicens regi, mori pro veritate nequaquam timeret. Sic et beatus Elias regi obsistendo persecutionem pati veritus non est. Beatus etiam Moyses, Dei præceptis populum eru- diens, non honorem, sed persecutionem ab eis sæ- pissime passus est. Machabæi vero beati martyres pro patriis legibus mori non recusarunt. Tres pueri in camino ignis pro veritate mitti non refugierunt. Sancti etiam apostoli totius mundi odia contra se concitare pro Christi veritate non refugientes, sua morte nos docuerunt pro Christo non timere, et mortem libenter amplecti. Beati etiam Stephani protomartyris et omnium cum sequentium marty- rum Christi exempla sequenda sunt, qui innumeris et exquisitis tormentis a veritate deflecti non potue- runt. Sunt et alii sacratissimi confessores, quibus non dictum est ut idola adorarent, sed ut dogmata sacra mutarent, sicuti beatus exstitit Athanasius, Alexandrinæ Ecclesiæ præsul, Hilarius etiam Picta- viensis, et Paulinus Treverensis, Eusebius insuper Vercellensis, qui contra Arium dimicantes, pro ve- ritate Christi pati non dubitaverunt. Quin etiam et B. Martini papæ exemplum valde imitandum est, qui et ipse pro fide incarnationis Domini exsilium et vincula pati non refugit. Sunt autem et aliorum exempla tanta sanctorum, ut tempus ante deficiat, quam dinumerare possimus Veteris et Novi Testa- menti Patres, qui, ut Apostolus ait, *per fidem vice- runt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repro- missiones (Hebr. xi)*. Adhuc autem unum sanctæ Ecclesiæ athletam, Joannem videlicet Chrysostomum, ad medium deducamus. Qui in tantum perfectus, in tantum Spiritu sancto plenus exstitit, ut pro cu- jusdam viduæ defensione, cui Augusta vineam suam tulerat, non dubitaret eam arguere et Jezabeli si- milem dicere. Ad ultimum odio invalescente, quia

injustitiam publice arguebat, et pro quadam imagine, quam Augusta juxta ecclesiam ponere ausa est, eam iterum publice increpavit, concilio pseudoepiscopo- rum, quos ipse dudum juste damnaverat, damnatus, imperatore etiam Arcadio, agente uxore, perse- quente, exsilio directus, pro justitia mori non recu- savit. Quid iste vir, quid istis diebus ageret, quando Ecclesia tota calcatur, qui pro unius viduæ defen- sione imperatoris animum contra se usque ad mor- tem excitare non timuit? Merito sanctus Innocentius papa et omnes Occidentales episcopi, audientes injustam necem tanti viri moti sunt, et omnes hujus rei fautores anathemate damnaverunt. Moderno etiam tempore venerandæ memoriæ Gregorius VII papa pro honore sanctæ Ecclesiæ dimicans, multas et varias tempestates sustinuit, sed flecti non potuit, quia fundatus erat supra firmam petram. Urbanus etiam ejus successor II illius sequens exemplum, pro Domini sponsa multa pericula sustinere non re- nuit. Sciendum enim quia ejus temporibus in tan- tum schismaticorum persecutio crevit, ut in quodam tempore in tota urbe Romana consistere non aude- ret. Qui tamen non cessit, sed patienter ferens, Christo pro se obtinente, omnis hæreticorum vis destructa, et ipse sanctæ Ecclesiæ redditus, apud B. Petrum in sua sede beato sine quievit. Nos itaque hæc sanctorum exempla, sanctissimi Patres, se- quentes, custodiamus juxta propheticam admoni- tionem (*Psal. xxxvi*), veritatem, et videamus acqui- tatem, quoniam sunt reliquæ homini pacifico. In- justis autem, quamvis ad tempus florere videantur, in æternum disperibunt. Gratia autem Dei, quam nos, Deo donante, defendimus, et hic et in æternum nos custodire dignabitur. Amen.

CAP. CLXVIII. — *Adhortatio, ut pro his sacris do- gmatibus, Deo nos corroborante, usque ad mortem certemus.*

Attendentes itaque, sanctissimi Patres, horum sanctorum exempla, cognoscentes etiam ista sacra- tissima dogmata sanctæ Ecclesiæ ab ipso Domino Christo fore collata, pro eis observandis usque ad mortem, Deo nos corroborante et confirmante, stu- deamus certare, certi de misericordia Christi, qui primo pastori, beato Petro apostolo in judicio suæ veræ dilectionis pascendas suas oves commisit. Quia si pro his occubuerimus, pro justitia morti trademur. *Beati autem, ut ipse Dominus ait, qui per- secutionem propter justitiam patiuntur, quoniam ip- sorum est regnum cælorum (Matth. v)*. Justum est enim pro honore sanctæ matris Ecclesiæ Dei gregem pascendo usque ad mortem certare, adhortante nos etiam beatissimo Joanne evangelista, atque dicente: *Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, ita et nos animas nostras pro fratribus ponere debemus (I Joan. iii)*. Omnipotens autem Deus per nos infi- mos et ultimos servos suos hæc in vestris auribus loquitur, per se sancti Spiritus gratia in vestris cordibus eadem loqui et confirmare dignetur, qui pro amore suæ sanctæ Ecclesiæ de sinu Patris de-

scendere, et mortem gustare dignatus est, qui vivit A per omnia sæcula sæculorum. Amen. Deo Patri et et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus Filio, et Spiritui sancto gratias! Amen.

Explicit liber de honore Ecclesiæ.

ANNO DOMINI MCXIX

PETRUS DE HONESTIS

CLERICUS RAVENNAS

NOTITIA HISTORICA

(OUDIN, *Script.* II, 1012)

Petrus de Honestis, Sanctæ Mariæ de Portu prope Ravennam abbas, virtute circa annum 1116 conspicuus ac regulari observantia, scripsit *Regulam pro clericis sui instituti*, quam vulgo *Constitutiones Portuenses* appellant, Petro Damiani falso attributas, ut Gabriel Pennotus in *Historia Canonorum Regularium* lib. II probat. Nam abbatia S. Mariæ de Portu usque hodie a canonicis congregationis Lateranensis possidetur. Habetur hæc Regula inter Opera S. Petri Damiani editionis Parisiensis apud Carolum Chatelin anni 1642, via Jacobæa, sub signo Constantiæ, et ultimæ editionis anni 1663, apud Ægidium Tompere via Aurigaria prope Puteum certum. Floruit temporibus Paschalis secundi papæ, et anno 1119, die 29 Martii obiisse dicitur. Edidit hanc Regulam Constantinus Cajetanus, Syracusanus, abbas S. Baronti, ex congregatione Cassinensi. Multi sunt, ut idem abbas Cajetanus notat, qui hunc Petrum de Honestis cum Petro Damiani qui etiam *de Honestis* cognominatus est, confuderunt, atque ita antiquiorem istum S. Romanæ Ecclesiæ cardinale monachum Benedictinum, indiscrete ordini canonicorum regularium ascripserunt. At Hieronymus Rubeus lib. V *Historiæ suæ Ravennatis* circa annum 1116 utrumque recte distinguit. Sic autem de hoc ultimo Petro de Honestis loquitur:

« Insignis hoc tempore habebatur Petrus, Portuensis cœnobii præfectus, qui nobili Honestorum Ravennatis familia genitus, litterarum haud omnino expertus, cum esset sacerdos, ut votum persolveret, quod in navigatione tempestate actus, nuncupaverat divæ Mariæ Virginis, in portu Ravennati ædem et cœnobium extruxit; quod deinceps ob eam a loco sumptam causam, Portuense cœnobium est appellatum. Ibi sacerdotum conventum instituit, quibusdam præscriptis legibus, quas Paschalis II pontifex maximus exitu hujus anni millesimi centesimi decimi sexti ad se missas firmavit, Petro ipso ita postulante. Ex autem Petri fuere litteræ: *Paschali Dei nutu summæ et apostolicæ sedis episcopo, Petrus Peccator*, » etc. Tum utrumque docte quidem et in hanc rem eximie distinguit idem Hieronymus Rubeus, his verbis: « Satis autem, ut puto, constare potest quantum inter hunc Petrum Portuensem et Petrum Damiani intersit. Est quidem uterque Petrus, uterque Ravennas; sancte ambo atque inno-

center vixerunt, eodemque ferme tempore: quodque fecit, ut eos multi non internoscerent. Ambo Peccatores appellati; inoleverat enim mos ut qui religiose tunc viverent, ob animi demissionem, sese peccatores inscriberent: idque facile cognoscet qui monumenta illorum temporum evolverit. Petrus tamen Portuensis præfectus, semper sacerdos et clericus, ut aiunt: Petrus autem Damiani, monachus. Ille in Portuensi cœnobio perpetuo fere vitam traduxit, hic in Catriana solitudine. Ille Ravennæ diem suum obiit, hic Faventiæ. Ille IV Kalendas Aprilis, hic VIII Kalendas Martii. Ille anno millesimo centesimo decimo nono, hic septuagesimo secundo post millesimum. Quodque hæc ratione inter se differrent, Dantes de Petro Damiani scribens, videtur testari: Dum enim Petrum Damiani loquentem inducit, se Petrum Damiani fuisse inquit in Catrianaque solitudine vixisse: Petrum autem Peccatorem in divæ Mariæ Virginis ad littus Adrianum commoratum. » Hæc præclare Hieronymus Rubeus. Contenderunt acriter satis ac perperam, meo sensu, scriptores *De excellentia et prærogativis Canonorum Regularium divi Augustini*, hunc utrumque Petrum de Honestis fuisse ex ordine canonicorum regularium. Certum enim est Petrum Damiani fuisse monachum ac Regulam divi Benedicti professum esse: unde immerito eum accenset suis Canonicis Augustinianis Augustinus Ticinensis in *Propugnaculo canonici ordinis* parte IV, cap. 22, et parte V, cap. 8. Idemque Joannes Trullus *De ordine canonicorum regularium* lib. I, cap. 5. At e contra Constantinus Cajetanus, abbas Sancti Baronti ex congregatione Cassinensi, ut par pari Augustinianis Canonicis referat, multis contendit neutram ex his duobus Petris de Honestis spectare ad canonicorum regularium ordinem. Non primum, quem constat fuisse monachum instituti Benedictini; non secundum, quippe cum regulam Augustinianam vel sic appellatam, nunquam amplexus sit, sed propriam ipse conscripserit, nihil habentem commune cum illa quæ Augustiniana dicitur. Qui plura cupiunt de *Petro de Honestis* legant citatum Cajetanum in *Prolegomenis ad istam Regulam, Hieronymum Rubeum* lib. V *Historiæ Ravennatis*, et alios qui de eodem argumento post ipsum conscripserunt.